



A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Hosszú Távú Területfejlesztési Konceptiója 2014 – 2030 Helyzetelemzés *Átdolgozott változat*

Készítette:

Dombi Gábor, szociológus
Könczölné Egerszegi Zita, környezetmérnök
Fekete Károly, geográfus
Kuborczik Barbara, környezetmérnök
Molnár Gábor, mérnök, munkaszervezet vezető
Oláh Miklós, szociológus

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés - a helyzetelemzés átdolgozásának háttere	5
A térség általános bemutatása.....	7
Társadalom - demográfia	11
A BKÜ gazdaságának főbb jellemzői	20
Munkaerőpiaci-helyzetkép	24
Turizmus	29
Közlekedés.....	38
<i>Egyéni közúti közlekedés</i>	<i>38</i>
<i>Kerékpáros közlekedés</i>	<i>39</i>
<i>Vasúti közlekedés</i>	<i>40</i>
<i>Vízi közlekedés</i>	<i>40</i>
<i>Légi közlekedés.....</i>	<i>41</i>
Oktatás	43
Környezeti állapot	46
<i>Természti értékek</i>	<i>46</i>
<i>Meteorológiai jellemzők</i>	<i>47</i>
<i>Vízminőség, vízügyi beavatkozások</i>	<i>48</i>
<i>Levegőminőség, zajterhelés</i>	<i>50</i>
<i>Zaj- és rezgésvédelem.....</i>	<i>53</i>
<i>Vezetékes gázellátás, energiahordozók</i>	<i>54</i>
<i>Ivóvízellátás, csatornázottság</i>	<i>55</i>
<i>Hulladékgazdálkodás</i>	<i>56</i>
<i>Környezeti konfliktusok a térségben</i>	<i>56</i>
<i>A környezet- és természetvédelemmel kapcsolatos jogi szabályozók</i>	<i>57</i>
<i>A környezet- és természetvédelemmel kapcsolatos feladatellátás és intézményrendszer térségi sajátosságai</i>	<i>59</i>
Egészségügy, szociális ellátás	61
A kiemelt térség SWOT elemzése	63
<i>Környezet állapota</i>	<i>63</i>
<i>Társadalmi helyzet</i>	<i>65</i>
<i>Gazdasági helyzet, turizmus</i>	<i>67</i>
<i>Infrastruktúra, közlekedés</i>	<i>69</i>
<i>Intézményrendszer</i>	<i>71</i>

ÁBRAJEGYZÉK

1. sz. ábra Az állandó népesség és a lakónépesség különbsége a BKÜ területén (2000 – 2017).....	11
2. sz. ábra A születések és halálozások különbségéből eredő természetes népességváltozás alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2017).....	12
3. sz. ábra Öregedési index alakulása Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2017)	13
4. sz. ábra Eltartottság és öregedés bekövetkezett és várható jelenségei a Balaton térségében	15
5. sz. ábra Függőségi ráta alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2017)	16
6. sz. ábra Lakónépességre számított, ezer főben kifejezett vándorlási egyenleg változásai (2000-2017).....	17
7. sz. ábra A lakónépességre valamint az állandó népességre számított vándorlási egyenleg időbeli alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000 – 2017)	18
8. sz. ábra Az ezer lakosra jutó állandó és ideiglenes vándorlás különbözősége a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2002-2017)	19
9. sz. ábra Az egy vállalkozásra jutó tőkeellátottság (Ft/vállalkozás) alakulása az üdülőkörzetben (2012 – 2017).....	21
10. sz. ábra A munkából szerzett jövedelmek egy főre eső értéke a kiemelt üdülőkörzetben, valamint a mutató időbeli alakulása 2007 – 2017 között	22
11. sz. ábra A munkaviszonyból származó jövedelmek egy főre eső értékei a BKÜ területén alrégiós, megyei megosztásban (2007 – 2017; Ft/fő).....	23
12. sz. ábra Éves átlagos munkanélküliségi ráta (%) a BKÜ-ben és a BKÜ alrégióiban (2000-2017).....	25
13. sz. ábra A munkanélküliségi ráta (%) negyedéves változása a BKÜ területén (2000 első negyedétől – 2019 első negyedéig)	26
14. sz. ábra A pályakezdő munkanélküliségi ráta alakulása a BKÜ-ben (2005-2017)	27
15. sz. ábra A külföldi és belföldi vendégszám alakulása a BKÜ-ben (2001 - 2018).....	30
16. sz. ábra Külföldi és belföldi vendégek arányának változása (2001-2018).....	30
17. sz. ábra Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken a BKÜ területén (2001 - 2018)...	31
18. sz. ábra A vendégszám, vendégéjszaka szám és az átlagos tartózkodási idő alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2018).....	32
19. sz. ábra Külföldi és belföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2001-2018)	33
20. sz. ábra Kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött átlagos tartózkodási idő Magyarországon és a Balaton térségében (2008 – 2018)	33
21. sz. ábra Vendégforgalmi jellemzők szezonális megoszlása kereskedelmi szálláshelyeken (2018) .	34
22. sz. ábra Külföldi és belföldi vendégforgalom szezonális jellemzői a Balaton üdülőtérületén (2018)	35
23. sz. ábra A kereskedelmi szálláshelyek kapacitás kihasználtsága a Balaton térségében (2008-2018; %)	36
24. sz. ábra REVPAR - szálláshelyek jövedelmezősége a BKÜ-ben (2008-2018, Ft)	36
25. sz. ábra Az óvodai férőhelyek és az óvodába beírt gyermekek számának alakulása a kiemelt üdülőkörzetben (2007 – 2017).....	44

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. sz. táblázat A Sármelléki Repülőtér utasforgalma 2004 - 2017	42
2. sz. táblázat Az összes működő kórházi ágyak számának alakulása a BKÜ településein (2007 – 2017)	61

TÉRKÉPJEGYZÉK

1. sz. térkép A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területét érintő kistájak.....	8
2. sz. térkép A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet települései és főbb infrastruktúra-elemei.....	9

Bevezetés - a helyzetelemzés átdolgozásának háttere

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. számú törvény (15.§ (2) bek. b) pontja) alapján a Balaton Fejlesztési Tanács 2014. évben elkészítette és a Kormánynak elfogadásra benyújtotta a kiemelt térség területfejlesztési koncepcióját és területfejlesztési programját.

A Kormány 1821/2015. (XI. 12.) számú, valamint az azt felváltó 1861/2016. (XII. 27.) számú Kormányhatározatában a koncepciót és a stratégiát elfogadta. A határozat 13. pontja szerint a Kormány *„felkéri a Balaton Fejlesztési Tanácsot, hogy a Balaton Területfejlesztési Koncepció és Balaton Területfejlesztési Stratégiai Program*

- a) megvalósulásának folyamatát kísérje nyomon,*
- b) megvalósításáról a nemzetgazdasági miniszter útján háromévente adjon tájékoztatást a Kormánynak, és*
- c) felülvizsgálatát kezdeményezze, ha az szükséges.”*

Tekintettel arra, hogy a Kormány a fejlesztési dokumentumokat először 2015. évben fogadta el, a Tanács 2018. évi munkatervébe felvette a dokumentumok végrehajtásának időszakos értékelését. Tette mindezt arra való tekintettel, hogy a Pénzügyminisztérium Gazdaságtervezésért és Versenyképességért felelős Helyettes Államtitkárságán a Területfejlesztési Tervezési Főosztály koordinációjában 2018 folyamán zajlott az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció megvalósulásának vizsgálata, valamint a dokumentum felülvizsgálatának előkészítése. Mivel a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet fejlesztési irányait az OFTK nagymértékben befolyásolhatja, így a Tanács és munkaszervezete célszerűnek tartotta a kiemelt térség érvényben lévő fejlesztési dokumentumainak felülvizsgálati folyamatának megkezdését az országos koncepcióval párhuzamosan.

A megvalósulás folyamatának nyomon követésére, valamint a felülvizsgálattal kapcsolatos feladatok megkezdésére a Tanács 2018 februári ülésén, a 4/2018. (02.16.) határozatban adott felhatalmazást a munkaszervezet számára. Az elvégzett felülvizsgálati munkáról a Balatoni Integrációs Közhasznú NKft. a 2018. december 4-én, Siófokon tartott ülésen tájékoztatta a Balaton Fejlesztési Tanácsot a 2. napirendi pont keretében. Ugyanezen napirendi pontban, a 34/2018. BFT határozatban a Tanács utasítást adott a munkaszervezet számára, hogy végezze el a „Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Hosszú Távú Területfejlesztési Koncepciója 2014-2020; Helyzetelemzés” című dokumentum frissítését, a legfrissebb adatokkal történő aktualizálását 2019 – 2020-ban, összhangban az országos koncepció felülvizsgálata kapcsán zajló munkafázisokkal.

Jelen átdolgozott helyzetelemzés a 34/2018. BFT határozatba foglaltak alapján készült el. Célja, hogy a fejlesztési dokumentumok 2014. évi elfogadását követően megváltozó Balaton térségi társadalmi-gazdasági-fejlesztéspolitikai környezetet a legfontosabb releváns indikátorok segítségével bemutatva megfelelő információbázist képezzen a fejlesztési koncepció és stratégia 2020. évi módosításához. A dokumentum a legfontosabb társadalmi, gazdasági, természeti indikátorok alapján mutatja be a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területi folyamatainak

alakulását, nagyban építve az évenként elkészített térségi monitoring jelentések módszertanára és az azokban feltárt jelenségekre. A dokumentumot készítőik részéről kifejezett cél volt, hogy a korábbi gyakorlattól eltérően ne készüljön nagy terjedelmű minden részletre kiterjedő dokumentum, hanem a lényegi térségi specifikumokat megragadó, a tervezés számára jól hasznosítható tanulmány összeállítása volt preferált. A monitoring jelentések szerkezete és logikája mellett a dokumentum sok esetben a korábban elfogadott kiemelt térségi helyzetértékelő dokumentum szövegrészeit tartalmazza, aktualizált, frissített formában.

A térség általános bemutatása

A Balaton Közép-Európa legnagyobb édesvízi tava, hazánk egyik legnagyobb természeti kincse. A Balaton vonzerejét kellemes hőmérsékletű vize, kedvező klimatikus adottsága és a változatos szépségű táj, továbbá jelentős kultúrtörténeti értékek hosszú sora adja. A Balaton Régió turisztikai értékét nemcsak a névadó tó vizének minősége és mennyisége határozza meg, hanem a táj és az épített környezet egyedi szépsége, a déli-part kellemes homokfővenye, a Balaton-felvidék lankás szőlői, s a térségenként egymástól sok tekintetben elkülönülő, hagyományokra épülő rekreációs kínálat is.

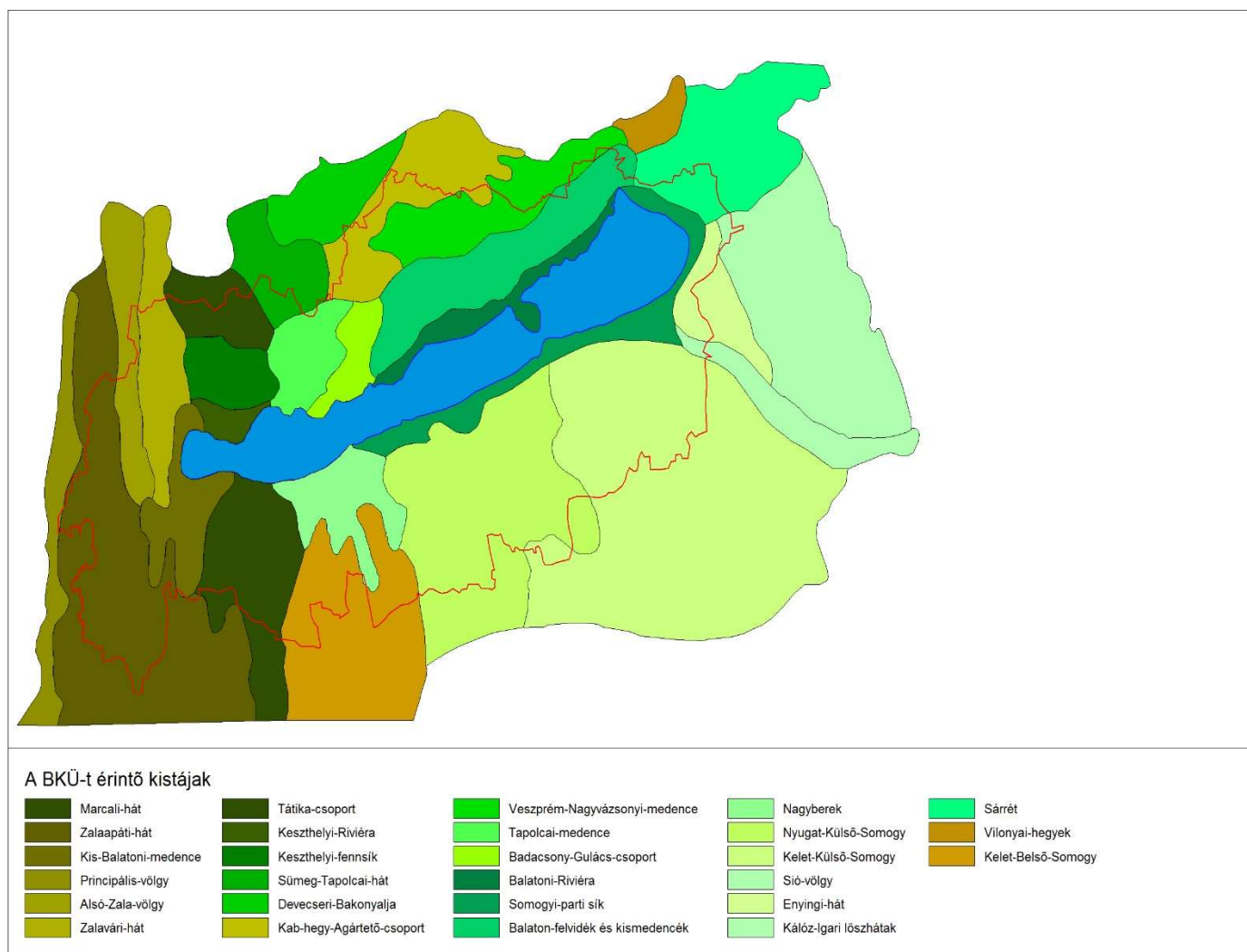
A Balaton **felülete 596 km², partvonalának hossza 235 km, víztömege 2 milliárd m³**. A vízgyűjtő terület nagysága közel 5200 km², a tó fő tápláló vízfolyása a Zala folyó, mely a tavat tápláló víz 50-60 %-át szállítja.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területe a 2008-as bővítésig 4225 km² volt (a tó területével együtt), majd a 15 új településsel 4480 km²-re emelkedett. Földrajzi középpontja 2008-ig Balatonboglár és Révfülöp-, a területnövekedést követően Balatonboglár és Ábrahámhegy között található a tó közepén (É46,803°, K17,598°). Tófelület nélküli területtel (3886 km²) és a **2017-es állandó népességgel (271 271 fő)** számolva **az üdülőkörzet átlagos népsűrűsége 69,8 fő/km²**.

A gyorsan felmelegedő tó medencéje árkos vetődéssel keletkezett, **geológiai értelemben fiatal negyedidőszaki képződmény**. Hosszúsága északkelet-délnyugati irányban 77 km, szélessége kb. 12 km (kivéve Tihany: kb. 1,5 km), átlagos mélysége 3,2 méter, legmélyebb pontja a Tihanyi-kútnál 11 méter. Vize télen gyakran befagy, hőmérséklete nyáron többnyire 22-27°C-os. Medre észak-déli irányban aszimmetrikus, északon hirtelen, míg délen fokozatosan mélyül. **Vízutánpótlását főleg a csapadék**, a beömlő **Zala-folyó**, és az északi és déli parton található több **kisebb-nagyobb hozamú** és változó vízminőségű **vízfolyások** adják. A Kis-Balaton a tó nyugati részén, a Zala-folyó által feltöltött, elmocsarasodott öböl volt, melynek nagy részét lecsapolták, s így a Zala-folyó hordaléka a Keszthelyi-öbölben ülepedett le. A Kis-Balaton, valamint a Nagyberek nádasai, mocsarai, és a parttól ma már távol eső, nevükben a tó nevét viselő települések (Balatonendréd, Balatonmagyaród, Enying-Balatonbozsok) a tó egykori nagyobb kiterjedésének a nyomaint őrzik a mai napig.

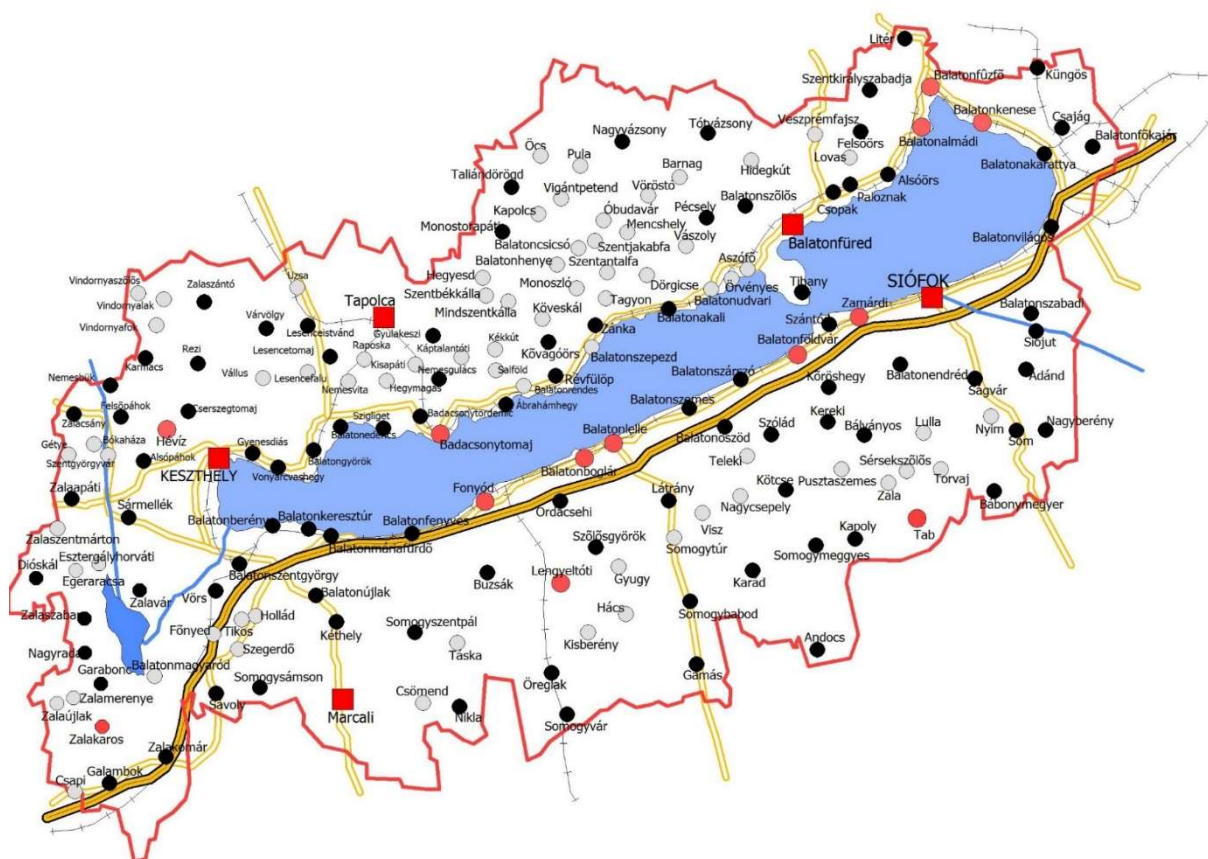
A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet főváros középpontjához (közlekedési 0 km) legközelebbi pontja 80-, a legtávolabbi pedig 183 km. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet **három megye (Somogy, Veszprém, Zala) és három**, ma már jellemzően csak az uniós statisztikai térségelhatárolásoknál alkalmazott **NUTS-2 régió** (Dél-, Közép- és Nyugat-Dunántúl) részét képezi. Az üdülőkörzet települései 2013.01.01-től **11 járáshoz** tartoznak. Az üdülőkörzet területe korábban nem a KSH statisztikai kistérségekből került kialakításra, és a későbbiekben létrehozott alsó középszintű államigazgatási egységek, a járássok területelhatárolása sem volt tekintettel a régió határaitra.

1. sz. térkép A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területét érintő kistájak¹



¹Dövényi Z. (szerk.) Magyarország kistájainak katasztere. 2. átdolgozott és bővített kiadás. Bp., MTA FKI, 2010. 876 p.

2. sz. térkép A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet települései és főbb infrastruktúra-elemei



A régió településeinek gazdasági, társadalmi viszonyait jelentősen befolyásolja földrajzi elhelyezkedésük, a Balatontól mért távolságuk. A térség alapvető területi specifikumát a parti-partmenti települések és a háttértelepülések kettőssége adja. A térségben a 2019 márciusáig hatályos 2000. évi CXII. (a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervének elfogadásáról és a Balatoni Területrendezési Szabályzat megállapításáról szóló) törvény, majd az ezt felváltó, Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvény besorolása szerint 45 parti, 7 partközeli és 128 háttértelepülés (közvetlen parttal nem rendelkező település) található. **A jogszabályi környezet átalakulásával a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet elvesztette önálló területrendezési törvény által szabályozott kiemelt térségi státuszát, azonban e funkció lényegi vívmányait és a funkciót determináló szabályozókat az integrált új törvény is tartalmazza.** Az új törvény a korábbi szabályozásának csak egy részét tartalmazza. A törvényből kimaradt témakörök a törvény végrehajtási rendeleteiben kerülnek szabályozásra. Ezért fontos, hogy a törvény végrehajtását keretbe foglaló végrehajtási rendeletek minél előbb kerüljenek teljes körben elfogadásra.

Bár hivatalosan nem képezik az üdülőkörzet részét, a tó keleti medencéjében Veszprém város térsége (pl. Királyszentistván, Nemesvámos, Eplény) és az enyingi járás (pl. Dég, Enying-Balatonbozsok), valamint több további zalai település (pl. Kehidakustány) sok tekintetben szervesen kötődik a Balaton régiójához.

Ezt támasztja alá a **Balaton Kiemelt Turisztikai Fejlesztési Térség (BTRT)** lehatárolása, mely turisztikai vonzerőkön és forgalmi mutatókon alapszik. A 174 településből álló, a **Balaton Kiemelt Üdülőkörzettel csak részben átfedő** terület a **Magyar Turisztikai Ügynökség** szakmai javaslatára a 429/2016 Kormányrendelet által került lehatárolásra. A rendelet alapján a **BTRT részét képezi Veszprém, Sümeg, Kehidakustány, Nemesvámos és Eplény**, melyek a Balaton törvény hatálya alá nem tartoznak. Ugyanakkor a turizmusfejlesztési programterületbe nem kerültek bele olyan a Balaton törvény által érintett települések, amelyek érdemi turisztikai vonzerővel nem rendelkeznek, regisztrált vendégforgalommal sem bírnak, illetve a BKÜ külső határán helyezkednek el (Csömend, Csapi, Somogysámson, Kapoly, Egeraracsa, Gamás, Gétye, Küngös, Somogymegyes, Zalaszentmárton).

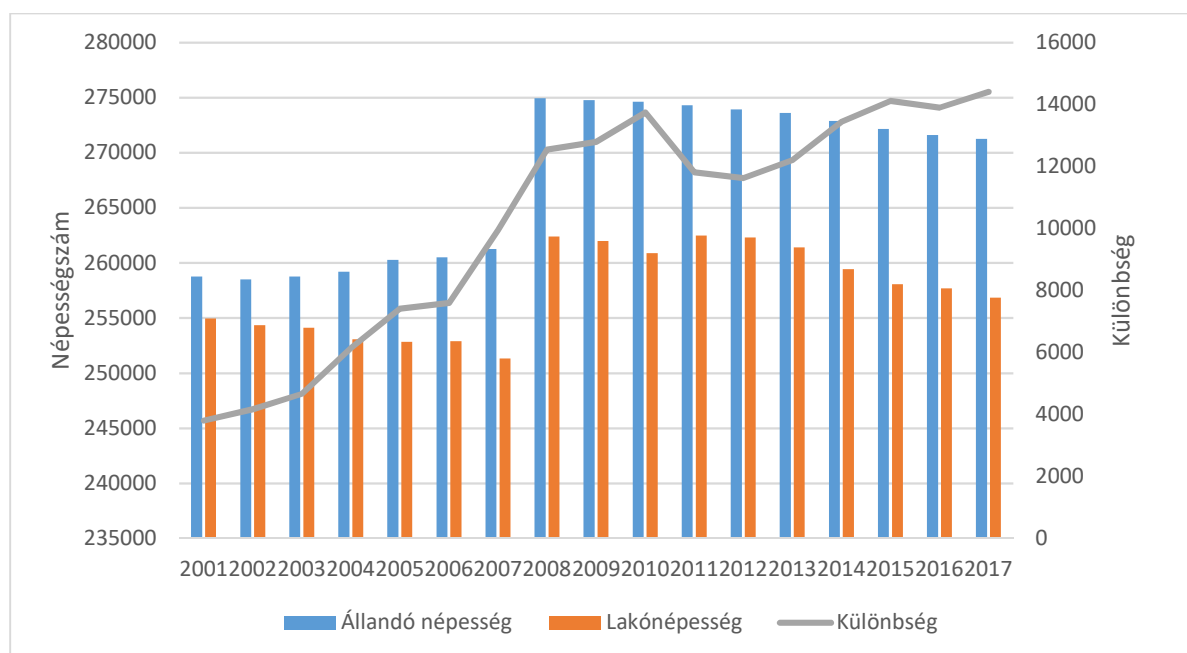
A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet az 1996. évi XXI. számú, területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény által egyedileg szabályozott tanácsával, a megyék mellett sajátos jogállást képvisel. Ennek a státusznak az erősítése és megfelelő szakmai tartalommal történő megtöltése alapvető feladat. Hasonlóan a 2014-2020 közötti időszakhoz, a következő fejlesztéspolitikai ciklusnak is egyik fontos feladata az, hogy a Balaton térsége közvetlenül, valamint a három megyén keresztül, azokkal való együttműködésben is megjelenhessen a hazai és az Európai Unió és hazai fejlesztési forrásoknál, ami a térség összehangolt, fenntartható fejlesztését segítheti elő.

Társadalom - demográfia

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet állandó népessége a KSH elérhető legfrissebb, 2017 évi adatai alapján **271 271 fő**, a lakónépesség száma **256 858 fő**. Az üdülőkörzet 2008-as bővítését követően összesen mintegy **3700 fővel**, **1,4%-nyival csökkent** a 180 település állandó népessége, a lakónépesség pedig 2008 – 2017 között, éppen egy évtized alatt **5500 fővel**, **2,2%-kal lett kevesebb**.

Tartós időtrendben mutatkozó empirikus tény, hogy az üdülőkörzet területén állandó lakcímmel rendelkező népesség száma rendre meghaladja az adott évek végén kimutatható helyben lakó népesség számát². Ugyanakkor az ideiglenesen az üdülőkörzetben élő népesség az év közepén, elsősorban a nyári hónapokban, vagyis az idegenforgalmi főszezon időszakában haladhatja meg az állandó népesség számát. A két mutató különbsége az elmúlt közel két évtizedben több mint 3,5-szeresére nőtt. E különbség értéke éppen 2017-ben mutatja az eddig mért legmagasabb differenciát: az utolsó rendelkezésre álló adat szerint 14 413 főnyi az állandó és lakónépesség tekintetében mérhető eltérés.

1. sz. ábra Az állandó népesség és a lakónépesség különbsége a BKÜ területén (2000 – 2017)



Adatok forrása: KSH - TeIR

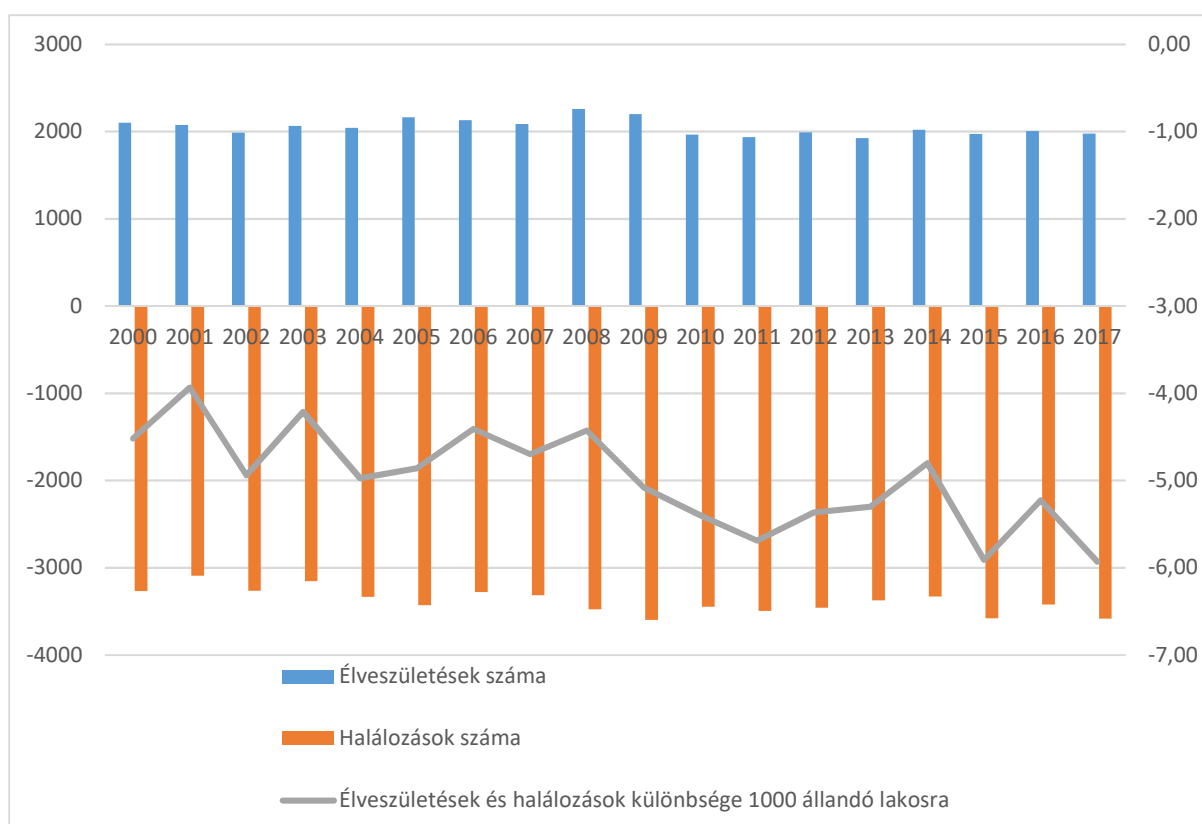
² Állandó népesség: Az adott területen bejelentett lakóhellyel (állandó lakással) rendelkező személyek adatait tartalmazza, függetlenül attól, hogy van-e máshol bejelentett tartózkodási helyük (ideiglenes lakásuk). Ebbe a csoportba tartoznak azok a személyek is, akik valamely okból (munkavállalás, tanulás...stb.) az eszmei időpontban átmenetileg külföldön tartózkodtak, de bejelentett lakóhelyük az adott területen volt.

Lakónépesség: A népszámlálási lakónépességbe azok a személyek tartoznak, akiknek egyetlen lakóhelyük az összeírás helye, illetve ha több lakóhellyel rendelkeznek, akkor az összeírás helyét tekintik életvitelszerű lakóhelyüknek. A hazánkban élő külföldiek akkor tartoznak bele a lakónépességbe, ha legalább 12 hónapja életvitelszerűen Magyarországon élnek, vagy szándékoznak élni.

<http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/modszertan.pdf>

A BKÜ-ben a születések és a halálozások egyenlege évtizedek óta negatív, azaz többen halnak meg a térségben élők közül, mint ahányan születnek, és ahogyan országosan sem, úgy ez alól egyik BKÜ mikrotérség területe és népessége sem jelent kivételt. **2017-ben a XXI. század eddigi legmagasabb természetes fogyás indexe rögzíthető a térségben. Az élveszületések és halálozások 1000 lakosra vetített egyenlege -5,93.** Tartós időtrend vizsgálatok szerint az üdülőkörzet Veszprém megyei szubrégiójában a legkedvezőbb a természetes szaporodás/fogyás értéke, és csak egy-egy évben múlja azt felül a Zala megyei érték, ugyanakkor fontos aláhúzni, hogy ezek a kedvezőbb értékek is csak relatív kedvezőséget jelentenek.

2. sz. ábra **A születések és halálozások különbségéből eredő természetes népességváltozás alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2017)**



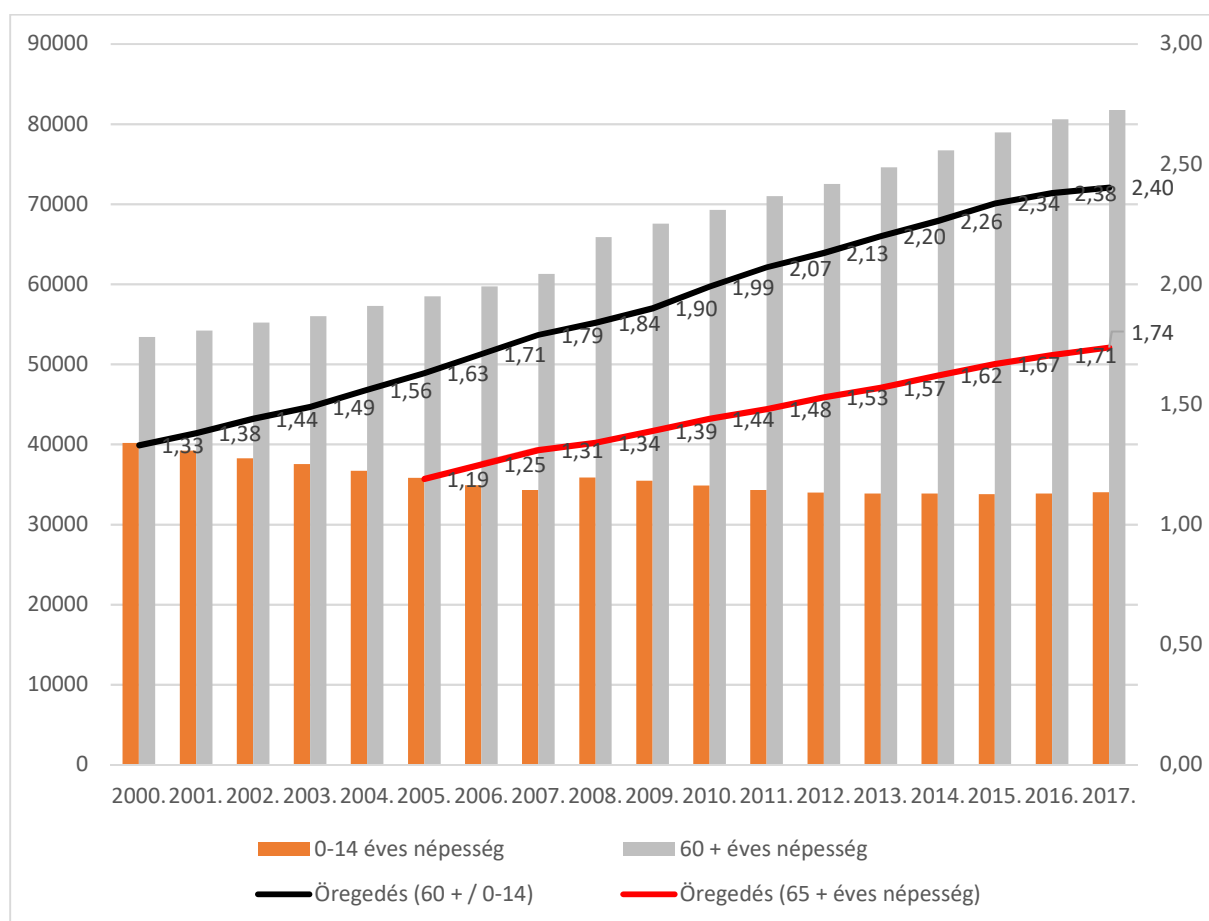
Adatok forrása: KSH - TeIR

Párhuzamban a népesség negatív születési és halálozási egyenlegével **a lakosság nagymértékű öregedése figyelhető meg.** Az üdülőkörzet hatályos jogszabályi rendelkezéssel létrehozott (akkor még 164 településes) területén **2000-ben** üdülőkörzeti szinten **1,33-as** értéket jelzett az **öregedési index.** Ez azt jelenti, hogy minden 100 15 évesnél fiatalabb emberre 133 59 évesnél idősebb személy jutott. Ez **2017-re elérte a 2,40-es** szintet amely ebben az értelmezésben azt jelenti, hogy 100 15 évesnél fiatalabb lakosra 240 59 év feletti állampolgár jut, a 65 év felettiiek esetében ez a szám 174. Megállapítható, hogy a BKÜ területének öregedési indexe töretlen növekszik.

Az időskorú népesség aránya régióként, földrajzi térségenként erőteljes differenciát mutat. **Magyarországon belül a Balaton térségében különösen magas az időskorúak aránya,** nemcsak országos, hanem **nemzetközi összehasonlítások alapján is a legkedvezőtlenebb helyzetű térségek között van. A Balaton vidékén élő népesség az egyik legelőregedettebb emberi populáció a Földön,** és a következő évtizedekben radikális életkor szerkezeti változások hatásai nélkül egészen biztosan a világ egyik legelőregedettebb népességgel rendelkező földrajzi térségei között marad.

Az előregedés előrehaladottsága és demográfiai sebessége miatt a következő évtizedekben az ellátó, nyugdíj és transzferjövedelem-elosztó rendszerek átfogó és gyökeres megújítására, rendezésére lesz szükség Magyarországon.

3. sz. ábra Öregedési index alakulása Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2017)



Adatok forrása: KSH - TeIR

A 2017-es évben a Balatoni Integrációs Közhasznú NKft. megbízásából a Központi Statisztikai Hivatal Népességtudományi Kutatóintézete hosszú távú, 2062-ig szóló népesség-előreszámítást végzett a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egészére. E tanulmány egyben egy 2003-ban készült hasonló tematikájú munka felülvizsgálata is, amely demográfiai prognózis 2041-ig tartó időtávban készült el a térségre vonatkozóan. E korábbi munka 2041-re 215 ezer főre becsülte a kiemelt üdülőkörzet állandó népességét, ezt a becslést a 2017-ben készített tanulmány

megerősítette. Emellett a KSH által készített aktuális elemzés **2062-ig további népességsökkenést** prognosztizált, ugyanis ebben az időpontban mindössze **184 ezer fő a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet várható népességének száma**. E jelentős, közel **90 ezer főnyi népességveszteség** szakpolitikai eszközökkel történő korrigálása, enyhítése a következő évek egyik kiemelt feladata.

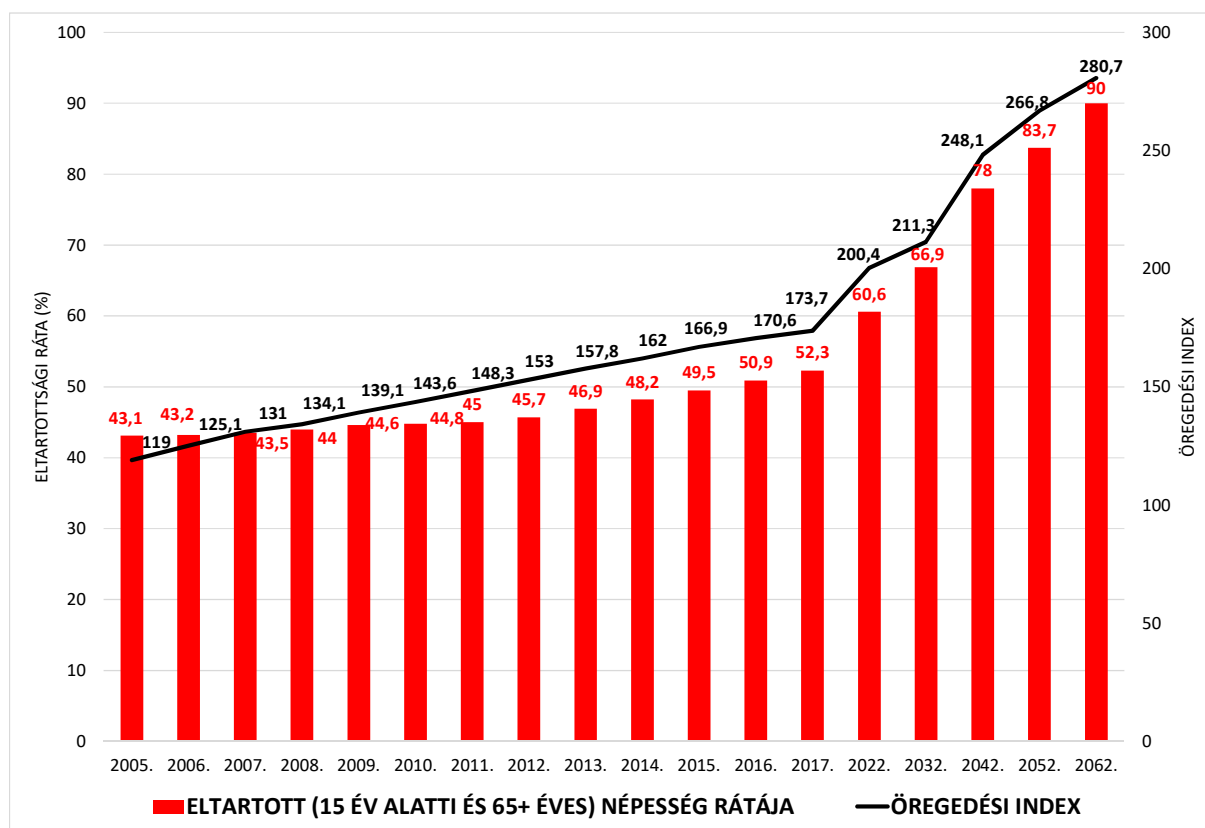
A gyermek és időskori eltartottsági mutató a Balaton térségében a 2005 évi 43,1 %-os szintről 2017-re 52,3 %-ra emelkedett. Az emelkedés mértéke, figyelembe véve a Balaton térsége szempontjából az országoshoz képest kedvezőtlenebb korszerkezeti struktúrát, országos értéket meghaladó, az országos eltartottsági ráta csak 2019-ben haladta meg az 51 %-os értéket. Az eltartottsági ráta értéke a Balaton népességére készült előrebecslés alapján változatlan hatások érvényesülése mellett 2022-re 60 %, 2032-re 67 %, 2042-re 78 %, 2052-re 84 %, 2062-re 90 % közelébe emelkedhet. Ez azt jelenti, hogy **csaknem ugyanannyi gazdaságilag inaktív életkorú ember fog élni az üdülőkörzetben, mint gazdaságilag aktív korú, vagyis a teljes eltartottsági mutató gyakorlatilag egy az egyhez alakulhat.**

Az öregedési index várható iránya a társadalom korszerkezeti összetételének determinációja, a korábbi trendekből levezetett, változatlan előjelű hatásokat feltételezve, drasztikus ellenhatások érvényesülése nélkül mindenképpen bekövetkezik majd. Az öregedési index Magyarország uniós csatlakozását követő évben állt országosan 100 %-os szinten, vagyis minden gyermekkorúra gyakorlatilag ugyanannyi időskorú jutott. Ugyanebben az évben a Balaton térségének öregedési indexe 119 % volt. Öt évvel később az üdülőkörzetben mért indexérték 143,6 %, országosan 112,6 % volt, újabb öt évvel később a Balaton körül 167 %, Magyarországon 123,6 %, 2017-ben a Balaton térségében már 173,7 %, országosan 128,5 %-on állt.

A 2017-es nemzetközi öregedési adatokat tekintve a Balaton térségének népessége összességében előregedetettebb volt, mint az Európában legelőregedetettebb nemzetek, az olasz, és a német, már csak a japánok előregedettsége múlta felül az üdülőkörzeti szintet,³ így végeredményben úgy is megfogalmazhatjuk a tapasztalt jelenségeket, hogy a Balaton vidékén élő humán népesség már a jelenben is az egyik legelőregedetettebb emberi populáció a Földön. **A jelenlegihez képest változatlan hatások mellett érvényesülő korszerkezeti pálya a japánhoz konvergáló, azonban azt akár meg is haladó előregedettséghez vezet.** A Balaton térségében élő népesség öregedési indexe 2022-re meghaladhatja a 200 %-os szintet, 2032-re 211 %-ra, 2042-re 250 % közelébe, 2052-re 267 %-ra, a 2060-es évek elejére 280 % fölé növekedhet, ezzel pedig egészen biztosan a világ egyik legelőregedetettebb emberi népességgel rendelkező földrajzi térségei között marad.

³ A földrajzi térségek szerinti összehasonlítást méretbeli eltérések miatt relatív pontosságúnak kell tekintenünk.

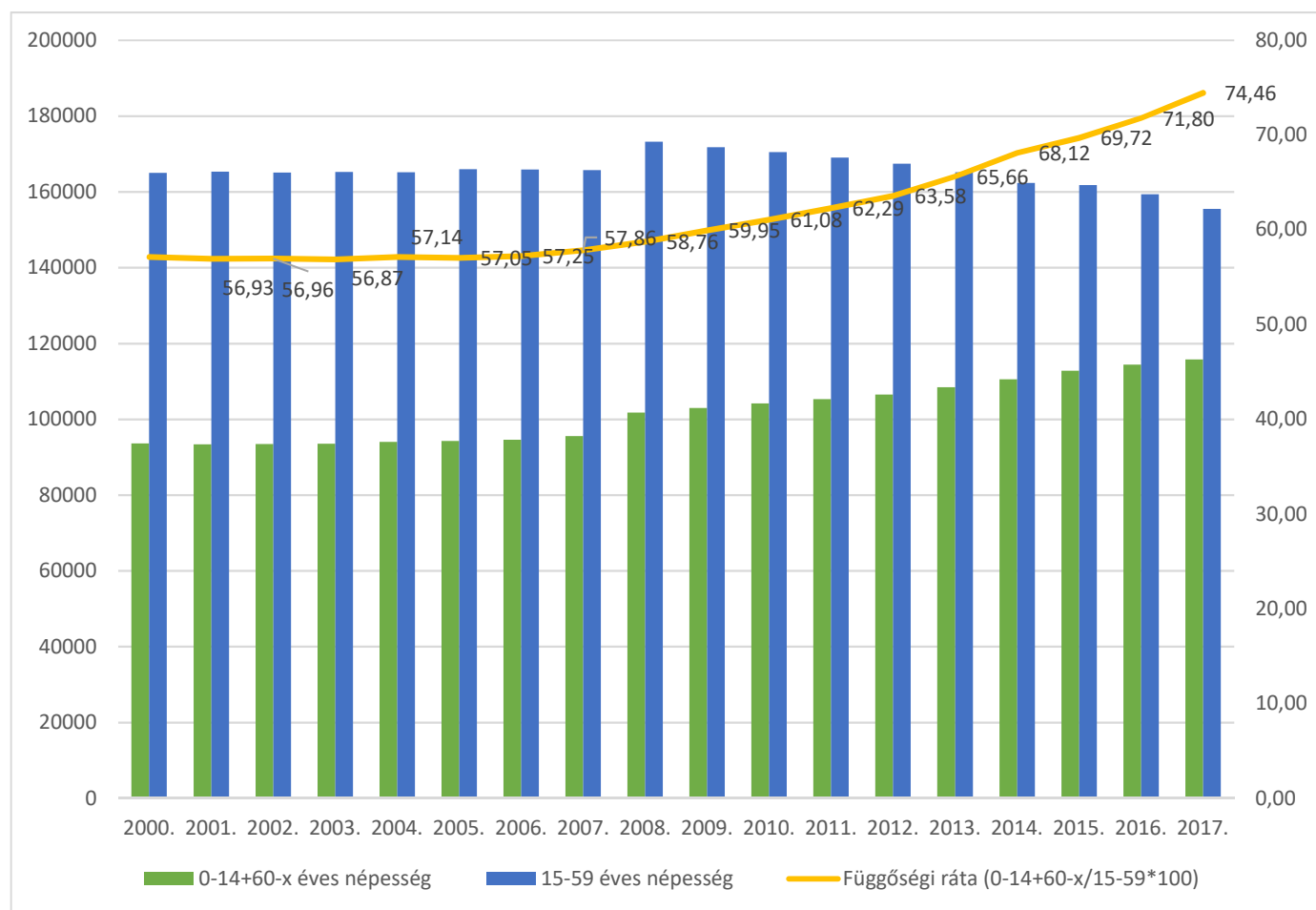
4. sz. ábra **Eltartottság és öregedés bekövetkezett és várható jelenségei a Balaton térségében**



Forrás: KSH-T-STAR alapján BIFÜ NKFT-TK

Az öregedéssel párhuzamos természetes demográfiai jelenség a függőségi ráta értékeinek alakulása. Nyilvánvaló, hogy minél több a gazdaságilag leginkább inaktív korú (0-14 és 60 + éves), annál magasabb az életkoruk alapján gazdaságilag leginkább aktív korúaktól való függőségi viszony aránya. E függőségi viszony 2006 óta tartósan növekszik, s trendjében nem érzékelhető és egyelőre nem is várható törés. Ugyanakkor e mutató tekintetében többről van szó, mint egyszerű öregedési dimenzióról. Hiszen annak együttes hatását érzékelhetjük a mutatóból, hogy egyrészt előregedési hatások érvényesülnek a térségben, másrészt pedig **egyre kevesebb az aktív életkorba belépő fiatalok**, párhuzamosan azzal, hogy **növekszik azoknak a száma, akik életkorukból adódóan kilépnek az eltartó képes munkaerőpiacról.**

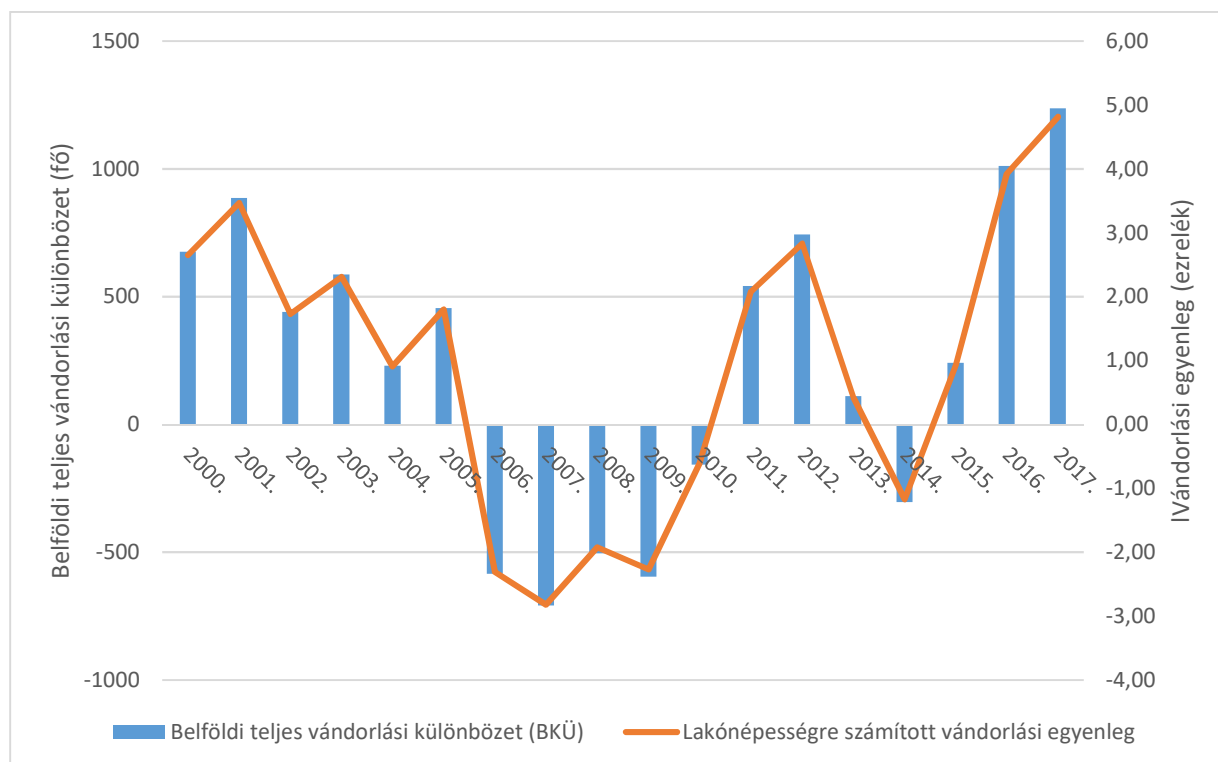
5. sz. ábra **Függőségi ráta alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2017)**



Adatok forrása: KSH - TeIR

Az üdülőkörzet területét jellemző további fontos demográfiai tény, hogy a természetes népességfogyatkozástól várható mértékben mégsem csökken az **üdülőkörzet népessége hosszú időtrendszen**. Az állandó népesség számának a várható népességcsökkenési tendenciával szemben megfigyelt változása a **nemzetközi és az országhatáron belüli vándorlás összességében pozitív egyenlegével magyarázható**. A 2006-2010 között érzékelhető nagyobb mértékű elvándorlási hullám utáni emelkedést követően **2014-ben ismét negatívba fordult mind a lakó- mind pedig az állandó népességre vetített teljes vándorlási egyenleg értéke**. 2015-ben újfent, bár viszonylag kismértékben, de mindkét egyenleg a pozitív tartományba mozdult el. 2016-ban és 2017-ben a lakónépességet tekintve magasan **pozitív volt a térség vándorlási egyenlege**, olyannyira, hogy a XXI. század két eddigi legmagasabb értékét regisztrálhattuk e vonatkozásban.

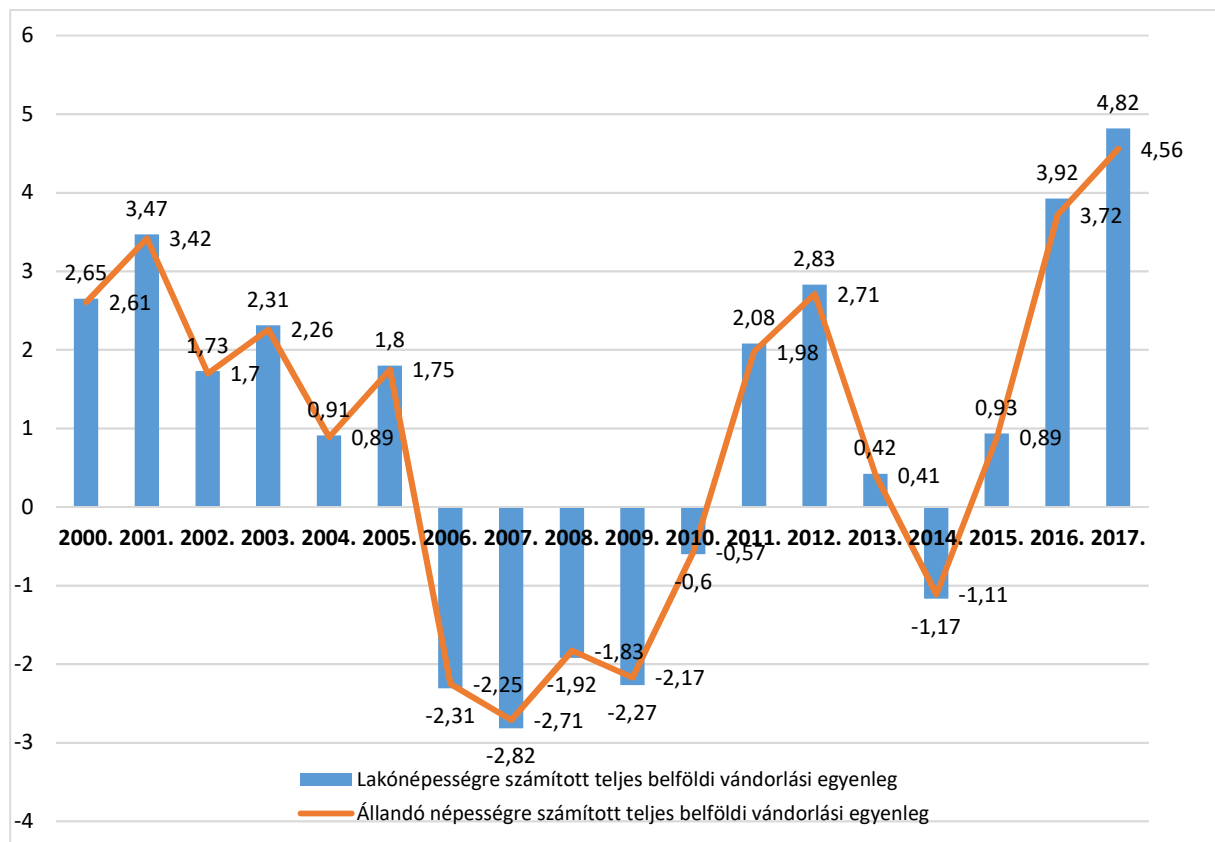
6. sz. ábra **Lakónépességre számított, ezer főben kifejezett vándorlási egyenleg változásai (2000-2017)**



Adatok forrása: KSH - TeIR

A hosszú időtávban külső és belső **vándorlás során keletkező térségi népességnyereség** azonban életkori összetétel szerint **inkább az idősebbek felé mutat, vagyis öregedést fokozó hatást** fejt ki, ami **a fiatalabbak** állandó foglalkoztatási igényével kiegészülve (amely igényt a foglalkoztatás-munkanélküliség térségen belüli ciklikus ingadozásai a közfoglalkoztatási program csillapító hatásai ellenére még mindig hangsúlyoznak) azok **elvándorlási hajlandóságával társul.**

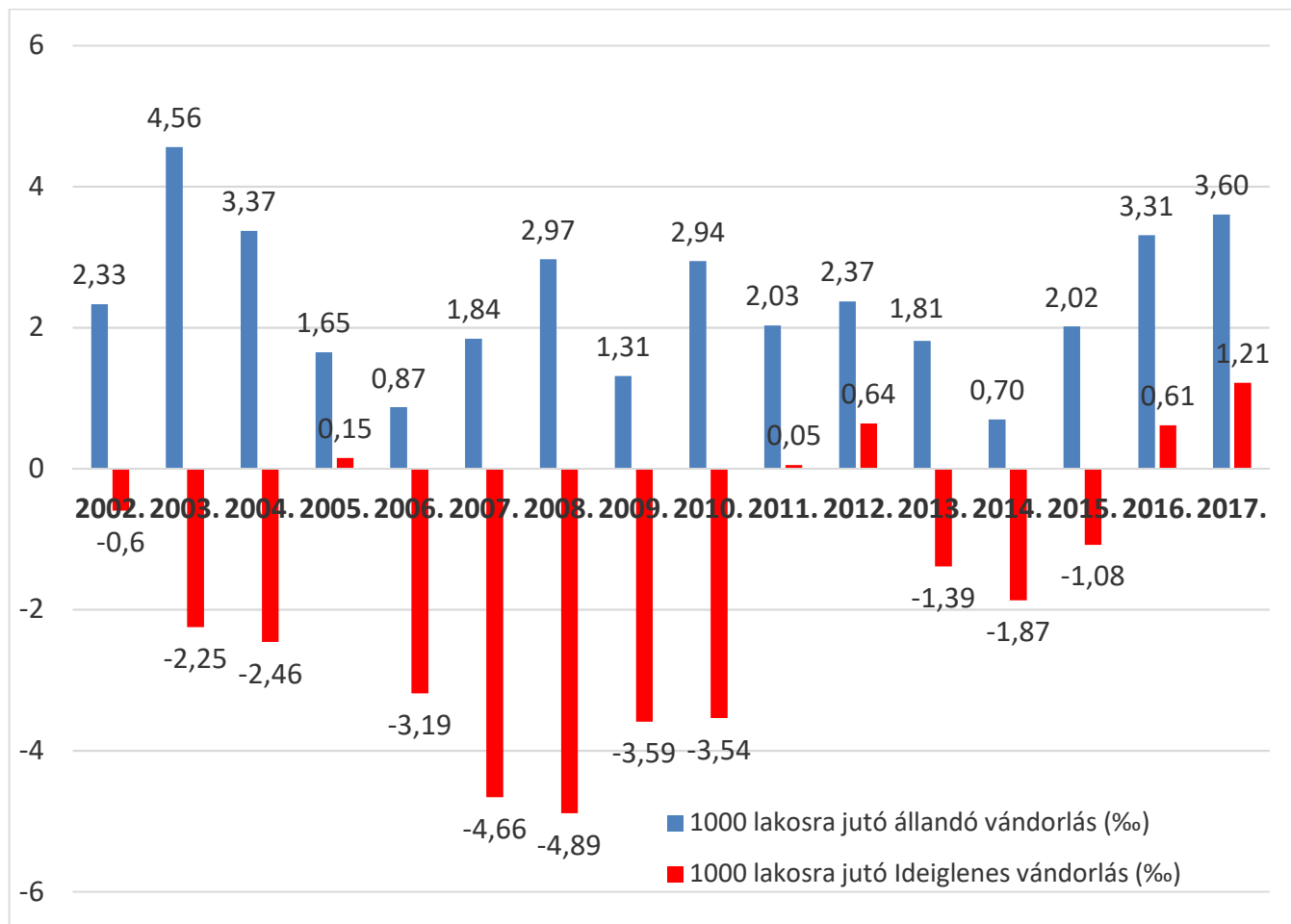
7. sz. ábra A lakónépességre valamint az állandó népességre számított vándorlási egyenleg időbeli alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000 – 2017)



Adatok forrása: KSH - TeIR

Az állandó és ideiglenes vándorlás különbözősége vizsgálata során jól látszik, hogy az összesített vándorlási egyenleget pozitív irányba alapvetően a térségbe történő állandó vándorlás mozditja el, hiszen az ideiglenes vándorlási egyenleg jellemzően, a vizsgált évek jelentős többségében negatív. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy 2011-2012-ben, valamint 2016-2017-ben ez a mérleg is pozitív.

8. sz. ábra Az ezer lakosra jutó állandó és ideiglenes vándorlás különbözése a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2002-2017)



Adatok forrása: KSH - TeIR

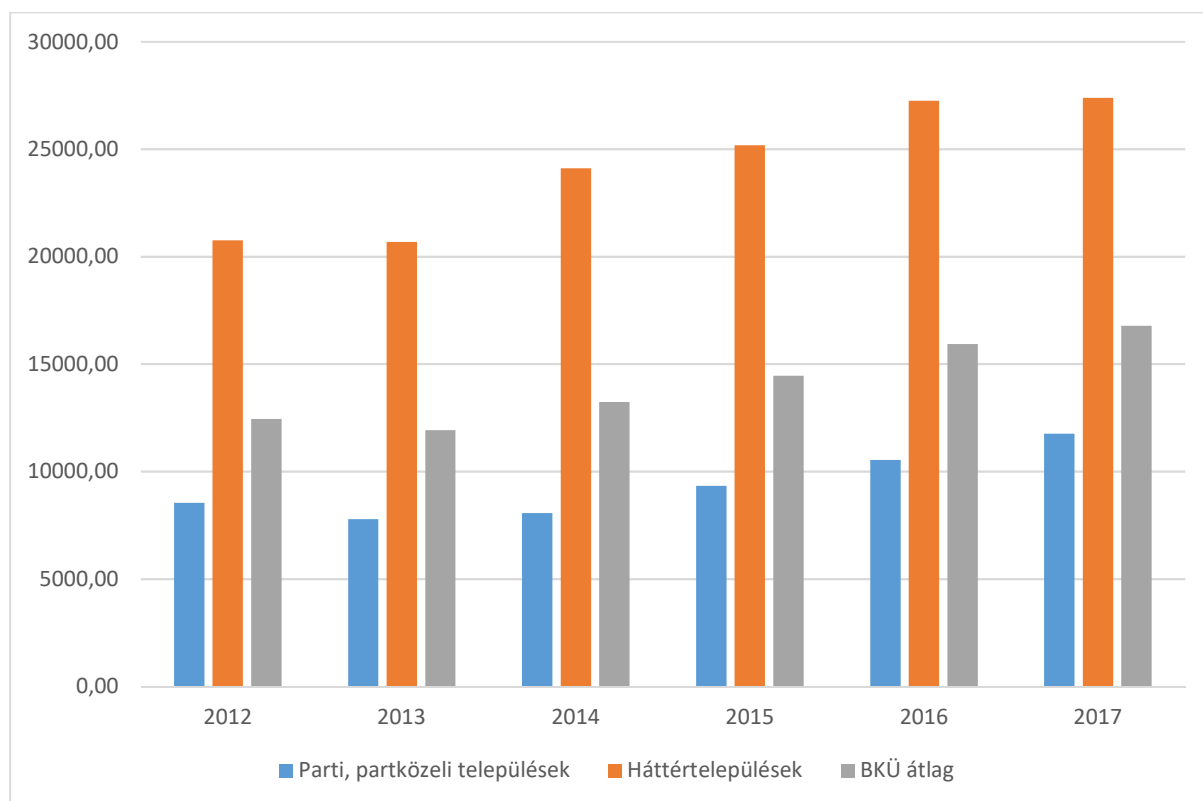
A BKÜ gazdaságának főbb jellemzői

Az üdülőkörzet gazdasági szerkezetét jól reprezentálja a térség vállalkozásainak megoszlása. A regisztrált vállalkozások tekintetében a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben **hagyományosan nagy súllyal vannak jelen a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban tevékenykedő gazdasági szervezetek.** Az ilyen főtevékenységet végző vállalkozások aránya országosan nem éri el az 5%-ot, azonban a Balaton térségében **25% körüli arányt** tesz ki. Ugyanakkor 2012 óta kismértékben csökkent az ilyen főtevékenységgel rendelkező vállalkozások aránya a térségben, 26,8%-ról, 23,9%-ra. Ez a jelenség megfigyelhető a parti és háttértelepüléseken egyaránt, és különösen annak fényében figyelemre méltó, **hogy a regisztrált vállalkozások számának növekedésével ellentétben a vendéglátó-vállalkozások száma csökken.**

A térségi vállalkozások méretére vonatkozóan elmondható, hogy magasan **a legnagyobb hányadot az 1-9 főt foglalkoztató mikrovállalkozások teszik ki** a balatoni vállalkozásokból. E csoport aránya az összes regisztrált vállalkozásból mind a parti mind pedig a háttértelepülések körében 80% fölötti. 2012 óta mintegy 10 ezerrel nőtt az ilyen méretű gazdasági társaságok száma az üdülőkörzetben (arányuk a bázisévben 70% volt az összes regisztrált vállalkozás között) úgy, hogy az összes regisztrált vállalkozás száma közben mindössze 1000 fővel növekedett. Ennek oka, hogy a „0 vagy ismeretlen fős” vállalkozások csoportja a 16000-es 2012. évi adatról 2017-re 8000-re csökkent. E mérséklődés oka egyrészt jelezhet egyfajta fejlődést a vállalkozások körében, vagyis azon vállalkozások, ahol addig nem volt alkalmazott, 2017-re nagy arányban képesek voltak már foglalkoztatni munkaerőt, másrészt pedig az adathibák, hiányok (ismeretlen létszám) csökkenését is jelzik. A 10-19 fős kisvállalkozások kohorsza is jelentősen, közel 100 vállalkozással növekedett 2012-höz képest, de például **egy új 500 fő feletti nagyvállalkozás is megjelent a háttértelepüléseken az elmúlt években.**

A vállalkozások gazdasági erejét jól reprezentáló, a gazdasági elemzések gyakran alkalmazott mutatója **a vállalkozásokra jutó tőkeellátottság.** A kiemelt üdülőkörzeti vállalkozások tőkeellátottsága 2012 óta egy 2013-as megtorpanást leszámítva alapvetően **emelkedő tendenciát mutat.** Ennél a ténynél fontosabb körülmény, **hogy a tőkeellátottsági mutatók jóval kedvezőbb, több mint kétszeres értéket mutatnak a háttértelepüléseken.** Ez a jelenség feltehetően annak köszönhető, hogy egyrészt a háttértelepüléseken működő nagyobb méretű vállalkozások (pl. Tab - Flextronics, Tapolca - Cellcomp, Marcali – Ziehl - Abegg) egy-egy esetben igen jelentős, kiugró tőkeértékkel rendelkeznek, valamint a háttértelepülési alacsonyabb vállalkozássűrűség miatt alacsonyabb a saját tőkével nem, vagy csak minimális mértékben rendelkező vállalkozások száma. E jelenség egyébként a háttértelepüléseken jelentkező meglévő gazdasági potenciálra is utal.

9. sz. ábra Az egy vállalkozásra jutó tőkeellátottság (Ft/vállalkozás) alakulása az üdülőkörzetben (2012 – 2017)

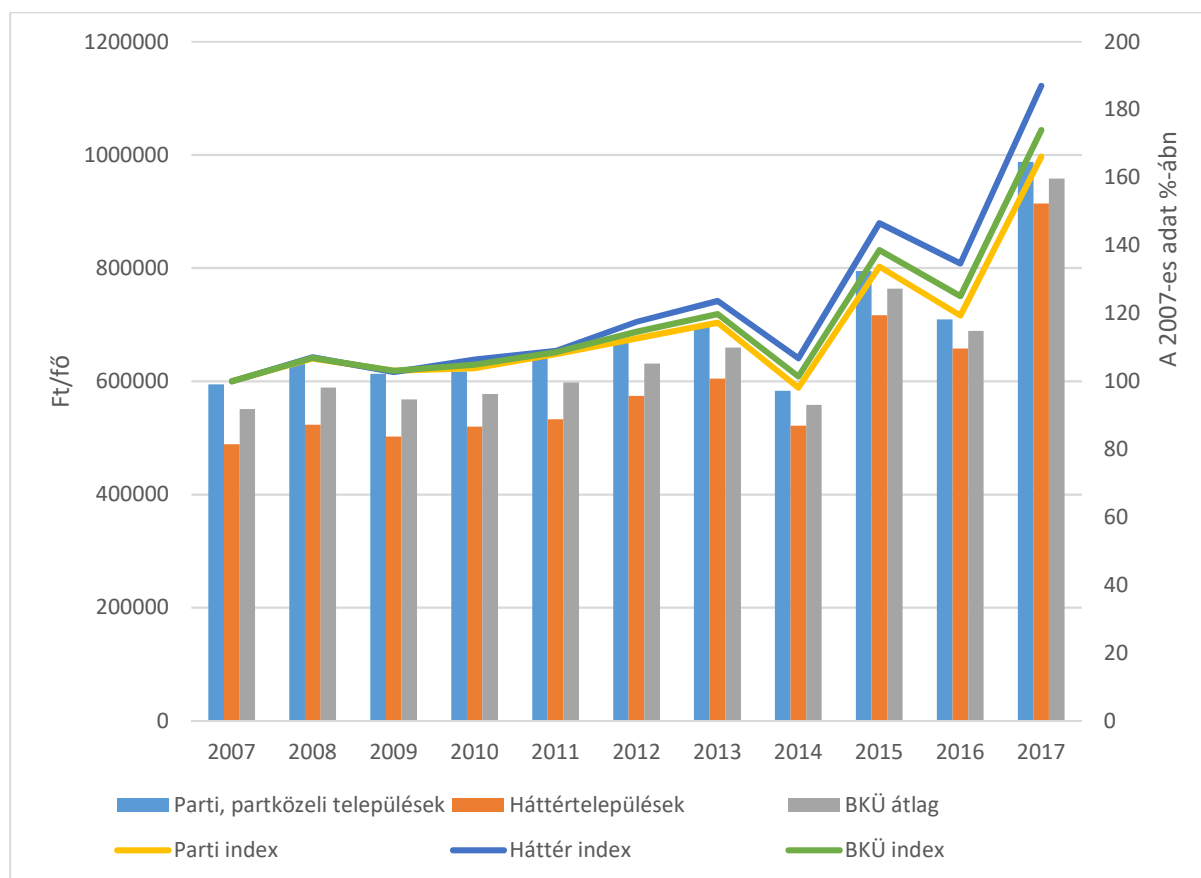


Adatok forrása: Nemzeti Adó és Vámhivatal – TeIR

A kiemelt üdülőkörzet gazdasági helyzetét alapjaiban határozza meg a lakosság életszínvonala, ezen belül a **jövedelmi viszonyok alakulása**. A Balaton térségében a vendéglátáshoz, turizmushoz köthető, sok esetben a gazdaság szürke zónájában működő szolgáltatások nagy gyakorisága miatt az országos szinthez képest jellemzően magasabb az eltitkolt jövedelmek volumene. Ennek ellenére indokoltnak tartjuk a munkaviszonyból származó jövedelmek térségi vizsgálatát – országos és egyéb területi aspektusú összehasonlítások nélkül – mert az üdülőkörzet jóléti viszonyainak időbeli alakulását ez a mutató önmagában is képes bemutatni.

A munkaviszonyból származó jövedelmek egy főre eső értéke tekintetében – mint sok egyéb társadalmi – gazdasági mutató vonatkozásában – jól megfigyelhető a **parti és háttértelepülések dualitása**. A **parti, partközeli települések kedvezőbb jövedelmi viszonyai évtizedes távlatban kimutathatók**, azonban a **háttértelepülések tekintetében a munkajövedelmek egy főre eső értékének dinamikusabb emelkedése** figyelhető meg. E körülményhez egyrészt hozzájárul a háttértelepülések ütemes népességcsökkenése, ugyanakkor a jövedelmek összvolumene sem csökken a parttól távolabb eső településeken. A háttértelepüléseken kimutatható növekmény hozzájárul a két településcsoport között kimutatható differencia kismértékű csökkenésének.

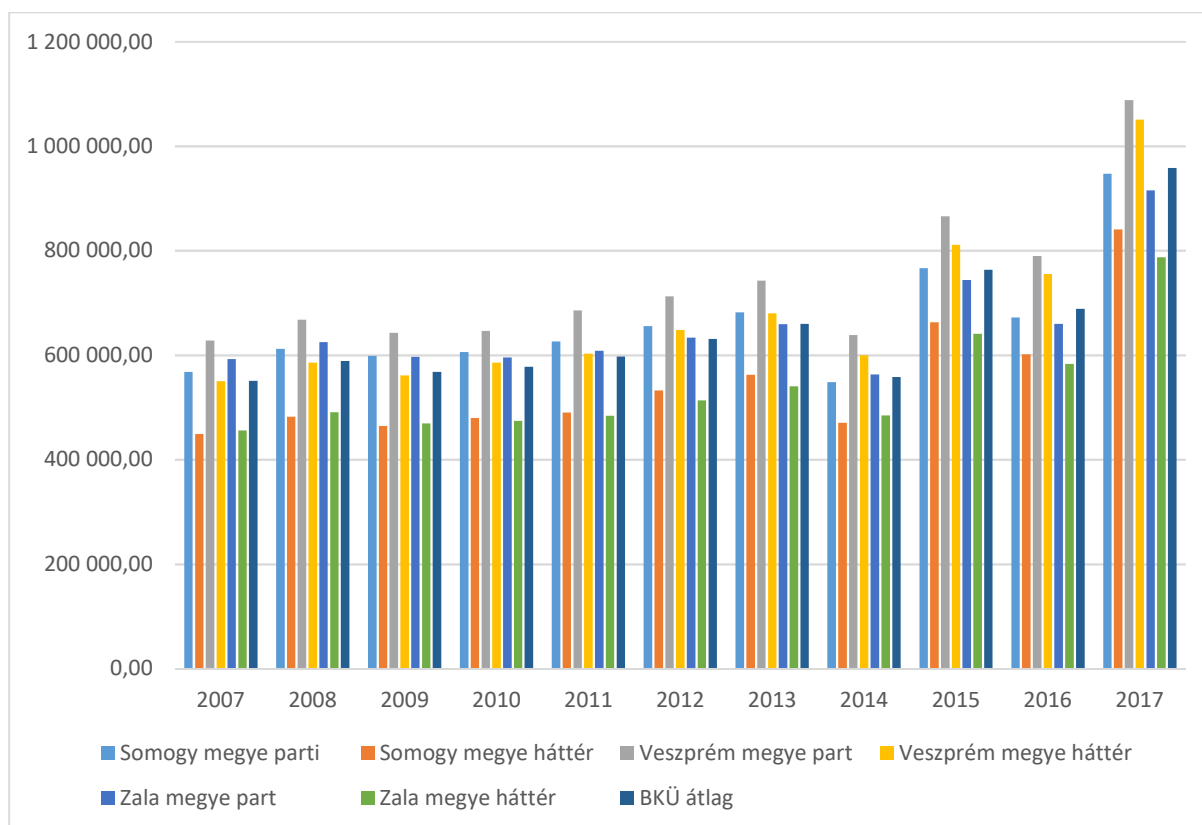
10. sz. ábra **A munkából szerzett jövedelmek egy főre eső értéke a kiemelt üdülőkörzetben, valamint a mutató időbeli alakulása 2007 – 2017 között**



Adatok forrása: Nemzeti Adó és Vámhivatal – TeIR

A BKÜ megyeterületek szerinti felosztása tekintetében jóval élesebb területi differenciák rajzolódnak ki a jövedelmi megoszlásban. Alapvető tény, hogy minden településkör a megyeterületi megosztás szerint is **összességében fajlagos jövedelemnövekedés mutatható ki** – bár a növekedés íve ez esetben sem töretlen. **A legkedvezőbb helyzet évtizedes távlatban a Veszprém megyei parti települések** esetében mutatkozik. Ugyanitt **a háttérterületek kapcsán egy dinamikus, a 2007-es bázisévhez képest 90%-os növekedés** figyelhető meg, ami 10 év alatt jóval a BKÜ átlag fölé emelte e településkör fajlagos jövedelmi viszonyait. Így az üdülőkörzet alrégiói szerint a Veszprém megyei területek helyzete a legkedvezőbb a 2017-es jövedelmi mutatók szerint. Közel ilyen növekedés mutatható ki **a somogyi háttértelepüléseken, ahol egy évtized alatt 87%-os volt a növekedés**. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy mind a veszprémi, mind pedig a somogyi háttértelepülések jelentős, többezres népességvesztéset szenvedtek el a vizsgált időszakban. A térségi átlaghoz képest **szignifikáns pozícióvesztés Zala megye parti településein mutatható ki**, amely az egy főre eső jövedelmi mutatók tekintetében már csak a somogyi és zalai háttértelepüléseket előzi meg. Ugyancsak kedvezőtlen a zalai háttértelepülések helyzete, melyek évtizedes távlatban a legkedvezőtlenebb mutatókkal rendelkeznek. Igaz ugyanakkor, hogy a zalai két terület egységben nem volt népességcsökkenés, ami érdemben befolyásolhatta volna az egy főre jutó jövedelmi adatokat.

11. sz. ábra A munkaviszonyból származó jövedelmek egy főre eső értékei a BKÜ területén alrégiós, megyei megosztásban (2007 – 2017; Ft/fő)



Munkaerőpiaci-helyzetkép

Az elmúlt években jelentős változások mentek végbe a kiemelt térség munkaerőpiacán. A hosszútávú térségfejlesztési koncepció kialakítása idején a régióban magas munkanélküliségi ráta értékeket mérhettünk, hasonlóan az egész országban tapasztalható jelenségekhez. A 2009-es gazdasági válság hatásai még 2012-2013-ban is érezhetőek voltak a foglalkoztatásban, azonban a gazdasági-munkaerőpiaci fókuszú központi programok, valamint a makroregionális gazdasági fellendülés szinergiái **országos és térségi szinten is a munkaerőpiaci indikátorok meredek javulását eredményezték**. Ennek következtében 2018-ra a Balaton térségében is, csakúgy mint az ország egészében, bizonyos ágazatokban **munkaerőhiány alakult ki**, melyhez hozzájárult a munkaerőpiaci kereslet erősödése mellett az aktív korú népesség időszakos vagy állandó elvándorlása is.

A **BKÜ foglalkoztatottsági helyzetképe** a munkanélküliség ciklikus ingadozásainak függvényében, **szezonálisan változó**. A munkanélküliség és a foglalkoztatottság egymással szorosan összefüggő ciklikus ingadozásait a turizmusgazdaság térségi működése okozza, vagyis az idegenforgalom szempontjából hangsúlyos és kevésbé hangsúlyos szezonok periodikus váltakozásai váltják ki.

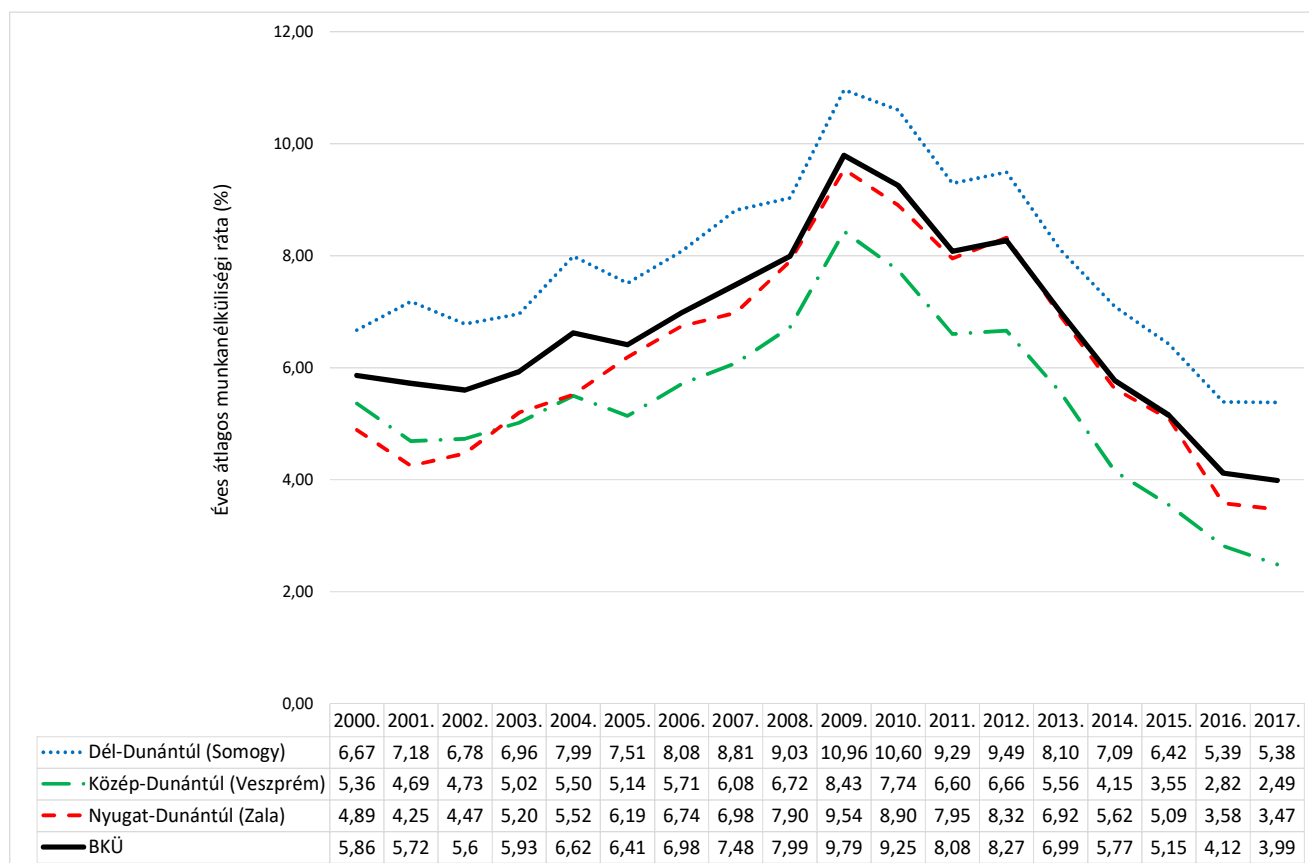
Teljes foglalkoztatottsági helyzetkép a népszámlálások kapcsán mérhető. **1990-ben** az aktív keresők, foglalkoztatottak éves száma **45,5 %-a** volt a BKÜ térségének össznépességéhez képest, ez a nagyságrend a **2001-es** népszámlálás időpontjára **37 %-ra** csökkent. A **2011-es** népszámlálás során újabb nagymértékű változás mutatható ki. A teljes foglalkoztatottsági ráta **62,1 %-ra nőtt a BKÜ-ben**. Vélelmezhető, hogy a jelenlegi munkaerőpiaci tendenciáknak köszönhetően – súlyos válsághelyzet bekövetkezte nélkül - a következő népszámlálás idején további pozitív változások mutathatók majd ki.

A **regisztrált munkanélküliek** éves átlagos száma az üdülőkörzetben 2009 óta egy 2012-es törést leszámítva fokozatosan **csökken**. A csökkenés ütemére jellemző, hogy míg 2014-ben ez az adat 10229 fő, addig 2017-ben pedig 7263 fő. A regisztrált munkanélküliek aktív népességen belüli aránya **mind a part mentén, mind pedig a háttértelepüléseken mérséklődik**. A csökkenés mértéke 2012 óta egyre meredekebb linearitású függvénnyel jellemezhető.

Ennek megfelelően a BKÜ átlagos éves **munkanélküliségi rátája** a 2000-2009 között kimutatható fokozatos növekedés, majd a 2009-es csúcsérték óta, a 2012-ben mérhető megtorpanást kivéve erőteljesen csökkenő tendenciát mutat. 2010-2016 között 9,25%-ról **4,12 %-ra** csökkent a kiemelt üdülőkörzet éves szinten vizsgált munkanélküliségi mutatója. **2017-ben** a megelőző évekhez képest már csak **nagyon csekély mértékű csökkenés** mutatható ki. Ez üdülőkörzeti szinten mindössze 0,13%-os mérséklődést jelent, így a **munkanélküliségi ráta értéke 3,99% lett**. A BKÜ Somogy megyei területén **szinte stagnálás** mutatható ki: 2017-re mindössze 1 századszázaléknival lett alacsonyabb a munkanélküliségi ráta értéke (5,38%). A **legalacsonyabb rátaérték az üdülőkörzet Veszprém megyei településein mérhető, ahol nem éri el az átlagérték a 2,5%-ot**. Az elmúlt másfél évtized során mindvégig magasán a somogyi területi egységen volt mérhető a legmagasabb munkanélküliség, míg ebből a

szempontból a legkedvezőbb adatok 2004 óta az üdülőkörzet Veszprém megyei településeit jellemzik. Az alrégiós **területi különbségek a munkanélküliség radikális csökkenése ellenére is megmaradtak**, vagyis jelenleg is a térség Somogy megyei részén a legmagasabb, a Veszprém megyei területén a legalacsonyabb, és a zalai szegmensben főátlaghoz közelítő a regisztrált munkanélküliségi ráta.

12. sz. ábra **Éves átlagos munkanélküliségi ráta (%) a BKÜ-ben és a BKÜ alrégióiban (2000-2017)**

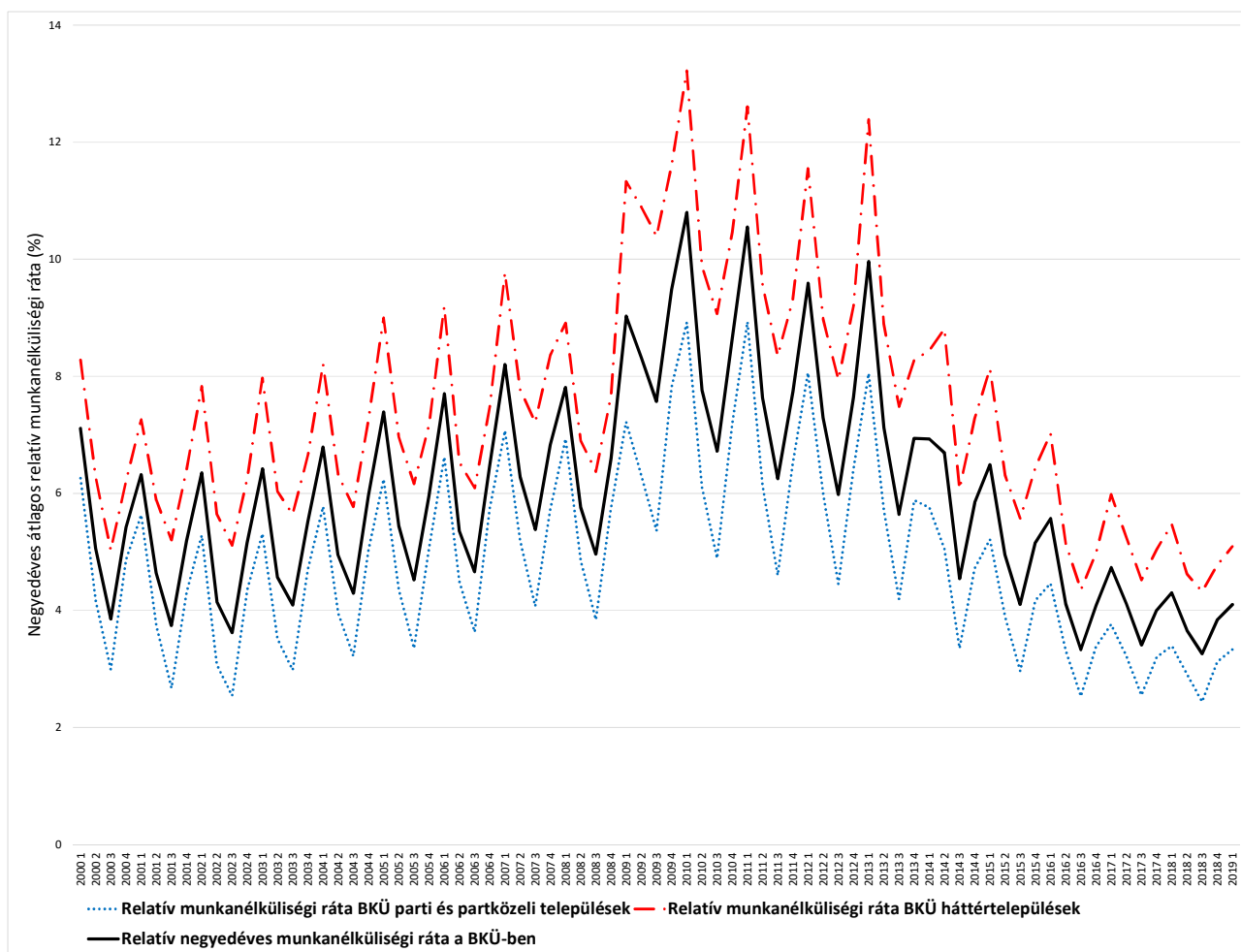


Adatok forrása: KSH – TeIR

A bevezetőben jelzett **munkaerőhiányról**, ezen belül az ágazatok szerinti munkaerőhiány, munkaerőigény mértékéről **a hazai foglalkoztatási intézményrendszer nem rendelkezik adatokkal**. Ez a helyzet abban az esetben nem állna fenn, ha a munkaerőt igénylő szervezet jelentené a területileg illetékes munkaügyi központnak az aktuális munkaerő-keresletet. Azonban a munkaerőhiánnyal küzdő cégek személyzeti felelősei ismerik azt a körülményt, hogy a munkaügyi központ nyilvántartásában kevés a potenciális munkavállaló, így inkább piaci hirdetési alapon próbálják kielégíteni humán-erőforrás szükségletüket. Ezáltal **a hazai munkaügyi rendszer tartós információhiányban szenved**, sem a kereslet sem pedig a kínálat nem jelenik meg reprezentatív módon a statisztikákban. E körülmények nagymértékben gátolják a kereslet és kínálat hatékony összekapcsolását, valamint a stratégiai szintű szakpolitikai döntéshozatal számára sem képes prompt, valós idejű, helyzetfeltáró információkat szolgáltatni.

A régió turizmusgazdasági kitettségéből fakadó szezonális forgalmi, és gazdaság teljesítménybeli hatások nagymértékben befolyásolják a foglalkoztatási mutatók változását, a **munkanélküliségi ráta adott éven belüli ciklikus ingadozását** okozva. A BKÜ településein tartós időtávban kimutatható ez a periodikus váltakozás, mind a parti és partközeli, mind pedig háttértelepüléseket tekintve. A legfrissebb adatok szerint 2018 első negyedévében, tehát a téli időszakban a parti és partközeli településeken 3,39 % volt a munkanélküliségi ráta, egy évvel korábban ez az arány 3,76 % volt. A ráta értéke a harmadik negyedévére, vagyis a turisztikai főszezon idejére 2,44 %-ra módosult, egy évvel korábban 2,55% volt. Ugyanezek az értékek a háttértelepüléseken 2018 során 5,47 % és 4,32 %-re módosultak, az egy évvel korábban mérhető 5,98% illetve 4,52 %-hoz képest. **Lényegében permanens, de egyre lassuló ütemű javulási folyamat érvényesül.**

13. sz. ábra **A munkanélküliségi ráta (%) negyedéves változása a BKÜ területén (2000 első negyedétől – 2019 első negyedévig)**

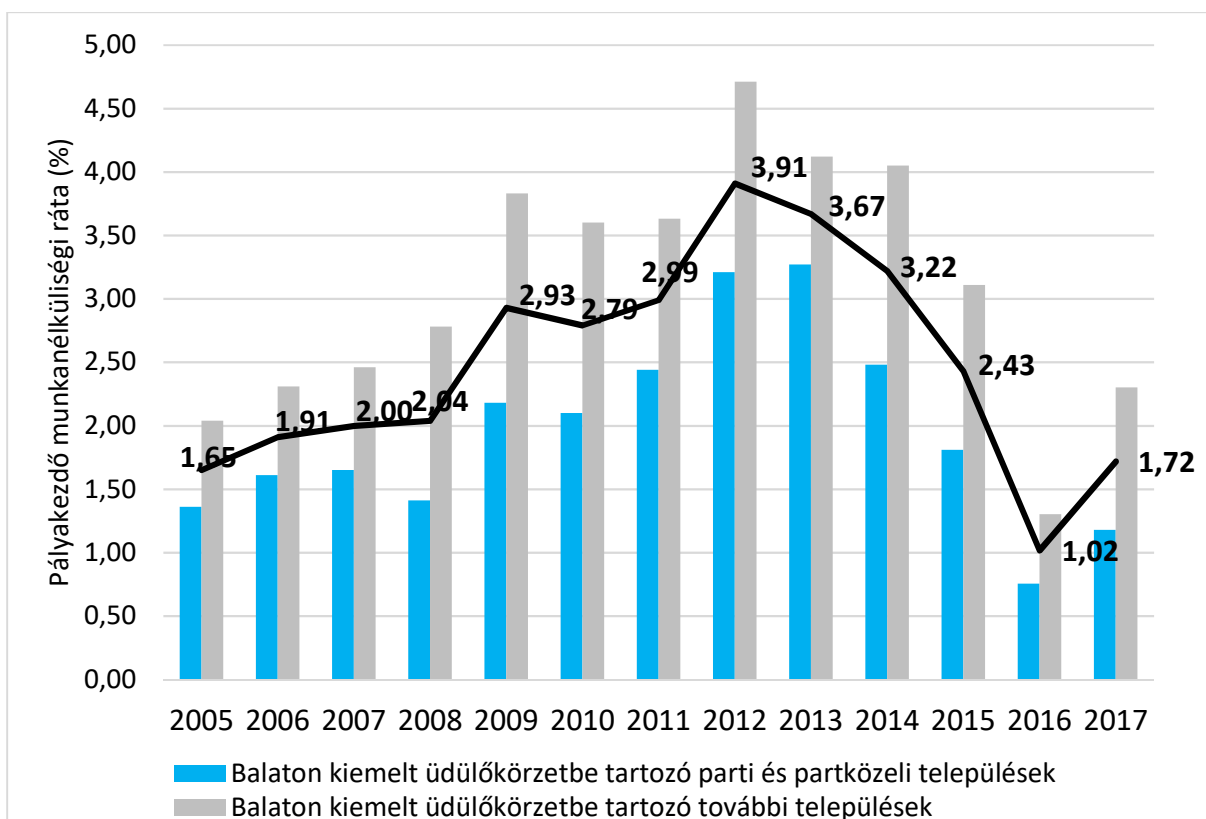


Adatok forrása: KSH - TeIR

A pályakezdő munkanélküliségi ráta egy többéves csökkenést követően 2011-ben növekedésnek indult a térségben, 2012 során 4 %-os szint közelébe ért, ami a vizsgált évtizedes periódus legkedvezőtlenebb adata a térségben. A pályakezdők munkanélkülisége

alapvetően az üdülőkörzet Balaton parttól távolabbi településein magas, a parti és partközeli településeken lényegesen alacsonyabb a teljes időszakban. Ezen időszak foglalkoztatás-bővülési visszaesése ugyanakkor nem csak pályakezdők körében mutatható ki, hanem a teljes munkaerő kínálat horizontján összességében is. 2013-tól azonban a térség egészét tekintve folyamatosan **csökken a pályakezdő munkanélküliek aránya**, még azzal együtt is, hogy 2013-ban a part menti településeken még növekvő adat figyelhető meg. 2015-ben a parti és part menti települések pályakezdő munkanélküliségi ráta értéke 2 % alá mérséklődött, az üdülőkörzet háttértelepülésein 3,11 % ez az érték, a térség egészét tekintve 2,43 %, ami a 2008 évi válság kezdete óta a legalacsonyabb adat. Ezt követően 2016-ban további meredek csökkenés volt regisztrálható. **2017-ben növekedett a nyilvántartott pályakezdő álláskeresők száma és aránya**, ezzel párhuzamosan pedig a pályakezdők munkanélküliségi rátája is. **A BKÜ átlag 1,72%** (ez kismértékben meghaladja a 2005-ben mért értéket). Mind a parti, mind pedig a háttértelepüléseken növekedett az indikátor értéke, nagyobb mértékben a parttól távolabb eső településeken. **A parti településeken 2017-ben 1,18%, míg a háttértelepüléseken a mérhető rátaérték 2,3%,** utóbbi az előző évihez képest éppen egy százalékpontos növekedést jelent.

14. sz. ábra A pályakezdő munkanélküliségi ráta alakulása a BKÜ-ben (2005-2017)



Adatok forrása: KSH - TeIR

2010-ben megkezdődött a munkanélküliségi rendszer átalakítása, aminek keretében a segélyezési rendszer helyébe a munkába állítás preferálása került előtérbe. Ennek megfelelően csökkent a munkanélküli ellátás időtartama és összege, viszont radikálisan **növekedett a közfoglalkoztatási programba** bevont személyek száma. Mindez hatásaiban **jelentősen**

hozzájárult a munkanélküliségi ráta radikális mérséklődéséhez, ugyanakkor a térség foglalkoztatási helyzetének hosszú távú rendezéséhez elengedhetetlen a piaci viszonyok között is stabil, folyamatos megélhetést biztosító, állandó munkahelyek létrehozása. A jelen területi monitoring elemzésben lehetőség nyílik a térségi közfoglalkoztatási adatok demonstrálására. Ennek következtében adottak a feltételek ahhoz, hogy a **közmunka-program munkaerő-piaci statisztikát torzító hatásait kiküszöböljük**, azok ismeretében vonjunk le a kiemelt üdülőkörzet foglalkoztatási helyzetképre vonatkozó következtetéseket.

2017 óta a hazai foglalkoztatáspolitikai célja a közfoglalkoztatásban dolgozók visszavezetése a piaci alapokra helyezett munkavállalói létbe. E szakpolitikai törekvés a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet közfoglalkoztatási adataiban is nyomon követhető. A régió elsődleges területi dichotómiájára jellemző, és azt erősíti, hogy a munkanélküliségtől, munkalehetőségektől és a képzett munkaerő hiányától fokozottabban sújtott **háttértelepüléseken sokkal inkább jellemző ez a foglalkoztatási forma**, mint a part menti településeken.

2013-2016 között a közfoglalkoztatottak számának bővülése figyelhető meg a teljes üdülőkörzetben. emellett pedig a településtípusokat tekintve átlagosan több mint kétszer annyi munkavállaló dolgozott a közfoglalkoztatásban a háttértelepüléseken, mint a parti- partközeli településeken. A **2016-ban rögzíthető csúcsértéket** követően a közfoglalkoztatottak havi átlagos létszáma csökkenésnek indult. A közfoglalkoztatottak havi átlagos létszáma 2017-ben a BKÜ teljes területét figyelembe véve kevés eltéréssel, nagyjából a 2014-es szintre esett vissza. **2018 esetében újabb nagymértékű, közel 36%-os mérséklődés tapasztalható a térség egészében.** A parti településeken volt nagyobb a csökkenés üteme (45%), ezzel ugyanakkor a parti és a háttértelepülések között mérhető különbségek e dimenzióban növekedtek.

Turizmus

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Magyarország második legkeresettebb turisztikai desztinációja a főváros mögött. E státuszt jellemző adat, hogy a térségben található a magyarországi kereskedelmi szállásférőhelyek mintegy harmada, az összes magyarországi fizetővendég hetede a regisztrált kereskedelmi vendégéjszakák ötödét tölti a magyar tengernél. 2018 év során a belföldi vendégkör 21,3 %-át, a belföldi vendégéjszakák 25 %-át, illetve a külföldi vendégek 7,4 %-át, és a külföldi vendégéjszakák 12,8 %-át regisztrálták a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben.

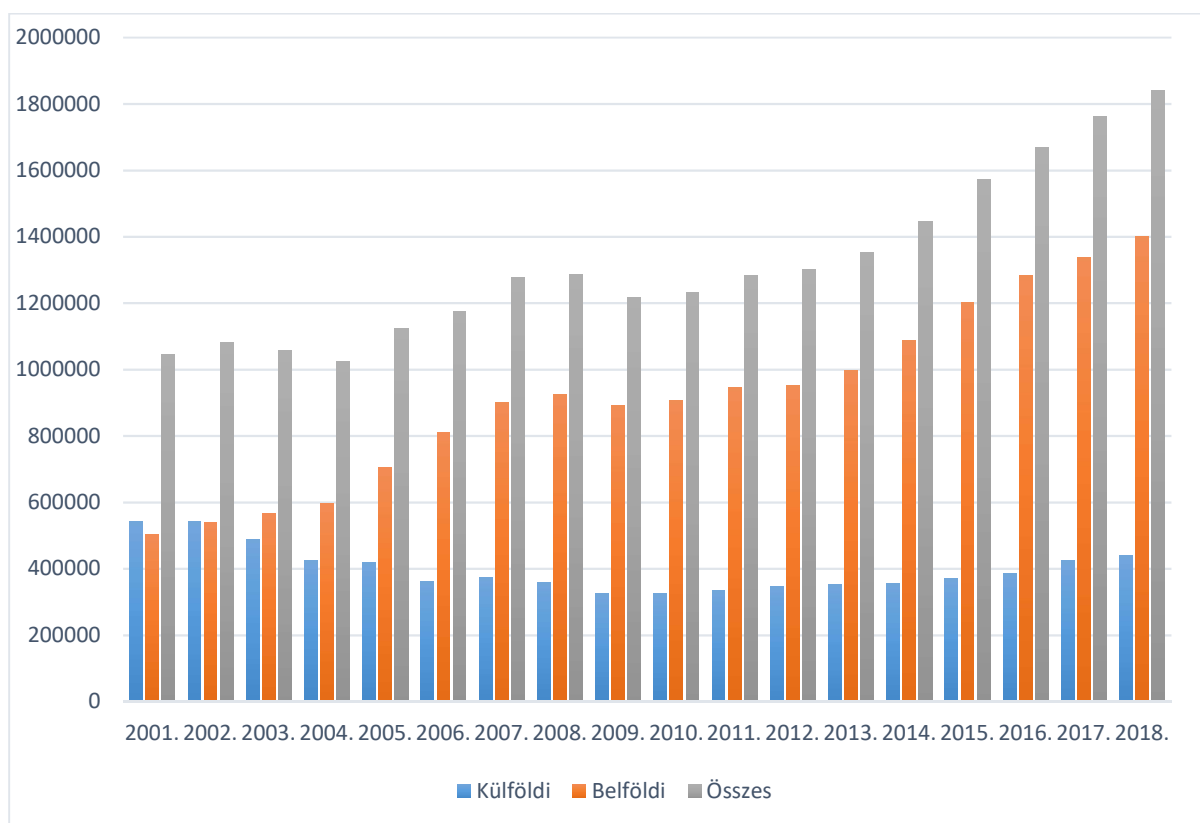
A 2018 évi vendégforgalmi mutatók értékei alapján a Balaton térsége továbbra is kiemelt státuszt élvez Magyarország turizmusában. A 2018-as évben **1 840 757** fizetővendéget regisztráltak a Balaton körüli kereskedelmi szálláshelyeken. Az üzleti, vagyis magánszállásadásban megforduló vendégek tömegével kiegészítve a szálláshelyeken megforduló vendégek száma vélhetően jelentősen meghaladja a 2 millió főt, ami egy hosszan tartó forgalomnövekedés eredménye.

A régió éves vendégszáma a 2008-at követő mérséklődést leszámítva lényegében 2001 óta fokozatosan növekszik, ami közel 800 ezres növekedést jelent 2001-2018 között. A növekedésből jóval nagyobb hányadot tettek ki a belföldi turisták, mint a külföldről érkezők, ugyanis **ebben a hosszú időtávban a külföldi vendégek száma összességében mintegy 100 ezer fővel csökkent**, ami elsősorban a 2001 és 2010 között regisztrálható meredek csökkenés eredménye. A 2010-es mélypont után **a külföldi vendégek száma 2010-2014 évenként viszonylag kis mértékben (kb. 2-5 ezer fővel évenként) de töretlenül növekedett.** Az ezt **követő években a dinamika tovább gyorsult.** Ezzel a 2018. évben a külföldi vendégek száma meghaladta a **440 ezer** főt. Ez a külföldi vendégszám meghaladja a 2004-es év adatát, s ha ez a tendencia folytatódni tud, néhány éven belül átlépheti a külföldi vendégek száma a félmillió főt a balatoni kereskedelmi szálláshelyeken, amire 2002 óta nem volt példa.

A kereskedelmi szálláshelyeken megforduló belföldi vendégek száma a 2009. évi megtorpanást követően folyamatosan nő. Ennek eredményeként 2018-ban összesen **1 millió 400 ezer hazai vendéget regisztráltak a balatoni kereskedelmi szálláshelyeken.** Ha hosszú, másfél évtizedes időtávban vizsgáljuk a belföldi vendégek számát, úgy megállapítható, hogy **2001 óta 2,8-szorosára növekedett a belföldi fizetővendégek száma**, ami közel **900 ezres (897 ezer) növekményt** jelent 2018-ig.

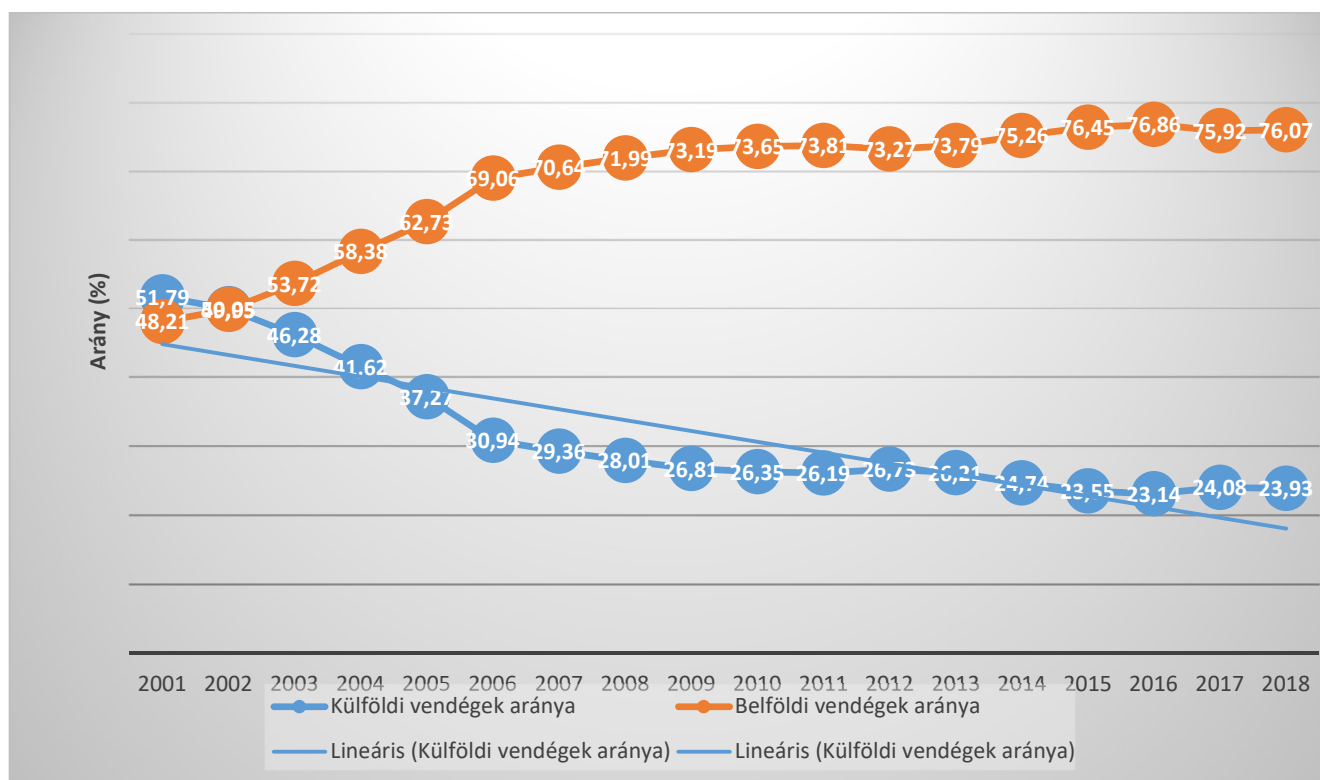
Az üdülőkörzet kereskedelmi szálláshelyein megforduló **külföldi vendégek aránya az összes vendégből nem éri el a 25%-ot**, ez a jelenség 2014 óta mutatható ki. Ez egyfelől a belföldi vendégek számának dinamikusabb, meredekebb függvényével jellemezhető növekedésével magyarázható, másrészt viszont tény, hogy a 2000-es évek eleje óta igazán hatékony és eredményes turizmusmarketing intézkedéseket eddig nem sikerült az országnak és ezen belül a régiónak végrehajtania annak érdekében, hogy a korábban elvesztett, átalakult küldőpiacokon eredményesen szerepeljen, emellett új küldőpiacokra lépjen be sikeresen és ezáltal a külföldi vendégek aránya növekedésnek induljon.

15. sz. ábra A külföldi és belföldi vendégszám alakulása a BKÜ-ben (2001 - 2018)



Adatok forrása: KSH T-Star

16. sz. ábra Külföldi és belföldi vendégek arányának változása (2001-2018)

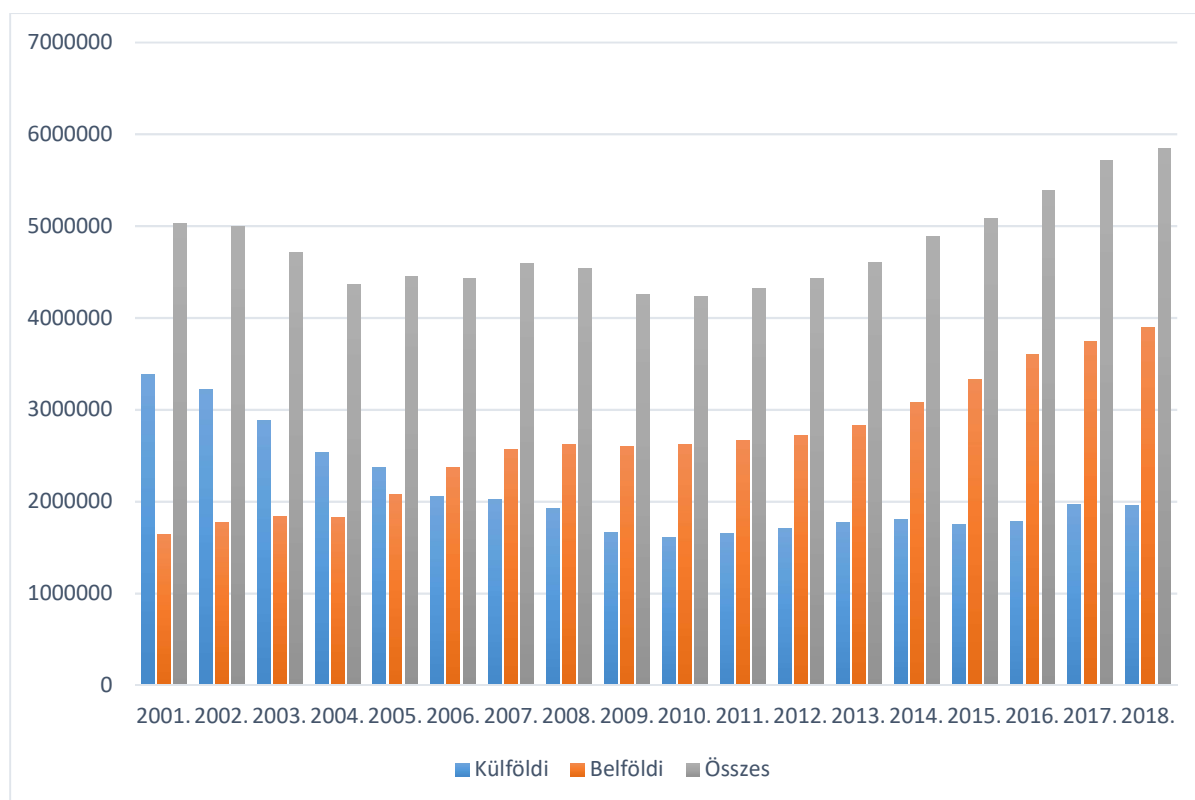


Adatok forrása: KSH T-Star

Illeszkedve a vendégszám alakulásának trendjéhez, azzal párhuzamos, 2010 óta összességében növekvő pályát ír le a régióban a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számának alakulása. 2010-2018 között 38%-kal növekedett ez a mutató a térségben. A térségi fejlesztési koncepció elfogadását követően, 2014 óta is közel 20%-os emelkedés rögzíthető. E tendencia az országos folyamatoknak megfelel, azonban annál mérsékeltebb dinamikájú.

A növekedés azonban elsősorban a belföldi vendégeknek köszönhető! Míg a belföldi vendégek által eltöltött vendégéjszakák száma 48%-kal nőtt 2010 óta, addig a külföldiek által eltöltött kereskedelmi vendégéjszakák száma csupán 21%-kal emelkedett ebben az időtávban. A 2014-2018 között a belföldi vendégéjszakák száma 26%-os a külföldi vendégéjszakáké ehhez képest csak 8,2%-os növekedést mutat. 2018-ban az összes vendégéjszakából 3 896 233 belföldiek, míg 1 954 173 külföldiek által eltöltött vendégéjszaka. **Az előző évi adatokhoz képest a belföldi vendégéjszakák száma 1,04%-kal növekedett, azonban a külföldiek által eltöltött éjszakák száma 0,6%-kal csökkent!**

17. sz. ábra **Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken a BKÜ területén (2001 - 2018)**

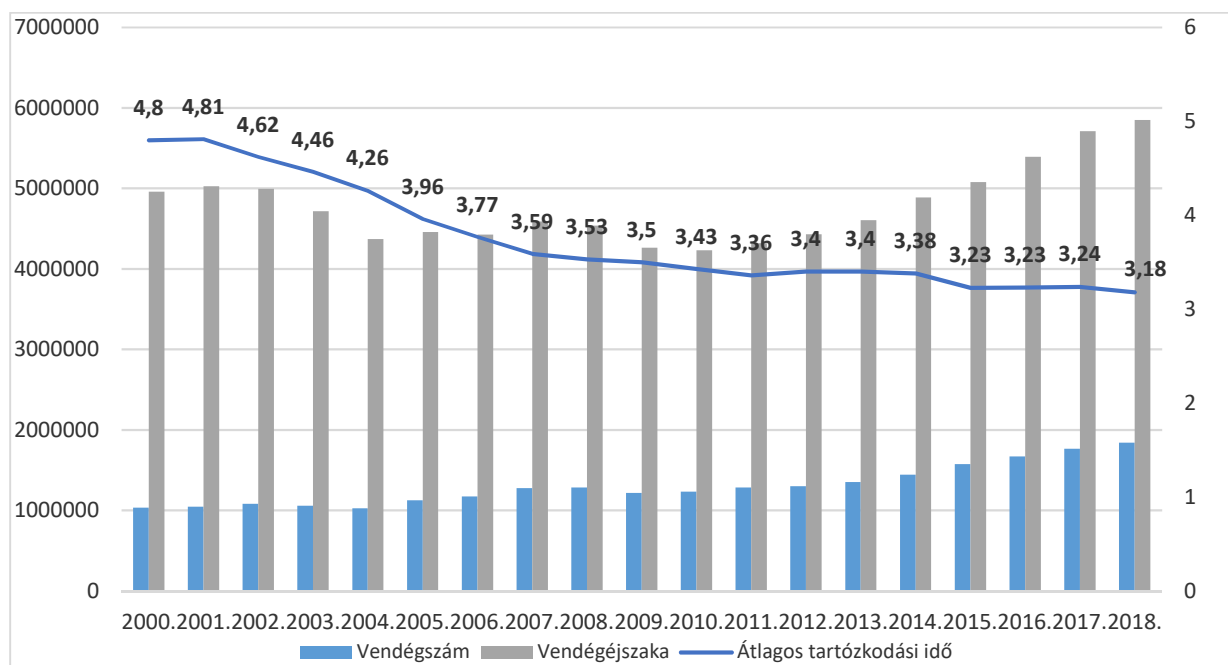


Adatok forrása: KSH T-Star

Összefüggésben a külföldi turisták idegenforgalmi arányának relatív csökkenésével, a régióban mérhető, külföldi és belföldi turisták tartózkodási idejét is magába foglaló átlagos tartózkodási idő 2000 – 2018 között egy-két apróbb megtorpanástól eltekintve fokozatosan, évről évre kis mértékben csökkent. A 2018-as évben mind **a belföldiek, mind pedig a külföldiek esetében a tartózkodási idő csökkenését regisztrálhattuk** az előző évhez képest. **Az átlagos**

tartózkodási idő 3,18 éjszakára csökkent, ezen belül a külföldi vendégek átlagosan 4,44 éjszakát, a belföldi vendégek átlagosan 2,78 éjszakát töltenek a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben. 2001 óta egyszer sem mérhettünk ilyen alacsony értékeket!

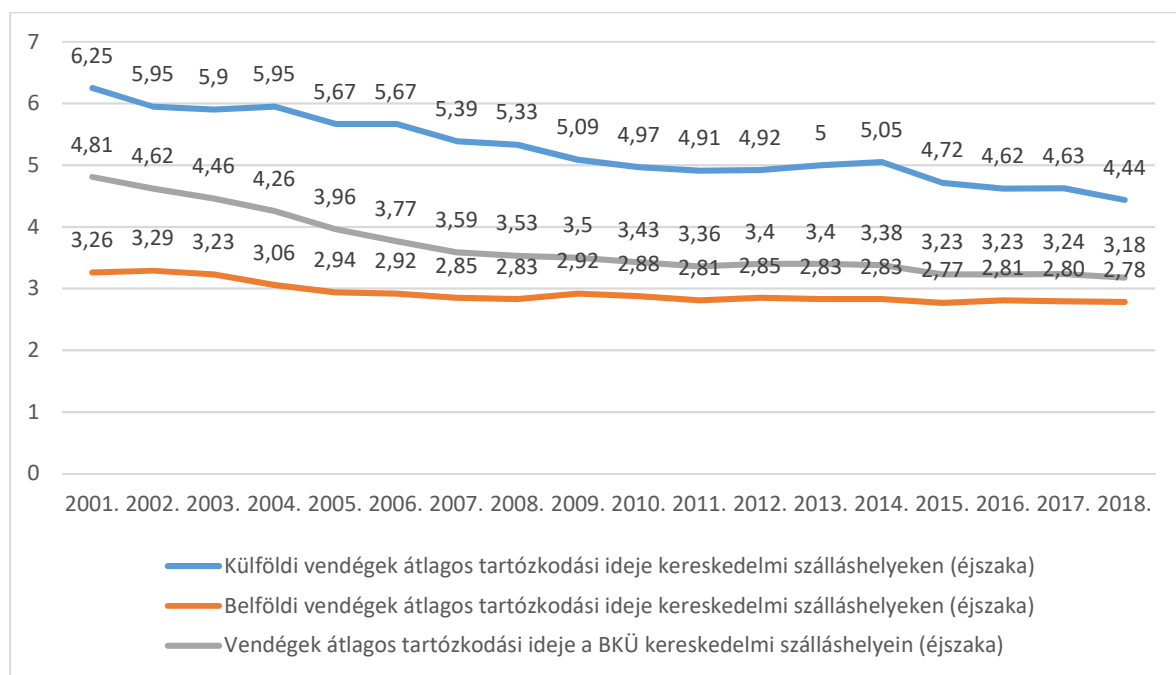
18. sz. ábra **A vendégszám, vendégéjszaka szám és az átlagos tartózkodási idő alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2018)**



Adatok forrása: KSH T-Star

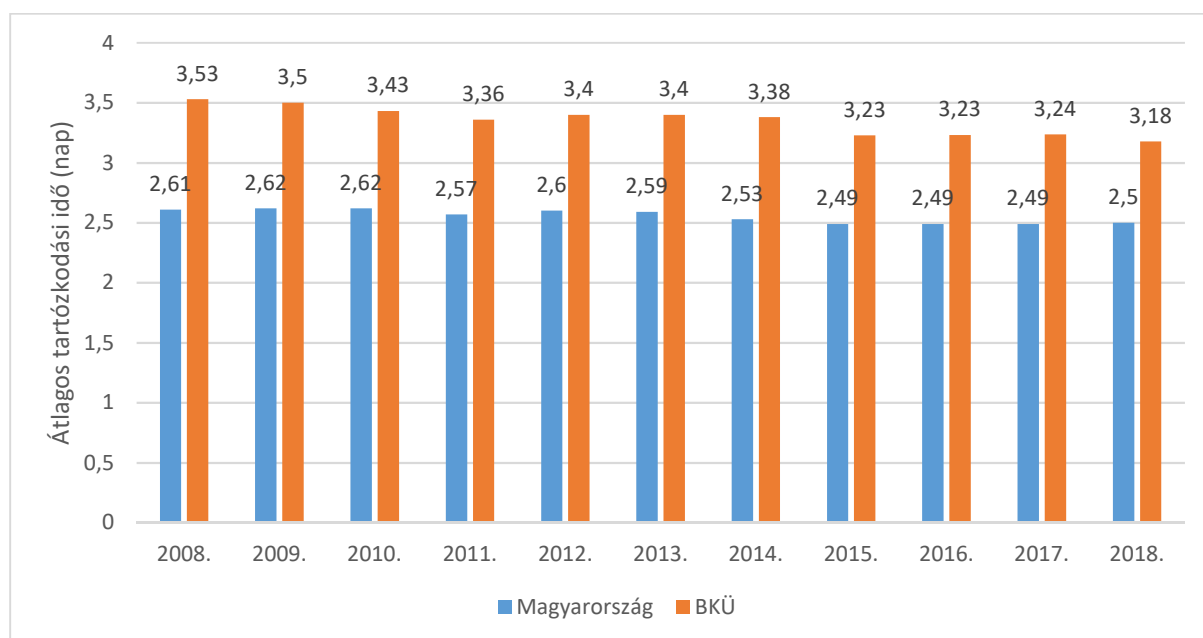
Az országos és térségi szinten adekvátan viszonyítható kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött átlagos tartózkodási idő hosszabb időtávban, 2008 óta Magyarország teljes értékével összehasonlítva továbbra is a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területe számára kedvezőbb. Különösen a külföldiek esetében figyelhető ez meg: **a külföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje országosan 2,6 nap, míg a Balatonnál 4,4** – tehát igen jelentős területi különbségek azonosíthatók e tekintetben! Ugyanakkor az országosan és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben mérhető átlagos tartózkodási idő értékek nagyon lassan, de közelítenek egymáshoz, elsősorban a BKÜ lefelé történő nivellálódása miatt.

19. sz. ábra **Külföldi és belföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2001-2018)**



Adatok forrása: KSH T-Star

20. sz. ábra **Kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött átlagos tartózkodási idő Magyarországon és a Balaton térségében (2008 – 2018)**

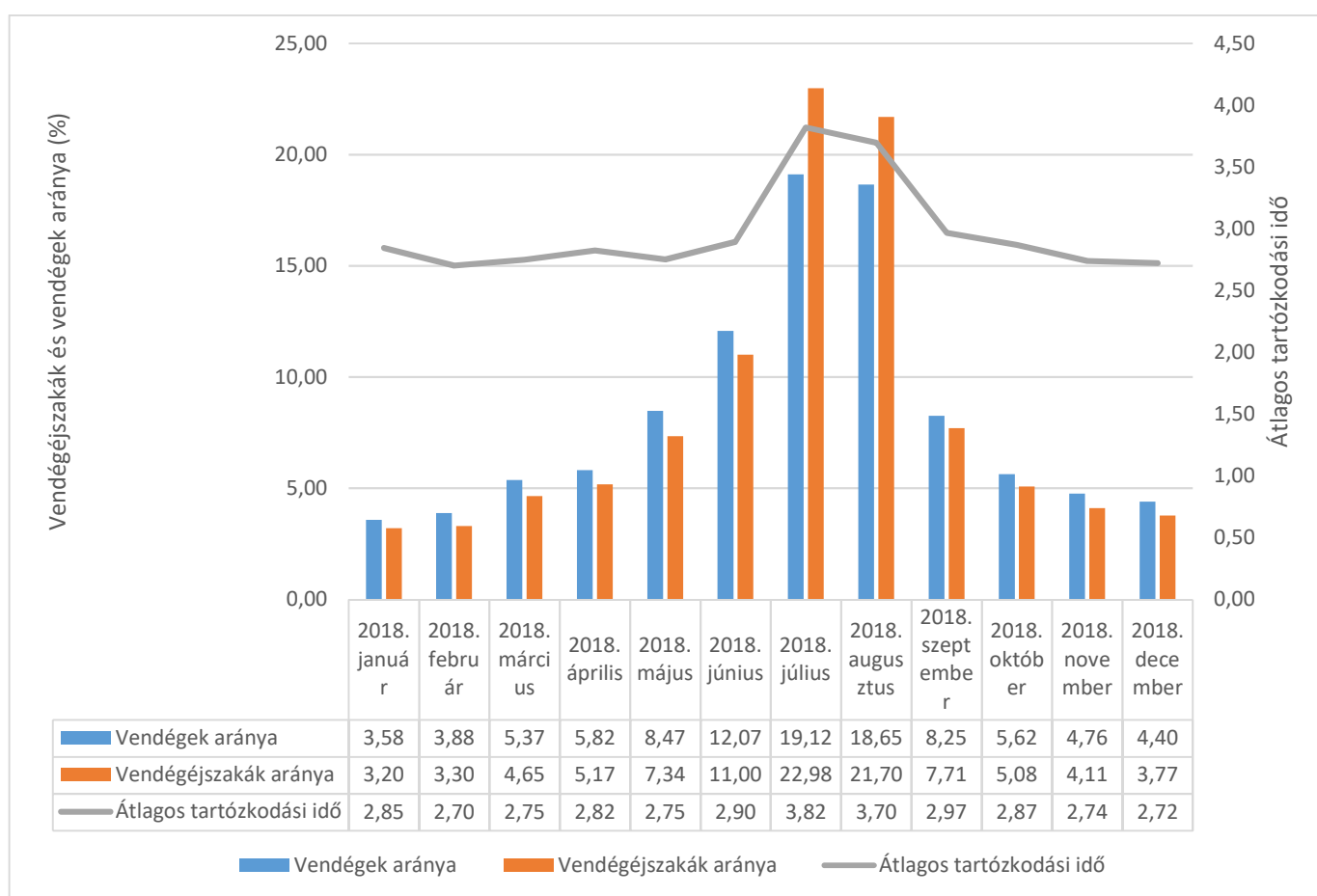


Adatok forrása: KSH T-Star

Ahogy a magyarországi turizmust általában, úgy a Balaton üdülőtérének vendégforgalmi jellemzőit is erős **szezonális** jellemzi. 2018 során az országosan az összes kereskedelmi vendégéjszaka 14,58 %-át júliusban, 14,71 %-át augusztusban realizálták. A Balaton

térségében ez a paraméter az országosnál is markánsabb, a kereskedelmi vendégéjszakák 22,98 %-a júliusban, 21,7 %-a augusztusban, vagyis összességében a **vendégéjszakák közel fele július és augusztus hónapokban regisztrálódott**. Természetesen a vendégszám részesedése is a nyári főszezonban a legmagasabb, július-augusztus hónapok együttes gyakorisága meghaladja a Balaton térségébe érkezett, kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált éves vendégszám kétharmadát (37,76%). Ugyanakkor fontos, hogy ez az adat közel 4%-kal kevesebb arányt jelent, mint az előző, 2017-es év adata, vagyis **enyhe mérséklődés a szezonális megfigyelhető**.

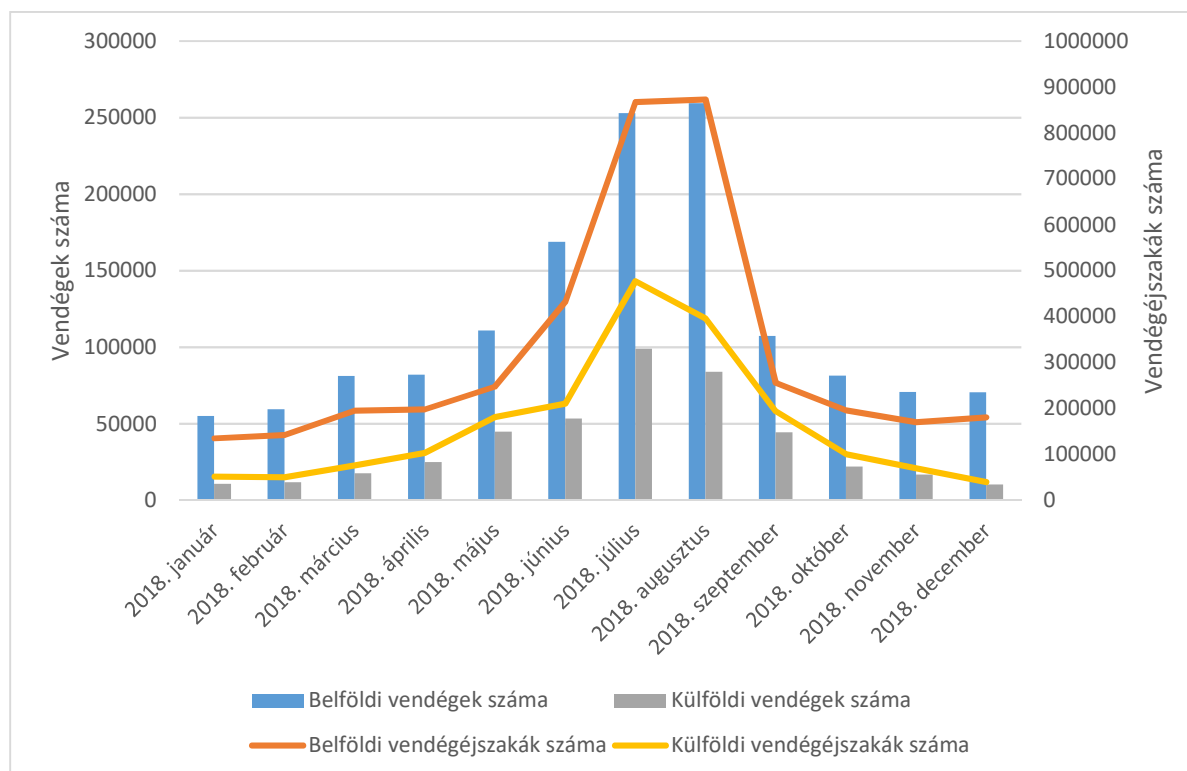
21. sz. ábra **Vendégforgalmi jellemzők szezonális megoszlása kereskedelmi szálláshelyeken (2018)**



Adatok forrása: KSH T-Star

A kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált külföldi és belföldi vendégforgalom szezonális eloszlása követi a szezonális térségi trendjeit. Mind a külföldi, mind a belföldi vendég és vendégéjszaka szám július és augusztus hónapjaiban a legmagasabb, azonban évről-évre változó, hogy a főszezon mely hónapja eredményezi a térségben a legnagyobb turisztikai keresletet.

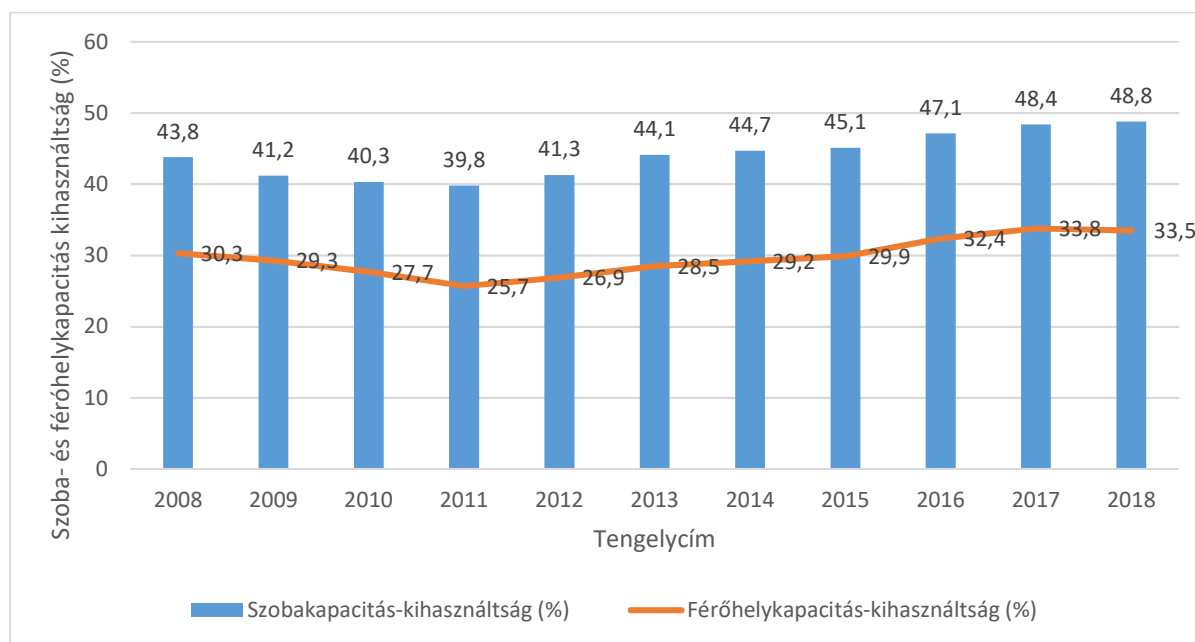
22. sz. ábra **Külföldi és belföldi vendégforgalom szezonális jellemzői a Balaton üdülőtérületén (2018)**



Adatok forrása: KSH T-Star

Üdülőkörzeti szinten a szoba és a férőhelykapacitások kihasználtsága 2008 és 2011 között mérséklődést mutatott, a szobakapacitás-kihasználtság 43,8 %-ról 39,8 %-ra, a férőhelykapacitás-kihasználtság 30,3 %-ról 25,7 %-ra csökkent. 2012 óta mindkét mutató értéke folyamatosan javult 2017-ig. 2018-ban a szobakapacitás-kihasználtság az előző évi értékhez képest tovább emelkedett 48,8 %-ra, a férőhelykapacitás-kihasználtság azonban 4 tizedszázalékkal csökkent, 33,4 %-re. Ez a mérséklődés utalhat a kereskedelmi szállásférőhelykapacitás bővülésére is, azonban nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt a körülményt, hogy **az utóbbi idők ingatlan-beruházásaival számos magas minőségű, a turizmusregiszterekbe nem feltétlenül bekerülő, alternatív szállásférőhely is létrejött.** E szálláshelyek sok esetben nem képezik részét a turizmusstatisztikáknak, a gazdaság szürke zónájában működnek, bizonyos mértékben elkerülve a szállásszolgáltatásokat terhelő adókat. A Magyar Turisztikai Ügynökség által újonnan kialakításra kerülő **Nemzeti Turisztikai Adatszolgáltató Központ (NTAK)** rendszere a magánszállásadók rendszerbe integrálásával képes lehet e probléma részbeni feloldására. Azonban a közösségi alapokon szerveződő, a kereskedelmi szálláshelyekkel szemben kedvezőbb versenyfeltételekkel működő szobakiadás (pl. Airbnb) vendégforgalmát, és az abból származó bevételeket várhatóan az NTAK sem fogja tudni teljes mértékben nyomon követni.

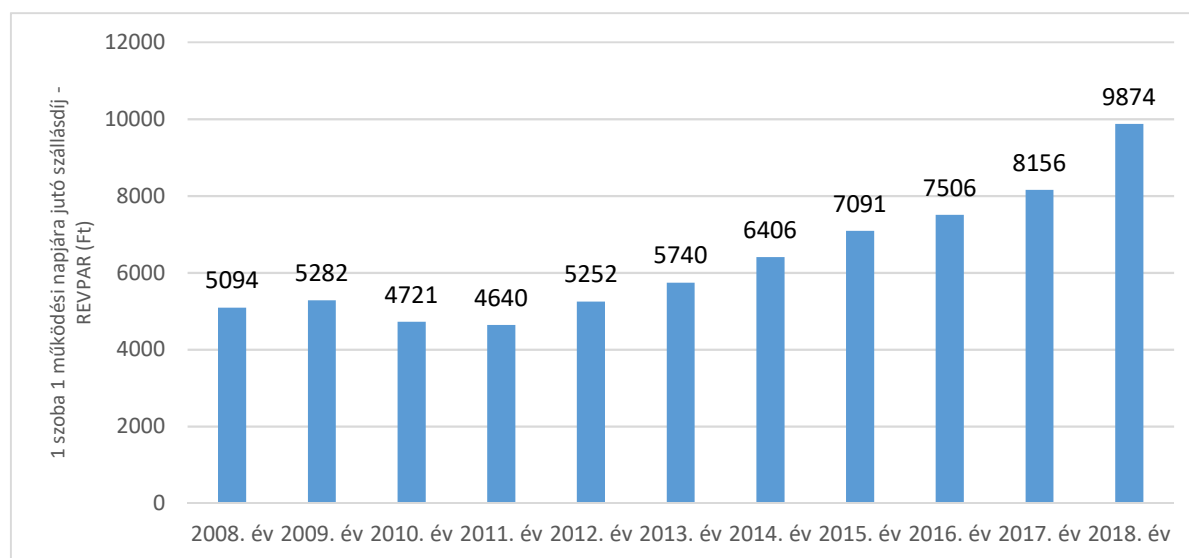
23. sz. ábra **A kereskedelmi szálláshelyek kapacitás kihasználtsága a Balaton térségében (2008-2018; %)**



Adatok forrása: KSH T-Star

A kereskedelmi szálláshelyeken mért egyedi **jövedelmezőségi mutató, a REVPAR** (Revenue Per Available Room), azaz az egy szoba egy működési napjára jutó szállásdíj Ft-ban kifejezett értéke a **2011-es mélypontot követően a BKÜ egészét tekintve növekszik**. 2018-ban tovább emelkedett ez az érték, immár **9874 Ft** értéket azonosíthatunk 1 szoba 1 működési napjára jutó szállásdíjként. **2011 óta a BKÜ REVPAR értéke több mint kétszeresére emelkedett**, ami a térségben realizált turisztikai bevételek emelkedését jelzi.

24. sz. ábra **REVPAR - szálláshelyek jövedelmezősége a BKÜ-ben (2008-2018, Ft)**



Adatok forrása: KSH T-Star

A magyarországi turisztikai intézményrendszer 2016. évi átalakítása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet idegenforgalmi intézményrendszerét is érintette. A Magyar Turisztikai Ügynökség létrehozásával a Balatoni Regionális Marketing Iroda integrálódott a jelentős felhatalmazásokkal rendelkező, a Miniszterelnöki Kabinetiroda által felügyelt ügynökségbe. Emellett az MTÜ által koordinált szálláshelyfejlesztések végrehajtásának segítésére megalakult a Kisfaludy 2030 Turisztikai Fejlesztő Nonprofit Zrt., mely szintén rendelkezik balatoni feladatokkal, hiszen a térségbe jelentős mértékű források érkeztek a Kisfaludy Szálláshelyfejlesztési Konstrukció keretében. A Badacsony környéki fejlesztések koordinálását végzi a Badacsony és Térsége Turisztikai Fejlesztő Nonprofit Zrt., mely szintén az MTÜ égisze alatt működik. A nagy múltú keszthelyi Helikon Kastélymúzeumot működtető nonprofit Kft-t szintén integrálta az ügynökség. 2019-ben az addig önkormányzatok tulajdonában lévő Balatoni Hajózási Zrt.-ből 1,424 milliárd Ft értékű részvényt somag került vissza az államhoz, ettől kezdve a tulajdonosi jogokat e szervezet felett is a Magyar Turisztikai Ügynökség gyakorolhatja. A térségi szervezetek jelentős befolyással és felhatalmazásokkal rendelkező központi intézménybe történő integrációja elősegítheti a térség hatékonyabb menedzsmentjét és működtetését. Ugyanakkor a rendezvénykoordináció és a célzott, főként külpiaei térségmarketing területén továbbra is azonosíthatók koordinációs hiányosságokból levezethető ellátatlan feladatok.

A Balaton környékén a Gyenesdiásról kiindulva a 2000-es években sorra alakultak a TDM szervezetek, amelyek kialakítását és fejlesztésüket a 2007-2013 közötti uniós programozási időszak támogatási konstrukciói is kiemelten segítettek. Napjainkban a BKÜ-ben összesen 21 regisztrált TDM szervezet működik, amelyek lényegében körül ölelik a Balatont; található köztük települési és térségi együttműködésen alapuló TDM szervezete egyaránt. A TDM szervezetek összekötő kapocsként szolgálnak mind a térségben, mind a térségek között. Jó példa erre a Bakonyt és a Balatont összekötő Bakony és Balaton Térségi Turisztikai Nonprofit Kft. A Sümegtől Várpalotáig húzódó, északon a Somlószőlös-Zirc, délen pedig a Tapolca-Balatonkenese vonalak által határolt Bakony-Balaton együttműködés keretében a turisztikai marketing és menedzsment tevékenységet a Bakony és Balaton Térségi Turisztikai Nonprofit Kft. látja el, mint térségi TDM szervezet. 2011-ben a BKÜ-ben található 19 szervezet együttműködésével létrejött a Balatoni Regionális TDM Szövetség (BTSZ), amely igen jelentős esemény a balatoni turizmus életében.

Közlekedés

A régió közlekedési infrastruktúrája változóan növekvő mértékben ugyan, de bővül. A különböző közlekedési jármódok alpinfrastruktúrája széleskörű, a 2014 óta tartó időszakban jelentős fejlesztések valósultak meg. Azonban **további fejlesztési igények azonosíthatók**, amelyek a térség gazdasági potenciálértékeinek növekedését is elősegíthetik. A közlekedési feltételek általános térségi jellemzői összességében kedvezőbbek az országosnál.

A Balaton közlekedési rendszere alapvetően egy nagyon speciális nagytérségi rendszer, amelynek sok eleme azonosnak tekinthető a Magyarországon másutt nem jellemző, de külföldi példákból ismert többközpontú elővárosi közlekedési rendszerek jellegzetességeivel. Ezek a jellegzetességek jelenleg embrionális állapotban találhatók meg a térségben. A turizmus fejlődését jelentősen gátolja a közlekedési rendszerek gyenge kiépítettsége, működésük összehangolatlansága.

Ez a rendszer ma a személygépkocsira épül, ami akadályozza a turizmus fejlődését, mert:

- A személygépkocsival bármilyen okból nem rendelkező, vagy azt használni nem akaró turisták – ide értve a repülőgéppel érkezőket is – nehezen tudnak a tó mentén közlekedni, kevesebb turistacélpontot tudnak elérni, így kevesebbet is költenek
- Az autók tömeges jelenléte jelentősen rontja a pihenőövezet vonzerejét
- Főidényben a torlódások és a parkolóhelyek hiánya miatt nehézkes a mozgás a tó körül
- A háttértelepülések turizmusba történő integrálása korlátozott
- Az autós turista önmagában mobil, ha valamivel nem elégedett, pl. rossz az idő, könnyebben továbbáll, rontva a Balaton lényegét jelentő turisztikai ipar gazdaságosságát.

Egyéni közúti közlekedés

Az egyéni gépkocsi-közlekedés szempontjából a fő közlekedési utak közül a **7. sz. a déli part elsőrendű tengelye, amely az M7 autópálya kiépítésével még erősebb szervező elemmé vált.** Fontos úthálózati elem a 65-ös, 67-es, 68-as másodrendű főútvonalak, szerepük elsősorban a partközeli és háttérterületek területek parthoz kapcsolásában jelentős. Az északi part legfontosabb áramlási közúti tengelye a 71-es főközlekedési út, amelybe a 72-es, 73-as, 82-es, 84-es, 75-ös és 76-os jelű másodrendű tengelyek csatlakoznak be. A **parttól távolabbi települések közötti összekötő utak hiányoznak**, különösen az észak-somogyi térségben, bár ebben **az elmúlt évek fejlesztéseinek köszönhetően történt előrelépés.** Jelentős még a tó északi partjával párhuzamosan futó, épp a parttól távolabbi településeket felfűző Veszprém-Tapolca közötti 77. sz. II. rendű főút. A nyugati, déli és északi határról a Balatont megközelítő utakon relatíve alacsony az átlagos utazási sebesség.

A forgalmi szempontból legterheltebb a 71. számú II. rendű főút, ezért az átlagos menetsebesség jelentősen lecsökkent a keletkező forgalmi dugók következtében és különösen lakott területeken nem kívánatos környezeti hatások jelentkeznek (zaj, levegőszennyezés). A burkolatok állapota a főutakon is csak egyes szakaszokon megfelelő, míg jelentős hosszban teherbírásuk és felületük épsége nem elégíti ki a forgalmi követelményeket. **A mellékutak**

vonalvezetése, keresztmetszete és burkolatállapota sok helyütt nem felel meg különösen a nyári idegenforgalom időszakában megnövekedett jármű-és kerékpáros forgalomnak.

Az utak vízelvezetése több helyen továbbra sem megfelelő és további gondot okoz, hogy az út menti területek vízrendezésének hiányában gyakori az utak iszappal és vízzel való elöntése.

A 2007 és 2013 közötti időszakot a térség gyorsforgalmi úthálózatának kismértékű bővülése, az egyes útszakaszok tengelyterhelésének növelésével együtt járó burkolat-felújítása és a bekötőutak kisebb volumenű korszerűsítése jellemezte. 2008-ban teljes hosszában elkészült az M7 autópálya az országhatárig, valamint a tervezett M8 autópálya egy rövid szakaszaként épült, a 71 sz. főút települési szakaszait elkerülő 710 sz. főút. Ennek befejező szakasza a közeljövőben kerülhet átadásra, mely jelentős forgalomcsökkenést eredményezhet Balatonakarattyán. Az autópálya és Veszprém közötti gyors átkötő funkció betöltéséhez azonban a másik autópálya-csomópont, az M8 és 8 sz. főút kapcsolata is hiányzik, s bár a 72 sz. főút végénél a balesetveszélyes szintbeli kereszteződés felüljárót kapott, ennek ellenére a tó keleti partján futó, félig gyorsforgalmi megoldás valójában a feladata egy részét tudja csak teljesíteni. A keleti parti kiszolgálási színvonal, főleg a 71 sz. út által érintett települések tehermentesülése érezhetően javult. Nem változott érdemben a Balaton-felvidék közötti elérhetősége és a déli parti háttértelepülések, a somogyi dombság közötti hálózata is csak részben fejlődött, bár **a Balatonendréd – Tab közút megépülése sokat javított a térség elérhetőségi viszonyain.** Az osztrák határ elérhetőségi viszonyainak javulását a 84. számú főút gyorsforgalmivá történő fejlesztése eredményezhetné.

A közúti közlekedési feltételek fejlődésének egyik legfontosabb mérőszáma az elérhetőségi idők csökkenése. E mérőszám jellemzően a központi funkcióval rendelkező települések, valamint közlekedési csomópontok út- illetve idődimenzió szerint optimalizált elérhetőségi időit mutatja. A fővárosi települési szintű adatokból átlagszámítással aggregált BKÜ-re számított elérhetőségi ideje mind az út- mind pedig az idő szerint optimalizált adatokat tekintve összességében növekedett 2008 és a jelenleg elérhető legutolsó év adata, 2016 között. **Az idő szerinti optimalizálás esetén mérhető leggyorsabb út átlagos hossza Budapestig 2008-ban 111 perc, míg 2016-ban 121,9 perc.** Feltételezhető, hogy e növekedés az autósforgalom megnövekedésével, valamint bizonyos közlekedés- és forgalombiztonsági intézkedések megtételével magyarázhatók. Az elérhetőségi időket a megyeszékhelyek tekintetében vizsgálva a 2008-2016-es időintervallumban, ugyanez a növekvő tendencia figyelhető meg: az idő szerint optimalizált leggyorsabb utak ideje 47,9 percről 48,1 percre növekedett meg. Ez utóbbi adat esetén fontos, hogy 2015-hez képest jelentős csökkenés azonosítható, ami feltehetőleg a közúti fejlesztések statisztikában is megjelenő eredményeit tükrözi.

Kerékpáros közlekedés

A Balaton körüli kerékpárút felmért nyomvonala 2017-ben 190 km volt. Az utóbbi években kisebb lépésekben folytatódott a végleges kiépítés kivitelezése, valamint az időközben lehetőségessé vált újabb önálló kerékpárút szakaszok megépítése, kiváltva ezzel a forgalmas vagy előnytelen nyomvonalú kijelölt szakaszokat. Az eltelt évek egyik legjelentősebb változása azonban a kerékpáros forgalom és a kerékpáros turizmus jelentőségének megítélésben, a kerékpározás fejlődésének ütemében volt. A kerékpár nemcsak divatba jött, hanem – részben a

technikai fejlődés eredményeként megjelenő, egyre kényelmesebben és sokoldalúbban használható kerékpár-fajtáknak, elektromos segédhajtású kerékpároknak köszönhetően – egyre inkább elfogadott mindennapi közlekedési eszközzé is vált és nemcsak a helyben lakók és településen belül mozgók, hanem a tóhoz látogatók körében is. Ezt a dinamikus fejlődési tendenciát azonban a kerékpárút hálózat nem követte, sőt az eddig megépült útszakaszok állapota is romlott a korábbi évekhez viszonyítva. Ennek elsősorban adminisztratív és finanszírozási problémák voltak az okai, jóllehet, időközben, főként helyi jelentőségű szakaszokon új utak is épültek. A közösségi közlekedéshez kapcsolódó, egységes rendszerszemléletet tükröző kerékpáros infrastruktúra kiépítése azonban továbbra is várat magára.

Vasúti közlekedés

A Balaton Régió fő áramlási tengelyei a vasúti közlekedésben a Budapest – Balatonszentgyörgy – Nagykanizsa - Murakeresztúr (30-as számú) és a Budapest-Tapolca (29-es számú) vonalak (a tó közvetlen partján haladva személy-, sebes-, és gyorsvonatpárokkal szolgálnak). A Balaton déli és északi partjának vasúti közlekedési viszonyai jelentős eltérést mutatnak. A Közlekedésfejlesztési Koordinációs Központ valamint a MÁV Zrt. adatszolgáltatásai alapján az elmúlt évek vasúti fejlesztéseiről a következők mondhatók el. **Az elmúlt időszak legnagyobb volumenű vasúti infrastruktúra fejlesztési beavatkozása a NIF Zrt. által megvalósított 30. sz. vasútvonal rekonstrukciója.** Az első ütemben végrehajtott, Lepsény – Szántód-Köröshegy állomások között lezajlott munkálatok összesen mintegy 31,2 km hosszúságú pályaszakaszt érintettek, ugyanakkor a projektnek nem volt része a felvételi épületek (állomásépületek) felújítása. **A projekt első üteme a BKÜ következő településeit érintette: Balatonfőkajár, Balatonvilágos, Siófok, Zamárdi, Szántód.** A kiemelt jelentőséggel bíró projekt második ütemének megvalósítása Szántód-Köröshegy – Balatonszentgyörgy állomások között zajlott le 2018-ban. Ugyancsak 2018-ban fejeződött be a Kaposvár – Fonyód vasútvonal fejlesztése.

Ezzel szemben az északi part jellemzően 80 km/h sebességű, lassújelekkel erősen tagolt vasúti pályával és dízelvontatással ellátott terület, melynek villamosítása, felújítása jelenleg is folyamatban van. Az ütemes menetrend bevezetése a déli parti kínálatot tette némileg utasbarátabbá, azonban az északi part kiszolgálása a fővárosból jellemzően csak székesfehérvári átszállással lehetséges, napi néhány közvetlen gyorsvonat halad csak az északi parton. A járművek általában mozdony vontatta szerelvények, a déli parton azonban a nyári időszakban egyes vonattípusokban megjelentek a korszerű elővárosi Flirt villamos motorvonatok, illetve az északi parti közvetlen gyors nyáron Desiro motorvonatokkal is kiállításra került. Ennek ellenére a dízelvontatás és főleg az északi parti személyvonatok jellemző típusa a mára már vállalatatlan színvonalú Bz jelű kéttengelyes motorkocsi. Ezen járművek miatt a szolgáltatási kínálat utaskomfortja rendkívül alacsony. **A vasúti közlekedés mindezek ellenére a közösségi közlekedés gerinchálózati eleme, folyamatos fejlesztésére kiemelten szükség van.**

Vízi közlekedés

A belvízi hajózás főleg turisztikai célokat szolgál az idegenforgalmi szezonban, míg a személyhajózás elvileg a leggyorsabb közlekedési eszköz lehetne a Balaton északi és déli partja

között. A menetrendi hajójárat sűrűsége a mindenkori igényekhez igazodva április közepétől október közepéig biztosítja az átkelést az utasok számára, ami 6 hónapos közlekedési lehetőséget jelent. A **Szántód-rév - Tihany-rév közötti kompjárat a Balaton közúti hídjaként funkcionál**, amely nemcsak a két part közötti turista gépjármű átkelést biztosítja, hanem a napi közlekedési feladatok ellátásában is szerepet vállal ezen időszak alatt (1.450 m-es távolság megtétele mindössze 7 perc alatt történik). Ugyanakkor figyelemre méltó az is, hogy **a kompátkelési lehetőség szinte teljesen kimarad a régió autóbusz-hálózatából.**

A 2000 – 2018 közötti időintervallumra rendelkezésre álló adatokból tudható, hogy a forgalmi adatok 2010-es mélypontját követő fokozatosan növekvő tendencia jelenleg is tart a vízi közlekedésben. 2016 során 14 év után először haladta meg a kompok által szállított utasforgalom az egymillió utast. Ez a több mint 1,1 millió szállított utas már az ezredforduló évében regisztrált gyakorisághoz közelített. 2017-re, az előző évek dinamikájához képest mérsékeltebb ütemben, de tovább növekedett a komp utas- és járműforgalma egyaránt, ugyanakkor még az ezredforduló környékének értékeit nem haladták meg a mért forgalmi adatok. **2018-ban** további növekedés volt regisztrálható, hiszen **a hajózási társaság immáron 1,274 millió személyjegyet értékesített a legutolsó vizsgált évben.**

A Balatoni Hajózási ZRt. üzemelteti a hajók mellett a Balaton egyetlen vitorlás-kikötő láncát, amelyben több nagyobb kikötő közel másfél ezer helyével szolgálja a vitorlázás szerelmeseit. A ZRt. hajóparkja meghaladja a 30-at, ezeken és a kompokon évente több mint 2,5 millió utast szállítanak a menetrend szerinti-, valamint a séta- és a különjáratokon. A Badacsonyt Fonyóddal összekötő második közúti komp megvalósíthatósági tanulmánya elkészült, a közúti bekötésre, a kikötő kialakítására és a forgalmat lebonyolító komphajók műszaki módosítására a konkrét elképzelések kialakultak. A kivitelezés megindításáról azonban mind a mai napig nincs döntés, a jelentős összegű és több területen is komoly hatásokat kiváltó beruházásról az álláspontok nem egységesek, a fejlesztések napirendjéről ezek miatt lekerülni is látszik.

Légi közlekedés

A régió légi úton történő elérhetősége, megközelíthetősége is biztosított, de ezek a lehetőségek még messze nincsenek kihasználva. **Jelenleg két repülőtér (Sármellék – utasszállító nagygépes reptér, Siófok-Kiliti – kisépítész reptér) fogadja a térségbe érkezőket**, illetve lehetőségként adott a szentkirályszabadjai, katonai repülőtér polgári, valamint a tapolcai repülőtér kereskedelmi célú hasznosítása is. A Sármelléki reptér megléte térségi versenyelőnynek számít, éppen ezért indokoltnak tartjuk a repülőtér utasforgalmának vizsgálatát, időbeli alakulásának bemutatását. **A legutolsó vizsgált évben (2017) a repülőtér utasforgalma 13 229 fő volt. 2005 óta ez a forgalmi mutató a legalacsonyabb érték.** A 2000-es évek első évtizedének utolsó éveiben a reptér százezres nagyságrendű utasforgalmat bonyolított – ehhez képest tekintélyes forgalomcsökkenésről számolhatunk be. Ugyanakkor az alábbi táblázatból jól látható, hogy évenként hullámzó a reptér forgalmi teljesítménye.

1. sz. táblázat **A Sármelléki Repülőtér utasforgalma 2004 - 2017**⁴

Év	Utasok száma	Változás
2004	21 077	n.a.
2005	25 932	+23%
2006	63 627	+145,34%
2007	105 697	+66,11%
2008	102 131	-3,37%
2009	15 075	-85,23%
2010	14 828	-1,63%
2011	18 191	+22,68%
2012	18 831	+3,51%
2013	25 015	+32,84%
2014	25 588	+14,28%
2015	15 748	-38,45%
2016	17 663	+12,16%
2017	13 229	-25,10%

A térség nagyobb jelentőségű személyforgalmi repterévé válni ma már csak a sármelléki objektumnak van esélye, a lehetőség kiaknázásához azonban a korábbiaknál szélesebb összefüggésekben kell a reptér fejlesztésének szükségességét értelmezni. Ez a megállapítás a repülőtér közvetlen környezetére és a közlekedési kapcsolataira még fokozottabban igaz. A gyógyüdülési célú charter-járatok, a fapados légitársaságok perifériális repterekre történő rárepülése meghozhatja a még mindig a kapacitása töredékén vegetáló reptér számára a stabil működést.

A Balaton régió közlekedési problémáinak kezelésére a közösségi közlekedés összehangolt fejlesztési stratégiájára alapozott és következetesen végrehajtott projekt-sorozat felel meg. Ezek a projektek a helyzetfeltárástól kiindulva a vasúti közlekedés fejlesztését mint ún. „hard” elemet, valamint a Balatoni Regionális Közlekedési Szövetséget, mint „soft” elemet ötvözve olyan jövőképet mutatnak be és töltenek meg szakmai tartalommal, amely képes a Balaton gazdaságának és turizmusának a fenntartható fejlődését hosszabb távon is megalapozni és kiszolgálni.

⁴ Adatok forrása: <http://www.hevizairport.com/>

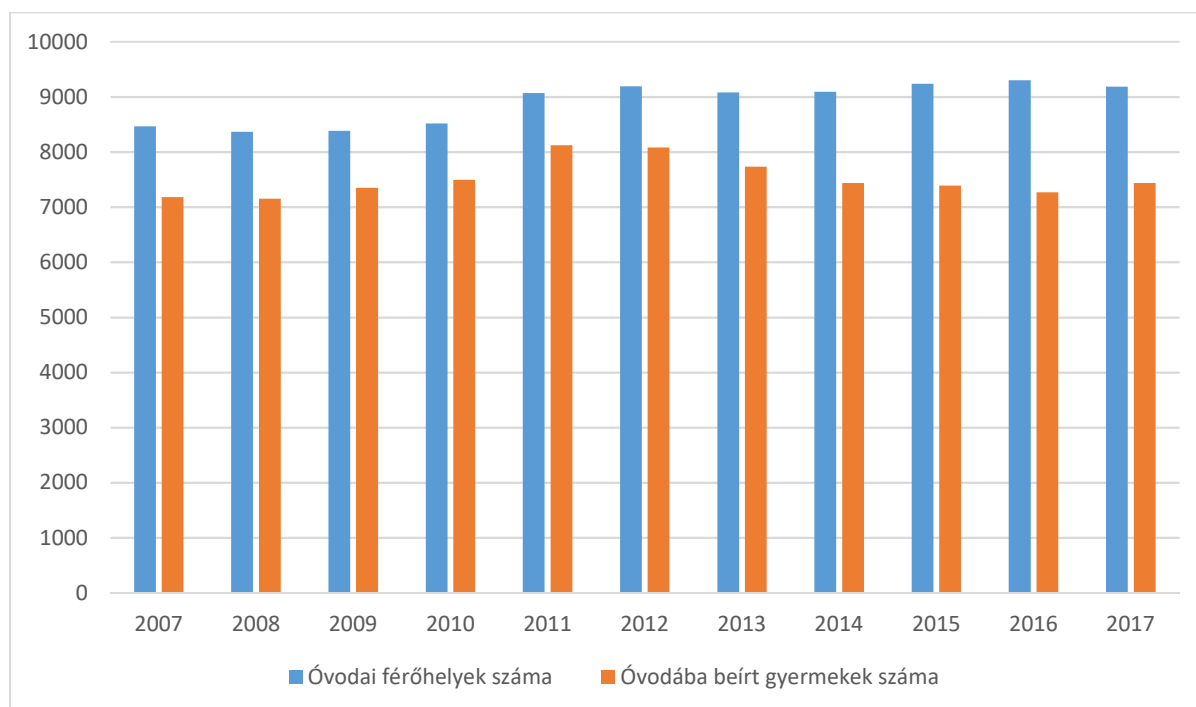
Oktatás

A Balaton térség helyi társadalmának intézményes keretek között szerzett képzettségi szintje összességében kedvezőnek tekinthető. A **humánerőforrások általános színvonala és munkaerő-piaci adaptációs készsége viszonylagosan magas, ugyanakkor szaktudása, idegen nyelvismerete a Balaton, mint országosan kiemelt turisztikai desztinációhoz szükséges speciális szolgáltatási szinthez máig sem elegendő.**

A legutóbbi népszámlálás végleges adatai megerősítik azt a korábbi népszámlálások alapján megfogalmazott megfigyelést, miszerint az üdülőkörzet lakosságának, ezek között elsősorban a partközeli, és ezen belül is a **városokban élő népesség iskolai végzettsége átlagban magasabb az országosnál.** Ez főként a 8 általános iskolát, vagy azt sem végzetteknek az országos népességnél alacsonyabb arányában, illetve a középfokú végzettségűek viszonylagosan magasabb arányában mutatkozik meg. Néhány nagyobb, lélekszámában is jelentősebb települést leszámítva, mint Balatonfüred, Keszthely, illetve a Limnológiai Kutatóintézet miatt Tihany, **az üdülőkörzet egészében a felsőfokú iskolai végzettségűek aránya az országos átlag körüli,** ezzel párhuzamban a magasabb végzettségű fiatalok körében az utóbbi évek során számottevő mértékű elvándorlás tapasztalható.

A legutolsó rendelkezésre álló adat szerint a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet 180 településén 2017-ben **133 óvoda, illetve 102 általános iskola** működött, a gyógypedagógiai oktatási és nevelési feladatokat ellátó intézményekkel együtt. E két intézményi körben kismértékben, de **növekedett a feladatellátási helyek száma** 2011 óta. Az óvodai kapacitások kihasználtságát vizsgálva, némiképp árnyaltabb kép rajzolódik ki. A rendelkezésre álló óvodai férőhelyek tekintetében 2007 óta megfigyelhető egy mintegy 600 férőhelyes növekmény. A férőhelyek növekedésével párhuzamosan 2011-ig a beiratkozott gyermekek száma is emelkedett, azonban ezt követően, míg a férőhelyek száma inkább stagnált, a gyermekek száma csökkenésnek indult. **Ezáltal a rendelkezésre álló férőhelyek és a beiratkozott gyermekek száma közötti olló évtizedes távlatban növekedett, így a kapacitáskihasználtság a térségi óvodákban kismértékben romlott.**

25. sz. ábra Az óvodai férőhelyek és az óvodába beírt gyermekek számának alakulása a kiemelt üdülőkörzetben (2007 – 2017)



Adatok forrása: KSH – TeIR

Az általános iskolai feladatellátási helyek vonatkozásában hasonló jelenségekre mutathatunk rá. A stagnáló intézményi szám mellett a tanulók számának mérséklődésével szembesülünk. **2007 – 2017 között 2200-zal csökkent általános iskolások létszáma** Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben. A **beiratkozott első osztályosok száma egy évtized alatt 312 fővel lett kevesebb**. Hasonló ütemben csökken a sikeres érettségi vizsgát tettek száma is a térségben. A **2007. évi adathoz képest 325-tel csökkent 2017-re az érettségizők száma, ami közel 22%-os mérséklődés**. E számok jelentősége az üdülőkörzet népességfogyása kapcsán kiemelt. A csökkenő fiatalok által keltett társadalmi-gazdasági kockázatok, hosszútávú versenyképességi hátrányok mérséklésének kiemelten fontos eszköze lehet a versenyképes tudást biztosító, magas szolgáltatási, oktatási színvonalon működő alapfokú oktatási intézményi hálózat.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 23 középiskola működik 2019-ben. A térség 11 gimnáziuma Keszthelyen (3), Siófokon, Balatonfüreden, Balatonalmádiban, Fonyódon, Marcaliban, Tapolcán, Hévízen és Balatonfűzfőn lát el feladatokat. Ezek közül több, egyidejűleg szakközépiskolai feladatokat is ellát (Bibó István Alternatív Gimnázium és Szakközépiskola – Hévíz, VSZC Öveges József Szakgimnáziuma, Szakközépiskolája és Kollégiuma - Balatonfűzfő), elsősorban az idegenforgalmi, vendéglátói, műszaki és szőlészeti-borászati és agrárgazdasági szakterületeken. A vegyes feladatellátási helyként működő intézményekkel együtt összesen **17 szakközépiskola és szakiskola működik** a térségben. A középiskolák túlnyomó része a városi rangú településeken üzemel, kivétel ez alól a Zala megyei Csapiban található integrált alap- és középfokú intézmény, a somogyvári gyermekotthonnal együtt működő szakiskola, valamint a Nagyberényben működő Educationis Oktatási

Alapítvány szakiskolája. Az üdülőkörzet turizmusgazdasági igényeit kielégíteni célzó középfokú idegenforgalmi szakemberképzés Siófokon, Keszthelyen, Balatonfüreden, Tapolcán valósul meg. 2019 nyarán a Pápai Szakképzési Centrum zánkai Egry József Szakgimnázium, Szakközépiskola és Kollégiuma bezárásra került, az intézmény a 2019-2020-as tanévtől a zirci tagintézménybe integrálódott, az oktatás a bakonyi városban zajlik.

Összességében az általános iskolák és a középfokú oktatási intézmények terén a régió lakosságának számához viszonyítva az **országos átlag feletti ellátottságról** lehet beszélni. Mindez többek között annak is köszönhető, hogy a térség országosan is kiemelkedő turizmusgazdaságához igazodva az üdülőkörzet városaiban, ezen belül nagyobb mértékben a part menti városokban megerősödött a kereskedelem, szálloda és vendéglátás területeihez kötődő magas színvonalú piaci igényekhez igazodó középfokú szakképzés.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén két felsőoktatási intézmény működik. Korábban 16 évig Siófokon működött a Kodolányi János Főiskola (ma már egyetem) turisztikai képzése, amely később Székesfehérvárra költözött. Több évnyi szünetet követően, **2016-ban a Gábor Dénes Főiskola talált otthonra a korábbi főiskolai kampuszon**, ahol javarészt mérnök-informatikusokat, közgazdászokat, turisztikai szakembereket képeznek. **2017-ben a siófoki tagozatokon összesen 65 hallgató tanult** – ez ahhoz képest, hogy a Kodolányi János Főiskolán 2007-ben még 508 fő vett részt a képzéseken, meglehetősen szerény szám, azonban tény, hogy a Főiskola siófoki tagozatának indulása utáni második tanévről beszélünk. Keszthelyen található **Európa legrégebbi mezőgazdasági profilú felsőoktatási intézménye, a Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar**, amely 2000-től a veszprémi székhelyű Pannon Egyetemhez tartozik. A Georgikonon 1231 beiratkozott hallgató tanult 2017-ben, ami szintén annak fényében értelmezhető, hogy 2007-ben még közel 1600 egyetemi polgár vett részt az itteni oktatásban. Összességében tehát az üdülőkörzet területének felsőoktatási szerepe az utóbbi évtizedben inkább csökkent. **Veszprém ugyan nem tartozik a Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez**, de hatása meghatározó a térségre. **Egyetemén** (Pannon Egyetem) gazdaságtudományi, mezőgazdaság-tudományi, mérnöki, társadalomtudományi, informatikai felsőfokú képzés folyik. Emellett fontos kiemelni, hogy az egyetem keretei között **működik** az idegenforgalmi szakembereket tömörítő **Balatoni Turisztikai Kutatóintézet**.

Az üdülőkörzet lakossága a külföldi turistákkal való több évtizedes érintkezésnek köszönhetően az országos átlagot meghaladó (a tényleges szükségletektől viszont elmaradó) mértékben bír valamilyen szinten idegen (a desztináció hagyományosan német nyelvterületen való bevezetettsége miatt első sorban a német) nyelvet. A turisztikai kínálat felületén ma a küldő országok polgárainak nyelvismeretét figyelembe véve első sorban az angol, a francia, az olasz, illetve a szláv nyelvek ismeretének hiánya jelent problémát.

Környezeti állapot

Természti értékek

A Balaton, Közép-Európa legnagyobb édesvízü tava, a kiemelt térség közepén helyezkedik el, és hazánk és Közép-Európa egyik legismertebb üdülőkörnyezete, amely természeti és kulturális értékekben kiemelkedően gazdag, ezért idegenforgalmi vonzereje nemzetközi mértékkel mérve is jelentős.

A Balaton és hozzá kapcsolódóan a Kis-Balaton hazánk természeti értékekben különösen gazdag tájegysége. Ez a gazdagság jórészt abból ered, hogy az alföldi területek erdőssztyepp növényzete és a középhegység zárt lomberdő vegetációja hazánkban egy délnyugat-északkelet irányú, viszonylag keskeny peremhegy vonulatban találkozik egymással, s e találkozási zóna mindkét növényzeti típus társulásainak, növényeinek és állatainak élőhelyet nyújt erősen mozaikos elrendeződésben.

Tovább színesíti a Balaton-felvidék élővilágát, hogy két nagy flóratartomány - a pannóniai és a nyugat-balkáni - találkozik itt és számos délies flóraelem a Földközi-tenger felől terjedve a Balaton-felvidéki hegyeiken éri el áréájának északi határát.

Mindezek az okok egy szinte páratlanul gazdag flóra kialakulásához vezettek. A régió területén 14 fokozottan védett növényfajt találtak meg a hazai 79-ből (cifra kankalin, lisztes kankalin, cselling, légybangó, pókbangó, méhbangó, mocsári kardvirág, adriai sallangvirág, tátorján, gyapjas gyűszűvirág, nagy aggófű, Holuby-bangó, magyar gurgolya, Lumnitzer szegfű). Ezeken kívül kb. 200 védett növényfaj található meg a területen.

A zonális vegetáció mellett igen jelentős a szerepe a helyi víz- és talajviszonyoktól függő növényzetnek, élőhelyeknek is. A Balaton-felvidékkel szervesen összefüggő Kis-Balaton nádrengetege és Európa-hírű madárvilága, a Balaton szegélyének gazdag hínárnövényzete, nádasai még tovább gazdagítja a térség védendő értékeit.

Az 1997-ben megalakult Balaton-felvidéki Nemzeti Park a Balaton északi partján, 1–15 km szélességű sávban húzódik, területe (mintegy 57.000 hektár) 6 korábbi tájvédelmi körzetet foglal magában: a Kis-Balatont, a Keszthelyi-hegységet, a Tapolcai-medencét, a Káli-medencét, a Pécselyi-medencét és a Tihanyi-félszigetet.

Tájegységei közül a Kis-Balatont a vizes élőhelyek nemzetközi védelmét szolgáló Ramsari Egyezmény is óvja. A Tihanyi-félsziget - kiemelkedő geológiai értékei és a területen zajló természetvédelmi munka elismeréseként - 2003-ban Európa Diplomás területté vált.

Természeti értékei sajátosak, némelyik egyedül csak e térségre jellemző, pl. a Tapolcai-medence tanúhegyei, a Balaton, vagy a Kis-Balaton. A nagy tájképi egységek, mint a nagykiterjedésű tófelszín, mocsárvilág, síkságok, medencék, tanúhegyek és hegységek elősegítették a gazdag élővilág kialakulását, és fennmaradását.

A kis tengerszint feletti magasságú terület egyes részei - a változatos morfológiának köszönhetően - hegyvidéknek tűnnek. A felszín változatossága jellemző a földtani felépítésre is, ami különösen értékessé teszi a területet és ez a sokszínűség az egyes résztájakon belül is megmutatkozik.

A nemzeti park területe a földtani értékek tárházát jelenti, az egyes földtani korok emlékei jellegzetes tájképi értékkel is bírnak. Megemlíthetők az országosan ismert alapszelvények (Tihanyi-félsziget: Fehér part, Aszófő: Farkó-kő), a bazaltvulkanizmus jellegzetes formájú

hegyei, a gejzirkúpok, a barlangok és víznyelők, a kőteengerek, amelyek megőrzéséhez a fontos természetvédelmi érdek fűződik.

A nemzeti park kultúrtörténeti értékeit tekintve szabadtéri múzeumhoz hasonlatos, páratlan tájképi adottságokkal, történelmi emlékekkel. A falvak határában meglévő középkori templomromok, melyek építőanyaga terméskő, igen sok esetben mai templomok alapjaként szolgáltak.

A múlt üzenetét őrzik a középkori várak, a szigligeti várfal és torony maradványai, Csobánc kőpillérei, a meredek hegykúpon ülő hegyesdi vár, Rezi, Tátika és Zádorvár omlatag falai idézik még a régi várak, korok hangulatát.

A települések népi lakóházai oszlopos, íves tornácaikkal a hajdani kismemesi építészet számos kiemelkedő értékét őrizték meg, de kivételesen a legrégebbi lakóházátípus, a füstöskonyhas ház is fennmaradt (Kékkút, Kővágóörs).

A Balaton-felvidék szőlő- és borkultúrája kiemelkedő nemzeti örökség, a munka által formált hegyvidéki tájat, a tájhoz kötődő gazdálkodók építészeti emlékeit mutatja be.

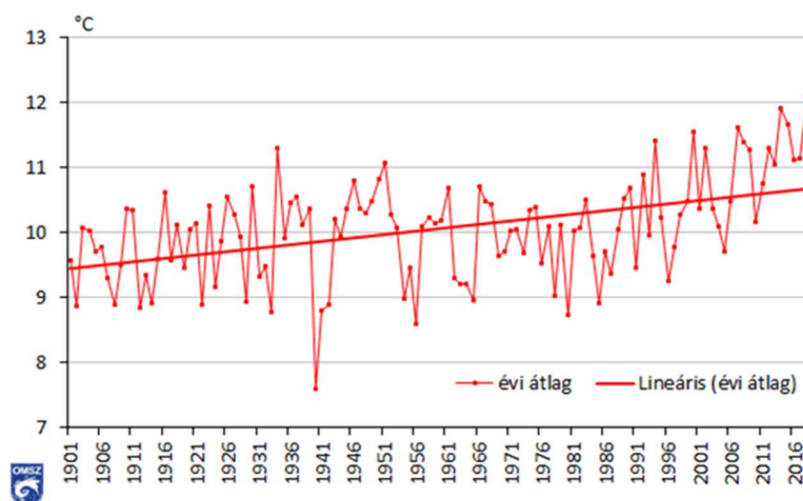
Meteorológiai jellemzők

A régió meteorológiai jellemzőit leginkább befolyásoló folyamat a klímaváltozás. A klímaváltozás e mellett jelenleg a legjelentősebb befolyásoló erő az egyes emberek döntési folyamataira, életmódjára, egészségére, fogyasztási mintáira, ezáltal a társadalomra, a társadalom folyamataira, politikára, valamint az infrastruktúrára, gazdaságra, turizmusra – mindezek mellett a Balatonra, Magyarországra, Európára, és a Földre. A Balatoni Klímastratégia tartalmazza a klímaváltozás által okozott változásokat, kibocsátás-csökkentési és alkalmazkodási célokat és intézkedéseket.

A meteorológiai jellemzők változása a klímaváltozás kapcsán jelenleg zajló folyamat. Magyarországon az átlaghőmérséklet emelkedése várható, amelynek mértéke 2021–2050 közötti időszakra minden évszakban szinte az ország egész területén eléri az 1 °C -ot, az évszázad végére pedig a nyári hónapokban a 4 °C -ot is meghaladhatja. A hőmérséklettel kapcsolatos szélsőségek egyértelműen és szignifikánsan a melegedés irányába mozdulnak el: a fagyos napok száma csökkenni, a nyári napok és a hóhullámos napok előfordulása növekedni fog, az évszázad végére már egy hónapot megközelítő mértékben.

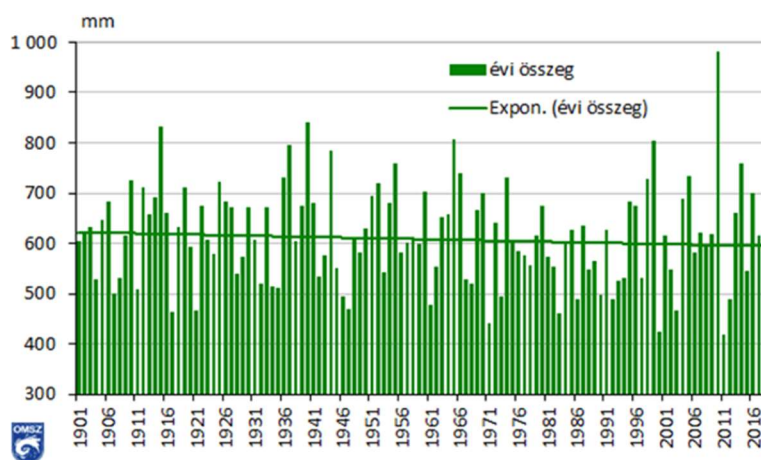
A csapadék éves összegében nem lehet számítani nagy változásokra, az eddigi évszakai eloszlás viszont nagy valószínűséggel átrendeződik. A nyári csapadék a következő évtizedekben 5%-ot, az évszázad végére pedig 20 %-ot elérő csökkenése bizonyosnak tűnik, amelyet nagy valószínűséggel az őszi és a téli csapadék növekedése fog kompenzálni. A nagymennyiségű és intenzív csapadékos jelenségek várhatóan elsősorban ősszel lesznek gyakoribbak, a száraz időszakok hossza pedig nyáron fog leginkább növekedni. A következő évtizedekre jelzett változások azonban többnyire bizonytalan előjelűek és nem szignifikánsak, s csak az évszázad végére tehetők határozott megállapítások.

A szélsőségek várható alakulása jellegzetes térbeli eloszlást mutat és elsősorban Magyarország középső, déli és keleti területeit érinti kedvezőtlenül. Az alábbi ábrák az elmúlt évek alatt lezajlott változásokat mutatják.



26. sz. ábra

Az országos évi középhőmérsékletek 1901 és 2018 között
(homogenizált, interpolált adatok alapján) www.met.hu



27. sz. ábra

Az országos évi csapadékösszegek 1901 és 2018 között
(homogenizált, interpolált adatok alapján) www.met.hu

Vízminőség, vízügyi beavatkozások

A Balaton vízminősége az emberi tevékenység okozta tápanyagterhelés növekedése következtében a XX. század közepén kezdett a korábbiakhoz képest romló értékeket mutatni. A vízminőség romlását a tóba jutó növényi tápanyagok, elsősorban a foszfor mennyiségének emelkedése okozta, ami a vízben élő növényzet mennyiségi növekedését, többek között a tó algásodását vonta maga után.

Az 1980-as évek végén, az 1990-es évek elején Siófoknál a víz klorofill-a koncentrációja (ez az algák mennyiségének kimutatására szolgál) jó, vagy elfogadható, a nyugati medencékben azonban jellemzően már rossz, (hipertróf) volt. Az alga tömegkoncentráció nemcsak a látványt illetően problematikus, hanem enyhébb-súlyosabb humán allergiás reakciókat kiváltani képes biológiai anyag, ami részben fürdőzéskor, részben ivóvízként való hasznosítása révén okozhat kellemetlenségeket.

A Balaton vízminőségének javítása érdekében az 1980-as évek első felétől nagyszabású beruházások indultak, amelynek jelentősebb mozzanatai a Kis-Balaton tározó megépítése, a tisztított szennyvizek foszfortalanítása, kivezetése a Balaton vízgyűjtőjéről, a mezőgazdasági műtrágya felhasználás mértékének csökkentése, illetve a mederkotrással társuló belső terhelés csökkentése voltak. A Balaton vízminősége az 1990-es évek második felétől jelentősen javult, az elmúlt másfél évtizedben hipertróf határértékek alatti szinteket mértek a Balaton valamennyi medencéjében. A 2019-es év augusztusában azonban a korábbi években soha nem tapasztalt vízvirágzás jelentkezett a Keszthelyi- és a Szigligeti-medencékben, ami a korábbi legmagasabb klorofill-a értékeket is magasan túlszárnyalta.

Így tehát nem oldódtak meg a tóval kapcsolatos vízügyi problémák, az utóbbi húsz évben a romló vízmérleg és a növekvő hőmérséklet szintén kedvezőtlenül hat a tó vízminőségére, mindezek alapján a víz foszforterhelésének további csökkentése indokolt.

A jó vízminőségben 2019 nyár végére bekövetkezett romlás, valószínűsíthetően a hosszan tartó rendkívül meleg és csapadékszegény időjárásnak, valamint a villámárvizek által hirtelen a tóba juttatott nagymennyiségű tápanyagnak (P, N) is lehet az eredménye. A vízminőségromlási okok vizsgálata jelenleg is folyamatban van.

A Balaton állapotában nagyon fontos szerepet játszik a parti sáv nádasöve és a fizikai infrastruktúrával elválasztott berekterületek is. A nádas átmenetet képez a víz és a szárazföld között, ezért pufferként is működik. Folytonosságának megszakadása csökkentheti a szegélyfunkciót és saját fennmaradási lehetőségét. A parti sáv növényállománya fékezi a vízmozgást (szabályozott vízszintingadozás, kilendülés, lengések, hullámozás), a parti nádas öv pedig véd az abrázio, a part erodálódása, elhabolása ellen. Iszapcsapdaként működik és hosszabb távon a természetes partnyerés eszköze.

A Balaton és a parti zóna védelméről, valamint az ezeken folytatott nádgazdálkodás szabályairól szóló 22/1998. (II.13.) kormányrendelet célja biztosítani a Balaton medrében, továbbá a parti zónában a biológiai sokféleség megőrzését, valamint a tó vízminőségének védelmét is szolgáló nádgazdálkodás megvalósítását.

A klímaváltozás hatásait vizsgáló éghajlati forgatókönyvek alapján elvégzett számítások szerint a XXI. század 30-as éveit után a drasztikus becsült hozzáfolyás-csökkenés és párolgás-növekedés együttes hatására a Balaton vízháztartásában növekvő gyakorisággal lehet számítani lefolyástalan évek jelentkezésére, amely egyúttal a tó vízcseréjének aktivitásának erőteljes romlását is jelenti. A század második felének nagyobbik részére már a lefolyástalan állapot valószínűsíthető, amely fennállása mellett is további vízszint- és vízkészlet-csökkenésre lehet számítani.

A Balaton és környezetének sérülékenysége részben a mesterségesen kialakított vízháztartás érzékenysége, részben pedig a sekély tavak sérülékenysége vezethető vissza. A jelenlegi vízszintszabályozási előírás, ami 2019. februártól vált jogerőssé, a felső szabályozási szint maximumát 120 cm-ben határozza meg.

Levegőminőség, zajterhelés

A légszennyezettségi agglomerációk és zónák kijelöléséről szóló 4/2002. (X. 7.) KvVM rendelet szerint a kiemelt térség települései közül Alsóörs, Balatonalmádi, Balatonfüred, Balatonfűzfő, Csopak és Tihany a 4. zónába, a többi település a 10. egyéb zónakódba (az ország többi területe – kivéve néhány várost) tartozik, melyeken belül az egyes kiemelt jelentőségű légszennyező anyagok a következő zónacsoportokba tartoznak.

3. sz. táblázat: Az érintett légszennyezettségi zónák jellemző adatai

4. zóna	10. zóna
kén-dioxid, szén-monoxid, benzol, PM10 arzén, PM10 kadmium, PM10 nikkel, PM10 ólom tekintetében: F csoport , azaz olyan terület, ahol a levegő terheltségi szint az alsó vizsgálati küszöböt nem haladja meg	kén-dioxid, nitrogén-dioxid, szén-monoxid, benzol, PM10 arzén, PM10 kadmium, PM10 nikkel, PM10 ólom tekintetében: F csoport , azaz olyan terület, ahol a levegő terheltségi szint az alsó vizsgálati küszöböt nem haladja meg
nitrogén-dioxid vonatkozásában: C csoport , ahol a levegőterheltségi szint egy vagy több légszennyező anyag tekintetében a levegőterheltségi szintre vonatkozó határérték és a tűréshatár között van.	szilárd (PM10) vonatkozásában: E csoport , ahol a levegőterheltségi szint a felső és alsó vizsgálati küszöb között van
talaj közeli ózon esetén: O-I csoport , azaz ahol a koncentráció meghaladja a célértéket	talaj közeli ózon esetén: O-I csoport , azaz ahol a koncentráció meghaladja a célértéket
PM10-re és PM10 – benz(a)-pirénre: D csoport , ilyen területeken a levegőterheltségi szint egy vagy több légszennyező anyag tekintetében a felső vizsgálati küszöb és a levegőterheltségi szintre vonatkozó határérték között van	PM10 – benz(a)-pirénre: D csoport , ilyen területeken a levegőterheltségi szint egy vagy több légszennyező anyag tekintetében a felső vizsgálati küszöb és a levegőterheltségi szintre vonatkozó határérték között van

A kiemelt térség települései közül az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózatba tartozó manuális mérőállomás Balatonalmádiban, Balatonföldváron, Balatonfüreden, Balatonfűzfőn, Fonyódon, Keszthelyen, Litrénen, Siófokon, Tapolcán és Zánkán van. A 2012-2018. közötti időszak eredményeit az alábbi táblázat tartalmazza.

4. sz. táblázat: A légszennyezettségi indexek alakulása a vizsgált településeken lévő manuális mérőállomásokon 2012-2018. közötti időszakban ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)

Megnevezés	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Balatonalmádi							
NO ₂	25,72	26,1	27,41	21,01	nem értékelhető	20,05	20,55
Balatonföldvár							
NO ₂	15,91	18,7	12,29	17,05	20,45	26,78	28,14
Balatonfüred							
NO ₂	18,12	23,04	18,39	19,72	7,7	15,49	21,18
Balatonfűzfő							
NO ₂	7,95	9,81	13,48	12,11	4,99	9,58	13,72
Fonyód							
NO ₂	12,62	12,82	9,32	12,45	17,76	25,75	24,27
Keszthely							
NO ₂	31,48	33,17	24,28	24,26	24,28	16,06	23,2
Litrén							
NO ₂	11,06	14,03	10,22	12,68	6,08	7,51	10,67

Siófok							
Ülepedő por	3,20	2,85	4,98	2,77	6,54	7,69	7,56
Tapolca							
NO ₂	16,94	15,51	14,28	12,65	6,39	10,59	13,84
Zánka							
NO ₂	7,68	9,39	8,32	4,21	3,13	5,96	9,1

ülepedő por: g/m²*30nap

Forrás: www.levegominoseg.hu 2012 - 2018. évi összesítő értékelések hazánk levegőminőségéről a manuális mérőhálózat adatai alapján

Meg kell említeni, hogy Balatonalmádiban, Keszthelyen, Tapolcán az érintett mérőpontokon csökkenő tendencia jellemző a NO₂ tekintetében az elmúlt időszakban. Míg Balatonföldváron, Balatonfüreden, Balatonfűzfőn, Fonyódon, Zánkán az elmúlt években növekedés volt tapasztalható. Ülepedő por esetben Siófokról állnak rendelkezésre adatok, ami az elmúlt éveket illetően egy növekvő tendenciát mutat.

Automata ellenőrző pont a kiemelt térség településein nincsen, a Balaton környezetében telepített online monitoring állomás nem üzemel, csak ideiglenes mérésekre szokott időnként sor kerülni. Legközelebb (~50 km-en belül) a vizsgált területhez Székesfehérváron, Várpalotán, Veszprémben, Ajkán vannak ilyen állomások⁵. Az automata immissziós monitorállomáson nitrogén-dioxid, szén-monoxid, ózon és szálló por (PM₁₀) koncentrációjának meghatározása is történik. Tekintettel arra, hogy a konkrét érintett települések levegőminősége vonatkozásában nagyon kevés információ áll rendelkezésünkre, tájékoztatásul közöljük e távolabbi állomások korábbi eredményeit is.

5. sz. táblázat: A légszennyezettségi indexek alakulása a vizsgált terület közelében lévő automata mérőállomásokon 2012-2018. közötti időszakban

Megnevezés	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ajka							
SO ₂	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló
NO ₂	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló
NO _x	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló
PM ₁₀	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó
PM _{2,5}	-	-	-	-	jó	jó	jó
Benzol	-	-	-	-	-	-	-
CO	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló
O ₃	jó	jó	jó	kiváló	jó	jó	jó
Székesfehérvár							
SO ₂	-	-	-	*	kiváló	kiváló	kiváló
NO ₂	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó
NO _x	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó
PM ₁₀	jó	jó	kiváló	kiváló	jó	jó	jó
PM _{2,5}	-	-	-	-	-	-	*
Benzol	-	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	*
CO	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	-	kiváló
O ₃	jó	jó	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló
Várpalota							
SO ₂	kiváló	kiváló	kiváló	*	kiváló	kiváló	kiváló
NO ₂	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó
NO _x	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó
PM ₁₀	megfelelő	jó	kiváló	kiváló	jó	-	jó
PM _{2,5}	-	-	-	-	-	-	*
Benzol	-	-	-	-	-	-	-
CO	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló
O ₃	jó	jó	jó	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló

⁵ Az állomások reprezentativitási területe néhány km².

Veszprém							
SO ₂	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló
NO ₂	jó	kiváló	jó	jó	jó	jó	jó
NO _x	kiváló	jó	jó	jó	jó	jó	jó
PM ₁₀	kiváló	jó	kiváló	jó	jó	jó	jó
PM _{2,5}	-	-	-	-	-	jó	jó
Benzol	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló
CO	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló	kiváló
O ₃	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó

* Nincs értékelhető adat

- Nem mérik a szennyezőt

(Az összesített értékelés mindig a legrosszabb értékelést kapott komponens minősítésével egyezik meg.)

A településekre jellemző viszonylag nagy zöldfelület, ezen belül fa- és cserjeállomány a levegőminőség javításában hatékony szerepet játszik. A tó körül kialakuló helyi szelek szintén a levegő tisztulását, az átszellőzést segítik.

A fenti táblázatokból látható, hogy összességében kedvező a levegőkörnyezet állapota, ugyanakkor fel kell hívni a figyelmet arra is, hogy a kedvező minősítések ellenére a határérték túllépések elő-előfordultak. A Nitrogén-dioxid órás határérték túllépés a vizsgált években 2016 kivételével mindig előfordult Székesfehérvár és/vagy Veszprém és/vagy Várpalota esetében (pl. Székesfehérváron 2012-ben 89-szer, Várpalotán 2014-ben 3-szor és Veszprémben 2018-ban 13-szor). A szálló por esetében mindenütt történt napi (24 órás) határérték túllépés az elmúlt években egyedül Várpalotán nem történt 2017-ben. A 2018. évi határérték túllépési előfordulások az alábbiak voltak Ajka esetében 4-szer, Székesfehérvár esetében 34-szer, Várpalotán 54 –szer és Veszprémben 29-szer történt. (Bár évente 35 napi határérték túllépés engedélyezett, hangsúlyozni kell, hogy a vizsgálatok szerint szálló por vonatkozásában nem lehet még nem ártalmas koncentrációt meghatározni.)

Az ózon egészségügyi határértékét a vizsgált időszakban többször túllépte a mért koncentráció (8 órás átlag) a négy településen változó előfordulással (pl. 2018-ban Ajkán 16-szor, Székesfehérváron és Várpalotán 1-szer és 55 alkalommal Veszprémben).

A települések levegőjének minőségét befolyásoló tényezők között mindenképpen meg kell említeni három jellemző szennyezéstípust: a zöldhulladékok égetését, a helytelen fűtési szokásokat illetve a közlekedési szokásokból eredő kibocsátásokat.

A belterületi kerti és növényi hulladék égetése a hatályos levegővédelmi szabályozás alapján tiltott. A tiltás alól az önkormányzat helyi rendeletben belterületi ingatlanokra felmentést adhat, melyben szabályozza az égetés feltételeit, körülményeit. Magyarországon a hulladékok nyílt téri vagy háztartási tüzelőberendezésben történő égetése jogszabályilag tilos.

A kezeletlen fa és a papír kivételével tilos minden hulladék elégetése, beleértve például az alábbiakat is:

- úgynevezett „kezelt” fa, tehát festett, lakkozott (pl. régi ablakkeret, ajtók, raklapok stb.),
- rétegelt lemez, bútorlap,
- építési fahulladék,
- színes, „fényes” papírhulladék,
- petpalack, műanyag hulladék,
- autógumi, használt ruha, rongy,
- fáradt olaj, üzemanyag.

Ennek ellenére a kerti hulladékokkal mérgező vegyszermaradványok is előfordulhatnak, s nem ritka, hogy a meggyújtott zöldbe műanyag és egyéb háztartási szemét is „keveredik”, tovább növelve a légszennyezők listáját.

A háztartások, középületek körében leginkább a gázfűtés jellemző. A jó szabályozási lehetőség következtében a gáztüzelés viszonylag kis mértékű szén-monoxid kibocsátást eredményez. Mivel a gáz kéntartalma jelentéktelen, gyakorlatilag kén-dioxid nem keletkezik. A magas égési hőmérséklet miatt nitrogén-oxid kibocsátással kell számolni, de szilárd szennyeződés gyakorlatilag nem keletkezik. A fatüzelés népszerűsége viszont az utóbbi időkben megnövekedett, kiegészítő fűtésként, hangulati elemként sokan használnak kandallót, kályhát. A fatüzelésnél elengedhetetlen tudás nélkül, helytelen fatárolás, nedves fa, és az ez esetben is jelen lévő hulladékégetés miatt a szennyezőanyag és szálló por kibocsátás is szintén jelentős.

A közlekedésből eredő kibocsátások a forgalommal arányos mértékben változnak, ezért a nagyobb terhelés a nyári idegenforgalmi időszakban (július - augusztus) jelentkezik. Az országos közúthálózaton folyó keresztmetszeti forgalomszámlálás rendszeres időközönként biztosítja a tervezési, fejlesztési, fenntartási és üzemeltetési tevékenységek számára szükséges forgalmi adatokat, azonban a települések levegőszennyezésének jelentős és nem mérhető része a településen belüli forgalomból adódik. Ennek része a munkába, óvodába, iskolába járás, a bevásárlások jelentős részét a lakosság autóval intézi, de a szezonban a strandra járás és a parkolóhely keresése közbeni bolyongás mind szerepet kap.

Zaj- és rezgésvédelem

A környezeti zajártalom nagy része a közlekedési (közúti, vasúti, légi) zajból származik. Fokozott mértékben van jelen ez az idegenforgalmi jelentőséggel bíró Balaton parton is, legterheltebb az M7 autópálya és Tihany közötti szakasz (annak ellenére, hogy már évekkel ezelőtt átadásra került a 710 sz. Balatonakarattya – Balatonfüzfő másodrendű főút), Balatonederics és Keszthely közötti szakasz, valamint a déli oldalon Balatonföldvár és Balatonszárszó közötti szakasz.

A környezeti zaj és rezgés elleni védelem egyes szabályairól szóló 284/2007. (X. 29.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Zajr.) 4. § (3) bekezdésében meghatározott esetekben az adott Járási Hivatal gyakorolja az első fokú hatósági jogkört, míg a települési önkormányzat jegyzője a Zajr. 4. § (1) bekezdésében felsorolt esetekben.

A Zajr. alapján Budapest és vonzáskörzetén kívül csak a 100.000 főt meghaladó lélekszámú települések kötelesek stratégiai zajterkép készítésére. A kiemelt térség Veszprém megyei települései között stratégiai zajterképpel rendelkező, 100.000 főt meghaladó lakosú település nincsen.

A Zajr. 1. mellékletében meghatározott felsorolt tevékenységek, így a sport, szórakoztató, szabadidős tevékenységek zajterhelésével kapcsolatban a települési önkormányzat jegyzője rendelkezik hatáskörrel. A Zajr. hatálya nem terjed ki a kizárólag közterületen megtartott, alkalmi rendezvényekre.

Üzemi zajterhelés

Az üzemi zajkibocsátással kapcsolatosan megállapítható, hogy jelenleg a Járási Hivataloknak nincs tudomása határérték túllépésről, továbbá nincs folyamatban a zajcsökkentés érdekében készített intézkedési terv végrehajtása. A Járási Hivatalok rendelkezésére álló adatai alapján megállapítható, hogy a Balaton kiemelt térség területén nincs kijelölt csendes övezet és zajvédelmi szempontból fokozottan védett terület.

A 2018. évben a termés védelme érdekében vagy a halastavak halállományának védelme érdekében használt hangágyúk (gázágyúk) zavaró hatásával kapcsolatosan érkezett 11 darab lakossági bejelentés. Továbbá a 2010-2018. közötti időszakban 89 db üzemi zajterheléssel kapcsolatos bejelentés érkezett a hivatalokhoz, azonban zajkibocsátási határérték túllépése nem nyert bizonyítást egyik esetben sem.

Vasúti közlekedésből eredő zajterhelés

A Balaton déli partját érintő Balatonaliga - Balatonszentgyörgy 30-as számú vasútvonal (Dél-Balaton vasút) korszerűsítését követően a vasút által okozott zajterhelés - a megnövelt sebesség mellett - várhatóan nem növekszik. A korszerűsítés során az építésre és az azt követő üzemeltetésre vonatkozóan a környezetvédelmi engedélyben rögzítésre kerültek a zajvédelmi előírások, melyek biztosítják a védendő épületeknél, területeknél a jogszabályban előírt követelmények teljesülését.

Közúti közlekedésből eredő zajterhelés

A Balaton déli partszakaszán a közúti közlekedésre vonatkozóan az M7 autópálya Balatonszárszó-Ordacsehi szakasz szelvényezés szerinti jobb oldalán, a 137+800-138+218 kmsz. között ellenőrző pontban végzett zajmérések mérési adatai állnak a Járási Hivatal rendelkezésére, mely mérési eredmények alapján megállapítható, hogy az autópályán bonyolódó forgalomból eredő zajterhelés nem haladja meg a jogszabályban előírt határértéket. Az elmúlt években (2010 - 2018 év) hatósági zajmérések nem történtek a közúti közlekedéstől származó zajterhelés ellenőrzésére vonatkozóan. Lakossági bejelentés nem érkezett a fenti időszakban az illetékes hatósághoz.

A szabadidős tevékenységgel összefüggő zajterhelés

A Kaposvári Járási Hivatal és annak jogelődje 2010. - 2018. évek időszakban 27 esetben járt el - szabadidős, szórakoztató tevékenységből eredő zajkibocsátással kapcsolatos - másodfokú ügyben. Hatósági ellenőrző méréseket a Járási Hivatal nem végzett a sport, szórakoztató és szabadidős tevékenységek zajkibocsátásának ellenőrzése céljából.

A Járási Hivatalnál lefolytatott másodfokú eljárások alapján megállapítható, hogy a fesztiválok (Balaton Sound, B my Lake, Strand Fesztivál Siófoki Plázs stb.) esetében a zajterhelési, illetve a zajkibocsátási határértékek jelentős túllépése volt tapasztalható. A Balatonparti szórakozóhelyeken tartott zenei rendezvények, diszkók esetében is jelentős a határérték túllépés mértéke.

Vezetékes gázellátás, energiahordozók

A térségben az országos átlaghoz viszonyítva magasabb a vezetékes energiahordozókkal, a víz és csatornahálózattal való ellátottság mértéke.

A lakások minőségét, a lakosság komfortérzetét jelentős mértékben befolyásolja a vonalas infrastruktúra kiépítettsége. A vezetékes energiahordozók esetében közel teljes körűnek tekinthető a gázvezeték-hálózat kiépítettsége (Zalamerenye település kivételével).

A vízvezeték-hálózat és az áramellátás kiépítettsége az üdülőkörzetben 100%-os.

A térség elektromos energia ellátása az országos hálózatról történik, területén számottevő erőmű nincs. Az egyetlen villamos erőmű a korszerű litéri gázturbinás készenléti erőmű (120MW), amely csak más erőművek kiesése esetén gyorsindítási tartalék-kapacitásként, vészhelyzetben üzemel.

A vezetékes energiaellátásban azonos előjelű, azonban csak részben hasonló okokkal magyarázható tendenciák figyelhetők meg az elmúlt éveket nézve: mind a földgáz, mind a villamos energia fogyasztóinak száma kismértékben növekedett 2012-2017 között (gáz: 2,8%-os, áram: 1%-os növekedés), azonban a bázisévhez képest az összes szolgáltatott vezetékes gáz mennyisége 7,7%-kal, míg a szolgáltatott összes villamos energia mennyisége 12,7%-kal emelkedett.

6. sz. táblázat: Földgáz és villamos energia fogyasztás a Balaton Kiemelt Térség területén 2017-ben

Megnevezés	Partközeli	Háttér	Régió	Országos	Régió/ ország %
Háztartási gázfogyasztók száma (db)	72000	27509	99509	3236635	3,07
Összes gázfogyasztók száma (db)	78470	29798	108268	3469457	3,12
Az összes szolgáltatott vezetékes gáz mennyisége (átszámítás nélkül) (1000m ³)	125878,4	51764,8	177643,2	9007968,6	1,97
Az összes gázcsőhálózat hossza (km)	2264,5	1605,5	3870	84000,7	4,61
Háztartási villamosenergia-fogyasztók száma (db)	160427	65818	226245	5073335	4,46
Villamosenergia-fogyasztók száma (db)	175358	71857	247215	5605711	4,41
Szolgáltatott összes villamosenergia mennyisége (1000 kWh)	529493	286294	815787	37230647	2,19
A kiefeszültségű villamosenergia-elosztóhálózat hossza (km)	2849,7	1490,3	4340	82145,3	5,28

Forrás: Települési Információs Rendszer, 2019

Ivóvízellátás, csatornázottság

A Balaton Kiemelt Térség infrastruktúrájában központi helyet foglal el a vízi közművek helyzete, az ellátottság szintje és biztonsága, a vízminőség-védelem, a helyben lakó népesség ellátásának folyamatos biztosítása, a pihenés alapvető feltételének megteremtése, továbbá ezen keresztül válnak megőrizhetővé a természeti-táji értékek.

A Balaton térség regionális szennyvízelvezetési, tisztítási és elhelyezési koncepciója alapján hét regionális csatornázási rendszert alakítottak ki. Ahol földrajzi lehetőségek biztosítottak, a tisztított szennyvíz a Balatontól távolabb, idegen vízgyűjtő területen kerül elhelyezésre, 4 régióban (I-es, II-es, VI-os, VII-es). Ahol a földrajzi lehetőségek nem biztosították a tisztított szennyvíz kivezetését, ott a megtisztított szennyvizek közvetetten (kisebb vízfolyásokon keresztül) vagy közvetlenül kerülnek vissza a Balatonba.

A szennyvízcsatorna-hálózat teljes kiépítettsége még várat magára, a 2000-es évek elején elindult jelentős beruházások ellenére 2017-re a 128 háttértelepülésből 27 nem rendelkezik közcsonna-hálózattal, azonban 9 településen egyedi szennyvízkezelő berendezések kerültek telepítésre. A parti/part közeli település mindegyikén kiépült a hálózat.

7. sz. táblázat: Összefoglaló táblázat a Balaton Kiemelt Térség közműellátottságáról 2017.

Megnevezés	Partközeli	Háttér	Régió	Országos	Régió/ ország %
Közüemi ivóvízvezeték-hálózat hossza (km)	2130,9	1236,9	3367,8	66551	5,06
Közüemi vízhálózatba bekapcsolt lakások száma (db)	70659	48014	118673	4228336	2,81
Összes szolgáltatott víz mennyisége 1000 m3	10013,7	4019,46	14033,16	453136,25	3,10
Közüemi szennyvízcsatorna-hálózat hossza (km)	1766,9	1082	2848,9	50243,7	5,67
Közüemi szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)	65187	35333	100520	3616694	2,78
A közüemi szennyvízgyűjtő-hálózatban (közcsatornában) elvezetett összes szennyvíz mennyisége 1000m3	17003,13	4558,86	21561,99	552504,55	3,90

Forrás: Települési Információs Rendszer, 2019

Hulladékgazdálkodás

A térségben a szervezett hulladékszállítás többnyire megoldottnak tekinthető, a hulladékgazdálkodással foglalkozó magáncégek gépparkja az elmúlt évek során a komplex hulladékgazdálkodási rendszerek kiépülésével párhuzamosan növekedett.

A hasznosítható hulladékok szelektív gyűjtése a legtöbb településen már elkezdődött (elhanyagolható a hulladék energetikai vagy komposztáláson keresztüli hasznosítása), egyes helyeken azonban a hulladék további szelektált kezelése még nem biztosított.

8. sz. táblázat: A Balaton Kiemelt Térség hulladékgazdálkodásának főbb számai 2012-ben és 2017-ben

	Parti, partközeli	Háttér	Régió	Országos	Régió/ország %
Lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék 2012 (t)	46352,7	25104,6	71457,3	2187780	3,27
Szelektíven gyűjtött hulladék mennyisége 2012 (t)	1952,5	1300,9	3253,4	105715	3,08
Összes elszállított települési szilárd hulladék 2012 (tonna)	80724,9	29338,6	110063,5	2890122,4	3,81
Lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék 2017 (t)	67171,6	24007,2	91178,8	2369867	3,85
Szelektíven gyűjtött hulladék mennyisége 2017 (t)	21787,6	2427,2	24214,8	328634,4	7,37
Összes elszállított települési szilárd hulladék 2017 (tonna)	83971,3	31093	115064,3	3054117,7	3,77

Forrás: Települési Információs Rendszer, 2019

Környezeti konfliktusok a térségben

A környezeti konfliktusok feltérképezése esetén figyelemmel kell lenni arra, hogy a régió teljes valója az un. „környezetre” épült – ezen egyaránt értjük az élő és élettelen környezetet. A környezet használata addig a pontig működhet, amíg a környezet megújuló képessége azt követni tudja – fenntartható fejlődés. A környezet rugalmas alkalmazkodó képességét növelni környezettudatos megoldásokkal lehetséges. Ahhoz, hogy a régió mindenki által élhető legyen, a természetnek gyökeret kell eresztetnie a településeken, az alapvető infrastruktúra részévé kell

válnia. Előtérbe kell helyezni, de leginkább ki kell váltani a régi, elavult megoldásokat a természet által inspirált, természetes folyamatok által üzemeltett rendszerekre.

Magyarországon 2019-ben a túlfogyasztás napja június 14-re esett. Ez azt jelenti, hogy ha a világon mindenki olyan életmódot folytatna, mint mi magyarok, akkor az emberiség fogyasztása június 14-én lépte volna át azt a szintet, amit a Föld egy év alatt képes újratermelni és elnyelni. Több mint 2,2 Földre lenne szükségünk ahhoz, hogy a természeti erőforrások fedezni tudják igényeinket.

Bár az európai országok között nem kiemelkedő, világviszonylatban Magyarország ökológiai lábnyoma rendkívül magas. A térség ökológiai lábnyomára vonatkozóan nincsenek számítások, de a turizmus miatt ez jóval az országos szám fölötti. Tehát a környezeti konfliktusok megállapításának fényében ez azt jelenti, hogy környezeti konfliktus az élő és élettelen környezetünk minden elemével fennáll Magyarországon és a térségben is! Ezek megállapításához is szemléletváltás szükséges. Konfliktusként meghatározni nem az embernek, társadalomnak, gazdaságnak problémát okozó helyzeteket kell, hanem a „környezet” rugalmas alkalmazkodó képességét befolyásoló, a megújuló képességén felüli történéseket.

A környezet- és természetvédelemmel kapcsolatos jogi szabályozók

A környezetvédelem és a környezetvédelmi szabályozás megszületése a környezeti problémák felismerésére adott válaszok egyike, amelyek a fenntarthatóság, illetve egy egyensúlyi helyzet megőrzését (pontosabban helyreállítását) célozzák.

A környezetvédelem általános szabályait – az 1995. évi LIII. törvény (Kvt.) tartalmazza, keretjelleggel.

A környezetvédelmi szabályozás legáltalánosabb elemei a környezetvédelmi célok és alapelvek. Ezek alkotják azt az értékrendet, amely a további szabályozás (stratégiaalkotás, jogalkotás, jogalkalmazás) és nem szabályozási természetű intézkedések (pl. környezetállapot javítására irányuló beavatkozások, környezeti képzés és nevelés) irányainak a meghatározására fogalmazódott meg. A szabályozás eme legáltalánosabb elemei a politika (jogpolitika illetve szakpolitika) síkján jelennek meg először, de magas szintű jogszabályokra is jellemző ilyenek meghatározása, gyakran a politikai dokumentumokból való átvételük révén.

A magyar környezetjog legáltalánosabb célkitűzései között, ami a Balaton Kiemelt térségben is megjelenik pl. a fenntartható fejlődés, az ember és a környezet harmonikus kapcsolata, a környezet egészének magas szintű védelme, az emberi egészség védelme, a környezethez való alkotmányos jogok érvényesítése és az erőforrásokkal való ésszerű, takarékos gazdálkodás.

Az európai környezetpolitika legfontosabb céljai és alapelvei

A környezetpolitika, mint önálló szakpolitika, elsőként az Európai Gazdasági Közösségben jelent meg önálló dokumentumokban, mégpedig az ún. környezetvédelmi akcióprogramokban. A 2013-2020. közötti időszakra szóló, hetedik program a Föld eltartó képességének a határai közötti jólétet célozza (címe „Jólét, bolygónk felélése nélkül”). E célt az a körülmény támasztja alá, hogy jelenleg másfélszer többet fogyaszt Európa lakossága annál, mint amit az eltartó képesség lehetővé tenné, s ha nem változtatja meg szokásait, akkor 2050-re már háromszorosa éli majd fel mindannak az erőforrásnak, ami megújulásra képes. Az akcióprogram célkitűzései ennek megfelelően főként az EU természeti tőkéjének a védelmére, megőrzésére és fejlesztésére, a városok fenntarthatóságára, valamint az erőforrás-hatékony, környezetbarát, szén-dioxidban szegény és versenyképes uniós gazdaság kialakítására irányulnak, mely utóbbiban jelentős szerepet kapnak a fenntartható termelésre és fogyasztásra irányuló intézkedések (zöld gazdaság).

A magyar környezetpolitika fontosabb alapelvei

Magyarországon 1997 óta a környezetpolitika – és egyben az állami környezetvédelmi tervezés – hivatalos dokumentumainak az Országgyűlés által elfogadott Nemzeti Környezetvédelmi Programok (NKP) tekinthetők. A programok hat évre szólnak, jelenleg a 27/2015. (VI. 17.) OGY határozat határozattal elfogadott NKP IV. van érvényben (2015-2020.).

Az új Alaptörvény XXI. cikk (1) bekezdése rögzíti: „Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.” Tekintettel a környezethez való alkotmányos jog változatlan megszövegezésére, az arra vonatkozó alkotmánybíróági követelmények az új Alaptörvény hatályba lépése után is irányadónak tekinthetők.

Szektorális szabályozás

A környezeti elemek egységes védelme és a szakterületek közös szabályai

- földvédelem jogi követelményei
A föld védelme kiterjed a föld felszínére és a felszín alatti rétegeire, a talajra, a kőzetekre és az ásványokra, ezek természetes és átmeneti formáira és folyamataira; illetve magában foglalja a talaj termőképessége, szerkezete, víz- és levegőháztartása, valamint élővilága védelmét is.
- vízvédelem jogi követelményei
A víz alapvető életfeltétel, védelmének célja, hogy minél tovább biztosítva legyen az optimális vízfelhasználás lehetősége, azon belül különösen az egészséges víz (ezzel az élet minősége) az ember és az élővilág számára. Az Európai Unióban a környezetvédelmi szabályozás egyik legösszetettebb al-rendszerét képezik a vizek védelmét szolgáló előírások (60/2000. EK sz. tanácsi és parlamenti irányelv, Vízkörlet Irányelv). A vízvédelem legfontosabb hazai jogforrásai a Kvt. és a vízgazdálkodási törvény (Vt., az 1995. évi LVII. tv.), továbbá meg kell említeni a vízgyűjtő-gazdálkodás egyes szabályairól szóló 221/2004. (VII. 21.) sz. kormányrendeletet, a felszíni vizek védelme, a felszín alatti vizek védelme, és a speciális vízvédelmi előírásokat - fürdővizekre).
- A levegő és a klíma védelmének szabályai
A levegő minőségének a védelme szoros kapcsolatban áll a klíma védelmével, hiszen a levegő összetétele nem csak a légzési zónában (a talajközeli, ún. környezeti levegőben) meghatározó, hanem (pl. a sztratoszférában az ózonréteg, a légkörben a szén-dioxid és a lebegő részecskék üvegházhatása révén) a Föld légkörének egésze, illetve azon keresztül az éghajlat alakulása szempontjából is. Tisztább levegőt Európának elnevezésű programról szól a 2008/50 EK irányelv. A legáltalánosabb követelményeket a levegő védelmének egyes szabályairól szóló, 306/2010. (XII. 23.) sz. kormányrendelet tartalmazza. Az avar, kerti hulladék égetésének feltételeit (a Kvt. felhatalmazása alapján) az önkormányzatok határozhatják meg és ellenőrizhetik – 2015-ös háttérszabályozás következtében a belterületi ingatlanok használata során keletkező hulladékok nyílt téri égetése tilos.
- a hulladékgazdálkodás joga
A hulladékgazdálkodás legfontosabb, általános szabályait a hulladékról szóló 2008/98 EK parlamenti és tanácsi irányelv tartalmazza. A hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény (Ht.) – adja a legfontosabb jogi keretet.
- a természetvédelem joga
A vadon élő madarakról szóló 2009/147/EK irányelv, vagyis a madárvédelmi irányelv, és a 43/92. sz. EGK tanácsi irányelv, az ún. élőhely-védelmi irányelv a két legfőbb uniós irányelv. Ez a két irányelv alkotja az EU legfontosabb természetvédelmi programjának, a Natura 2000 rendszernek a jogszabályi háttérét. Magyarország az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) kormányrendelettel kezdte meg az irányelvek megvalósítását. Az 1996. évi LIII. törvény határozza meg a természetvédelem tárgyát.

Forrás: Dr. Fodor László: Környezetjog (második javított kiadás), Debreceni Egyetem 2015.

A Balaton térsége szempontjából rendkívüli jelentőséggel bír az Országgyűlés által elfogadott 2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési

tervére vonatkozóan. A törvény célja, hogy az ország kiegyensúlyozottabb területi fejlődése, a terület- és gazdaságfejlesztés hatékony területi irányítása, az okszerű és takarékos területhasználat, valamint a gazdasági, társadalmi és környezeti fenntarthatóság megőrzése érdekében meghatározza a területhasználatra vonatkozó követelményeket, amelyek a Balaton térségére is definiálva lettek.

A Balaton térségében a táj, a természeti és a települési környezet minőségének védelme, a jelentős gazdasági potenciált képviselő üdülés és idegenforgalom minőségi fejlesztéséhez szükséges környezeti feltételek megőrzése és javítása, a térség kiegyensúlyozott területi fejlődése érdekében a térség területhasználatának összehangolása különösen fontos.

Ennek megfelelően a területhasználatra, a településképre és az épített környezet minőségének javítására vonatkozó követelmények meghatározása együttesen szükségesek ahhoz, hogy a törvény által elérni kívánt célok megvalósíthatóak legyenek.

A környezet- és természetvédelemmel kapcsolatos feladatellátás és intézményrendszer térségi sajátosságai

A környezet védelmében számos állami és önkormányzati szerv, közfeladatot ellátó szerv (közttestület, állami/önkormányzati alapítású és magántulajdonban álló gazdálkodó szervezet, stb.) rendelkezik feladatokkal, hatáskörökkel. A nemzeti jogalkotás, igazságszolgáltatás és végrehajtás szervei mellett ráadásul nemzetközi szervezetek és az EU intézményei is említést érdemelnek, amelyek közül az utóbbiak gyakran nem csak közvetve, a jogharmonizáció eszközeivel befolyásolják a környezetvédelem tagállami szervezetét (pl. tagállami feladatok rögzítésével és a felelős hatóság kijelölésének az igényével az irányelvekben, a kötelezettségszegések illetve a felelősség megállapításával az EU Bírósága előtt), hanem közvetlenül is megjelennek abban.

Az állam illetőleg az önkormányzatok környezetvédelemmel kapcsolatos közfeladatai igen sokrétűek, és ráadásul nem korlátozódnak a közhatalom gyakorlására (hanem pl. tulajdonosi, finanszírozási, koordinációs feladatok is terhelik a vízvédalom vagy a természetvédelem területén). Emellett az is nyilvánvaló, hogy a környezeti szempontok integrációjára tekintettel a környezetvédelem nem kezelhető ágazati feladatként – több ágazatra is kiterjed, azokat átíveli és összekapcsolja. A Kvt. az állam illetve az önkormányzatok tevékenységeként különösen a környezet védelmének a jogi szabályozását, a környezet védelmével összefüggő nemzetközi (beleértve az uniós) kötelezettségek érvényesítését, a környezetvédelemmel összefüggő jogok és kötelezettségek megállapítását, érvényesítését és megtartásuk ellenőrzését, illetve a környezet védelmének tervezését és irányítását nevezi meg.

A Kvt. szerint a környezetvédelmi igazgatás különösen a következő tevékenységeket jelenti: hatósági tevékenység (a környezethasználatok engedélyezése, a közigazgatási felelősség érvényesítése); a környezetvédelmi információs rendszer működtetése (adatkezelés, tájékoztatás); anyagok, termékek és technológiák környezetvédelmi minősítése; a környezeti kárelhárítás szervezése; a BAT előírására vonatkozó követelmények érvényesítése; környezetvédelmi intézkedések és programok kidolgozása, illetve végrehajtásuk ellenőrzése.

- a) A közigazgatás legfelsőbb, központi szerve a Kormány. E testület irányítja az állami környezetvédelmi feladatok végrehajtását, határozza meg és hangolja össze a minisztériumok és a kormánynak közvetlenül alárendelt szervek környezetvédelmi tevékenységét. Rendeleteket alkot, és törvénytervezeteket terjeszt az Országgyűlés elé. A legtöbb hatáskör az agrárminisztériumhoz, míg pl. a vízvédalom a belügyminisztériumhoz, a klímavédalom pedig az innovációs és technológiai minisztériumhoz tartozik.
- b) A Kormány egyik tagja – jelenleg az agrárminiszter – az, aki a környezetvédelemért, természetvédelemért, a nemzeti parkokért, a környezeti fejlesztéspolitikáért, valamint a környezetmegőrzési és fejlesztési eszközökért felelős. Önálló környezetvédelmi minisztérium és miniszter tehát a jelenlegi kormányzati munkamegosztásban nincsen.

- c) A környezetvédelmi szakigazgatási ágazat közép- és alsósztintú szerveit a 71/2015. (III. 30.) számú kormányrendelet, míg a vízügyi szakigazgatási ágazatét a 223/2014. (IX. 4.) kormányrendelet jelöli ki. Ezek alapján az alárendelt közigazgatási szerveknek alapvetően két típusa különíthető el: a hatósági jogköröket gyakorló, valamint a kezelési, szolgáltatási, koordinációs, tervezési feladatkörrel és véleményezési jogkörrel bíró szervek.
- d) A területi környezetvédelmi és természetvédelmi hatósági feladatokat a korábbi környezetvédelmi és természetvédelmi felügyelőségek (mint „zöldhatóságok”) helyett 2015. április 1-jétől a megyei/fővárosi (bizonyos esetekben járási) kormányhivatalok környezetvédelmi és természetvédelmi főosztályai látják el.
- e) A 223/2014. (IX. 4.) sz. kormányrendelettel a vízügyi igazgatási és vízvédelmi hatósági feladatok teljes egészében különváltak a környezet- és természetvédelmi igazgatási, valamint hatósági feladatellátástól. A területi vízügyi és vízvédelmi hatósági feladatokat 2014. szeptember 10-től a kormányhivatalokba integrált megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok (12) látják el elsőfokon. Másodfokon a Belügyminisztérium irányítása alatt álló Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság jár el (mint országos vízügyi hatóság). A vízügyi hatóság elvi vízjogi engedélyezési, vízjogi létesítési engedélyezési, vízjogi üzemeltetési engedélyezési, valamint vízjogi fennmaradási engedélyezési eljárásaiban más hatóságokat (jellemzően a megyei kormányhivatal különböző szakigazgatási szerveit) szakhatósággént von be.
- f) A Nemzeti Park Igazgatóság (NPI) a környezetvédelemért felelős miniszter irányítása alatt működő, önállóan gazdálkodó, az előirányzatok felett teljes jogkörrel rendelkező költségvetési szerv.
- g) Az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) a belügyminiszter irányítása alatt önállóan működő és gazdálkodó központi költségvetési szerv.

Forrás: Dr. Fodor László: Környezetjog (második javított kiadás), Debreceni Egyetem 2015.

A környezet- és természetvédelemmel kapcsolatos intézményrendszerre elsősorban a megosztottság jellemző a térségben. Megyénként (Veszprém, Somogy, Zala) külön „zöldhatóság” működik az egyes megyeszékhelyű (Veszprém, Zalaegerszeg, Kaposvár) kormányhivataloknál környezetvédelmi és természetvédelmi főosztályként, vagy osztályként.

A tó vízgyűjtőterületét alapul véve három regionális vízügyi igazgatóság illetékes a térségben Fejér, Baranya és Vas megyében, Székesfehérvár, Pécs és Szombathely-i központtal valamint Siófoki Szakasz mérnökséggel, és Kis-Balatoni Üzem mérnökséggel.

A védett területek kezelését, természeti élő és élettelen értékek megőrzését illetően a Balaton-Felvidéki Nemzeti Park Igazgatóságra hárul a legfőbb szerep a tó környezetében.

A fentiekre tekintettel néhol jelentős hiányosságokkal, máshol átfedésekkel, a fejlesztések konstruktív megvalósítását hátráltatóan írható csak le a térség környezetvédelmi intézményi ellátottsága.

Egészségügy, szociális ellátás

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet településein működő egészségügyi intézmények alapvetően az állandó népesség ellátását szolgálják. A nyári idegenforgalmi szezon alatt forgalmukat az üdülónépesség is növeli, így az orvosok leterheltsége a nyári hónapokban jóval nagyobb, mint az év más időszakában.

Az egészségügyi ellátás területén egyik legfontosabb intézmény a kórház. A kiemelt üdülőkörzet területén **összesen hét településen működik fekvőbeteg-ellátás**. Ezek közül a legfontosabb a **Balatonfüredi Állami Szívkórház** mely országos jelentőségű fekvő- és járóbeteg-ellátó, valamint rehabilitációs kardiológiai intézmény. Szintén jelentős méretű intézmény, azonban nem specializált, hanem 8 fekvőbeteg-osztállyal rendelkező ellátóhely a **Siófoki Kórház és Rendelőintézet**, mely a Balaton déli partjának Balatonvilágostól Fonyódig terjedő szakaszán és Somogy megye hozzárendelt többi településén élőknek, valamint a szabadságukat itt töltő turisták és idényjellegű munkavállalók egészségügyi ellátását végzi. Hévízen szintén szakosodott kórház, a **Szent András Reumakórház** működik, mely ugyancsak országos jelentőségű intézmény.

Összességében a térségben működő kórházi ágyak száma az elmúlt évtizedben jelentősen csökkent. Ehhez nem csak a Kaposi Mór Oktatókórház (Kaposvár) Marcali telephelyének statisztikai rendszerből való eltűnése (véltetően az itteni kapacitásokat Kaposvárnál rögzíti a statisztika) járult hozzá. Ebben az időtávban, mind a füredi, mind a hévízi szakintézményekben, mind pedig a siófoki, keszthelyi, tapolcai kórházakban kapacitáscsökkentés ment végbe. Ennek mértéke kórházanként 9%-tól a 26%-ig terjed. Az állami ellátáson túl, a Diótörés Alapítvány Lullán, 14 ágyon kezel rehabilitációs céllal drogbevegyeket.

2. sz. táblázat *Az összes működő kórházi ágyak számának alakulás a BKÜ településein (2007 – 2017)*

Település	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Balatonfüred	491	491	491	491	491	427	427	427	427	427	427
Hévíz	339	411	339	339	339	264	264	264	264	264	264
Keszthely	246	246	250	242	232	232	242	242	242	242	242
Lulla	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
Marcali	270	270	270	270	270	0	0	0	0	0	0
Siófok	350	350	350	350	350	327	327	327	327	327	327
Tapolca	191	191	191	191	191	141	141	141	141	141	141
Összesen	1901	1973	1905	1897	1887	1405	1415	1415	1415	1415	1415

Szakorvosi ellátás csak a városokban vehető igénybe. A lakosság egészségügyi ellátásának bázisát **jelentő házi gyermekorvosi szolgálat 15 parti- partközeli és 5 háttértelepülésen funkcionál**. A házi gyermekorvosi szolgálatok számában 2011-hez képest mindkét településkörben minimális javulás tapasztalható. A háziorvosi szolgálat **35 parti- partközeli illetve 47 háttér településen működik**. Itt a háttértelepülések tekintetében csökkenés tapasztalható, egy településen megszűnt a szolgálat. Az egy háziorvosra jutó lakosok száma a parti- partközeli településeken 2010, míg a háttértelepüléseken 1898 fő, mindkét adat kedvezőbb az országosan mérhető, 2059 fős átlagnál.

A bölcsődék száma az 1990-es években, egyrészt a születések számának, másrészt az üzemeltetésre jutó pénz csökkenésével, jelentősen visszaesett. Azonban később, főként az uniós támogatások lehetővé tették a bölcsődei férőhelyek bővítését. Ennek, valamint a természetes szaporodási ráta tartósan alacsony térségi szintjének köszönhetően **a férőhelyek és a felmerülő igények aránya az utóbbi időben már nem túligénylést jelez, hanem a 2017-es adatok szerint már vannak betöltetlen bölcsődei férőhelyek. A BKÜ területén átlagosan 95%-os a bölcsődék kihasználtsága.**

Az 1000 hatvan év feletti lakosra jutó időskorúak otthonaiban működő férőhelyek száma az üdülőkörzetben átlagosan 14,1, de az átlagtól nagymértékben eltér a Nagykanizsai járás, ahol ez a szám 35, valamint a Siófoki és Keszthelyi járás ahol az érték 24 illetve 22. Negatív irányban pedig a Balatonfüredi járás produkál kiugró értéket, ahol mindössze 4 férőhely áll 1000 idős ember rendelkezésére. További negatívum, hogy a Tabi, Fonyódi és Veszprémi járás BKÜ területére eső részén nincs idősotthoni férőhely!

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás 73 településen érhető el, ezeket átlagosan 15 fő veszi igénybe településenként. A fogyatékkal élők ellátására 11 településen tartanak fent intézményeket. Pszichiátriai betegek ellátására szakosodott intézmény három településen működik a statisztika szerint, Zalaapátiban, Lesencetomajon, Tabon. A létesítmények kihasználtsága teljes körű, gyakori a beutaltak esetenként egy évnél is hosszabb várakozása, mivel csak megüresedés esetén van mód új felvételre.

A kiemelt térség SWOT elemzése

Környezet állapota

Erősségek

- Nemzetközi jelentőségű vizes élőhely
- Gazdag természeti értékek
- A Balaton Európa egyik legjobban kutatót tava
- Képzett szakember gárda az értékek megőrzése és bemutatására
- A parttól távolabbi települések érintetlensége
- Területrendezési törvény megalkotása
- Domborzati sokszínűség (geológiai érdekességek)
- Kevés nagyipari kibocsátó
- Területileg egységessé vált Balatoni-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság
- Védett területek, Natura 2000 területek nagysága
- Zöldterületek nagy kiterjedése (erdősültség országos átlag feletti)
- Nemzetközileg elismert borvidékek, történelmi hagyományokkal rendelkező szőlészet és borászat, gasztronómia
- Klímapolitika iránti elkötelezettség jelenléte

Gyengeségek

- Sérülékenység az éghajlatváltozás hatásaival szemben
- Jó, de sérülékeny és labilis vízminőség
- A parti sáv fokozott környezeti terhelése
- A Balaton vízpartja sűrűn beépített
- Talaj-, zaj- és légszennyezés
- Erózióveszélyes magas partok
- Rekultivációt igénylő tájsebek
- Sérülékeny vízbázis (kiemelt környezeti problémák - karsztrendszer)
- Vízfolyások mederrendezésének elmaradása
- Hatékony hatósági intézkedési rendszer hiánya az engedély nélküli feltöltések ellen
- Alacsony hatékonyságú kapcsolatrendszer az állami és civil szféra között
- Környezetvédelmi intézményrendszer megosztott (nem egységes)
- Megemelt vízszinthez nem illeszkedő parti infrastruktúra
- Hulladékgazdálkodási anomáliák a Kelet-Balatonnál
- A vízterület használatával kapcsolatos jogi szabályozók hiányosságai (pl. új típusú vízi járművek)
- Magas természeti-táji értékekkel rendelkező parti területek zsúfoltsága, a települési térszínek terjedése.
- Természeti erőforrások túlhasználata.

Lehetőségek

- Vizes élőhelyek bemutatásához kapcsolódó fejlesztések környezettudatos nevelésben történő hasznosítása
- Lejtős területek erózióval szembeni védelme.
- Vizes élőhelyek állapotának monitorozása, szükség esetén vízpótlási megoldások kidolgozása.
- Erdőterületek növelése a már meglévő természetes nyelő kapacitás javításáért.
- Környezetvédelmi beruházások megvalósítása nemzetközi (kohéziós alap) támogatás igénylésével (szennyvízelvezetés, hulladékgazdálkodás témakörben)
- Hazai fejlesztési források bevonásának növekvő lehetősége
- Tehermentesítő utak megépülésével a levegő, és zajterhelés csökken
- Nagy térségi (megyék) együttműködés a környezetvédelem érdekében
- Éghajlatváltozás hatásaihoz történő alkalmazkodás
- Világörökségi cím elnyerése
- A zaj- és egyéb szennyezések által okozott konfliktusok partnerségi alapokon történő feloldása

Veszélyek

- A térség gazdaságát befolyásoló Balaton vízminőségének romlása (eutrofizáció) és ennek alapján a térségi ellentétek erősödése
- Haváriahelyzetek sűrűsödése, az éghajlatváltozásra visszavezethető természeti kártételek, valamint az ipari, mezőgazdasági szennyezés okozta károk gyakoribbá válása
- Kárrendezés, rehabilitáció elmaradása
- Folyamatos infrastrukturális kiadások és egyre gyakoribb tömegközlekedési fennakadások a sérülékeny magas part hosszútávra szóló kezelésének hiányában
- Folyamatos infrastrukturális kiadások a vízpart-rehabilitáció, partvédművek megerősítésének elmaradása híján
- A parti sáv környezeti túlterhelése, a vízterület visszaszorulása, a magánkárok megszorodása az ellenőrizetlen és illegális partfeltöltések, és a magasan tartott vízszint miatt
- A klímaváltozás hatásaira halmozódó vízhiány a Balatonban (alacsony vízszint)
- Szélsőséges éghajlati értékek (vízháztartási, vízjárási) következményei nem fenntartható állapotot idéznek elő a Balaton üdülőtő jellegű hasznosításában
- Inváziós fajok elterjedése, őshonos fajok eltűnése
- Biodiverzitás (biológiai sokféleség) csökkenése
- A tavi ökológiai rendszert károsító vízi sporteszközök, járművek tömeges és megfelelő szabályozókkal nem ellátott elterjedése
- Nádasal borított területek csökkenése
- A zsúfoltságból, túlhasználatból adódó visszafordíthatatlan ökológiai folyamatok megindulása
- Mezőgazdasági kiszolgáltatottsága az éghajlatváltozás hatásainak (földhasználat)

Társadalmi helyzet

Erősségek

- Viszonylag magas képzettségi, iskolázottsági szint, felhalmozott vállalkozói szakismeret
- Hosszú időtávban pozitív vándorlási egyenleg
- Megerősödött piaci igényekhez igazodó középfokú szakképzés
- Nagy hagyományokkal rendelkező térségi felsőoktatás
- Az állami munkaerő-piaci intézményrendszer jó területi lefedettségű
- Országos viszonylatban kiemelkedő mértékű vállalkozási és civil aktivitás
- Viszonylagosan nagyarányú idegen nyelvismeret
- A multikulturalitás jegyeit magán viselő helyi társadalom
- Jelentős mértékű regionális identitás
- A magyar politikai, gazdasági és kulturális elit jelentős része kötődik a térséghez
- Jó és egyre javuló közbiztonság.

Gyengeségek

- Tartós népességsökkenés
- Nemzetközi összehasonlításban is erőteljesen öregedő népesség
- Erőteljesen negatív térségi szaporodási ráta
- Az aktív korú népesség hosszútávú, tartós csökkenése
- A munkaerő helyi utánpótlását jelentő gyermek korosztály csökkenése
- Romló népesség megtartó erő, a képzett fiatalok elvándorlása a térségből
- Az átlagosnál magasabb “fekete” és “szürke” foglalkoztatás
- A főszezonban erősen leterhelt egészségügyi apparátus és intézményrendszer
- Jelentős gazdasági, társadalmi eltérések a partközeli és a háttértelepülések, súlyosan elmaradott belső perifériák, a társadalom perifériáján élő lakossággal
- Hatósági, igazgatási szempontból erős fragmentáció jellemzi a térséget
- A jogszabályok szintjén nem egységes az üdülőkörzet és a turisztikai régió területlehatárolása
- A régió határa nem egyezik meg a régióhoz tartozó járások határaival, sem a vidékfejlesztésben nagy szerepet játszó LEADER szervezetek határaival
- A szervezetek között nincs meg a kellő mértékű kooperáció
- Az együttműködést elősegítő szerveződések csak kismértékben vannak jelen a Balaton térségében
- A területi, ágazati fejlesztési elképzelések csak részben kerülnek egyeztetésre, összhangjuk kérdéses
- Hatékony területi lobbierő hiánya
- A kiemelt térség magasán képzett szaktudású lakossága egy jelentős részének a munkája a régió kívül eső területeken hasznosul, több település szinte alvótelepülés, különösen a Balaton-felvidéken
- Regionális nyilvánosság intézményeinek hiánya, ill. részlegessége

- A települési és a mikroregionális szintű infrastruktúra szezonálisan ingadozó igénybevételéből eredő anomáliák (pl. vízdíj, hulladékkezelés, tömegközlekedés, stb.)
- Előzőekből is eredően feszültségek az üdülőtulajdonosok és az állandó helyi lakosság között
- Relatív kevés az egészéves egzisztencia kialakítását lehetővé tevő munkalehetőség
- Monopolhelyzetben levő turisztikai és közüzemi szolgáltatók vannak jelen a régióban

Lehetőségek

- Silver economy erősítése
- Fiatal családok, aktív korúak térségbe vonzása, helyben tartása helyi és térségi ösztönző programokkal
- Kiemelt mikrotérségi fejlesztési projektsomagok megvalósítása a periférikus helyzetű társadalmi csoportok segítésére
- A magyar politikai, gazdasági és kulturális elit jelentős része kötődik a térséghez
- Üdülőkörzeti szintű speciális szakmai és érdekképviselői önszerveződések beindulása
- Non-profit szektor aktivitásának térségfejlesztésbe való becsatornázása
- A gazdasági, oktatási és önkormányzati szektor mikrotérségi és regionális szintű kooperációinak erősítése
- Felsőoktatási intézmények fejlesztése, térségi szerepének erősítése
- A helyi társadalom multikulturalitásának tudatos kihasználása a turizmusban és általában a régió fejlesztése során
- Közbiztonság további javítása.

Veszélyek

- Tartós és súlyos népességvesztés, a térség népessége 2062-re 184 ezerre csökkenhet
- Fenntarthatatlan szociális és egészségügyi ellátórendszerek kialakulása az elöregedés hatására
- Súlyosbodó munkaerőhiány
- Romló közbiztonság
- A vendégforgalom markáns szezonális ingadozása, volumenében csökkenő volta
- Helyi társadalmi feszültségeket generálhat a többrétegű (helyi, szezonálisan jelen levő, külföldi) érdekeltségű vállalkozások körében élesedő konkurencia harc a turisztikai piacon
- Tovább csökkenhet a régió népességmegtartó ereje
- Önkormányzatok kötelező feladatainak ellátásában való akadozás, költségvetési hiányok növekedése a szezonálisan nagyobb ellátásigény (főként üdülőtulajdonosok) illetve az egyre kevesebb (előregedés, elvándorlás) helyi adófizető miatt
- Ellátási hiányosságok és kapacitáshiány az egészségügyben, szociális ellátásban összefüggésben az előregedő népességgel, és a szezonális túlterheltséggel

Erősségek

- Összességében javuló térségi gazdasági teljesítmény
- Alacsony munkanélküliségi, magas foglalkoztatási ráta, pályakezdő munkanélküliek alacsony aránya
- Magas vállalkozói sűrűség és aktivitás
- A hagyományos idegenforgalmi jelenlét következtében viszonylag magas fokú a vállalkozók idegen nyelv ismerete, és európai helyismerete
- A régió gazdaság szerkezete segíti a turisztikai adottságok kiaknázását
- Növekvő vendégforgalom, növekvő bevételek
- Kiváló táji- természeti adottságok, vonzerők, tartósan jó vízminőség
- Területfejlesztést szolgáló tervszerű, régióra irányuló kutatások megléte
- Nagymértékű, országos szinten kiemelkedő fejlesztési forráshelyezés
- Fejlődő idegenforgalmi infrastruktúra és fogadóképesség
- Gazdag építészeti és kultúrtörténeti emlékek
- Jelentős gyógy-és termálfűforrások vannak a régióban
- Nemzetközileg elismert borvidékek, történelmi hagyományokkal rendelkező szőlészet és borászat, gasztronómia
- Vízi sport adottságok
- A háttérterületek változatos vonzerői: nemzeti park, lovas-, kerékpáros-, gyalogtúra útvonalak, vadászterületek

Gyengeségek

- Fejlesztési forrásoknak, országos és nemzetközi folyamatoknak erősen kitett térségi gazdaság
- Súlyos belső területi különbségek a parti és háttérterületek viszonylatában
- Súlyosan elmaradott belső perifériák (Marcali-hát, Lengyeltóti környéke)
- Lakossági jövedelmek jelentős területi különbségei a térségben
- Ágazatilag koncentrált munkaerőhiány
- Országos szintnél alacsonyabb dinamikájú vendégforgalmi bővülés
- Külföldi vendégek alacsony aránya
- A településszerkezeti sajátosságok miatt hiányoznak a közép- és nagyvárosokra jellemző intézményi infrastrukturális javak vagy pl. az igényes, kornak megfelelő színvonalú szabadidős infrastrukturális lehetőségek
- A térségi fejlődés által felszínre hozott súlyos regionális érdekkonfliktusok
- A régióban képződő jövedelmek egy része nehezen csatornázható be a közteherviselésbe
- Alacsony, nemzetközi szinten nem versenyképes munkabérek
- Az üdülőkörzetnek nincsenek térségi szinten koncentrálódó saját forrásai
- A régió jelenlegi területfejlesztési státusza nem ad lehetőséget az EU források saját, alanyi jogú megszerzéséhez

- Jelentős térségen belüli mikroregionális különbségek tapasztalhatók az infrastrukturális ellátás és a lakossági életminőség vonatkozásában
- Vállalkozói együttműködési rendszerek hiánya
- Fejlesztendő szakmai információs rendszerek
- Gyenge európai piaci pozíció a turizmusban
- Szezonális ingadozásnak továbbra is kitett piaci szektor
- Az idegenforgalmi kínálat területileg koncentrált
- A komplex turisztikai szolgáltatások hiánya szűkíti az idegenforgalmi szezont
- Kedvezőtlen vendégösszetétel, viszonylag alacsony fizetőképességű turisták
- Ár-értékarányok megbomlása, szürke- és feketegazdaság, kartellezés
- Elégtelen külpiaci marketing tevékenység, Balaton turisztikai arculatának hiánya
- Önálló Balaton-termék hiánya
- Termelői és értékesítési együttműködések
- A tájjellegű mezőgazdasági termékek termelési lehetőségeinek relatív kihasználatlansága

Lehetőségek

- Célzott, megalapozott fejlesztéspolitikai beavatkozásokkal javítható térségi versenyképesség
- Csökkenő közfoglalkoztatás, növekvő piaci alapú foglalkoztatás
- Kiemelt mikrotérségi fejlesztési projektcsoportok megvalósítása a periférikus helyzet oldására
- Partnerségi alapokon nyugvó tervezés és programvégrehajtás a hatékonyabb forrásfelhasználás érdekében, egymásra épülő projektek, mikrotérségi és regionális szinergiák kihasználása
- Politikai és területi intézményi partikularitásokat nélkülöző egységes, programszerű érdekképviselő országos és uniós szinten
- Megújított desztinációfejlesztési stratégia létrehozása, elfogadása és megvalósítása
- Interregionális kooperáció és partnerség a Dunántúl területpolitikai szereplőivel a tervezés, programozás, monitoring terén
- Szubszidiaritás elvének alkalmazásával járó lehetőségek kihasználása
- Nemzeti és EU források régióban történő aktivizálása, a térség nemzetközi turisztikai versenyképességének erősítése és megőrzése érdekében
- A vendégforgalom térbeli, időbeli szétterítése
- Új turisztikai szezonok vonzerőkínálatának erősítése
- A térségben kialakult érdekkonfliktusok partnerségi alapokon történő feloldása
- A kiemelt térség mikroregionális sajátosságait figyelembe vevő, területileg összehangolt turisztikai fejlesztése
- Innováció vezérelt és tudás alapú gazdaság felértékelődése, terciér szektor innovációjának térnyerése, dominanciája

- A térségbe rekreációs céllal beutazó, illetve beköltöző, demográfiai okokból növekvő számú időskorú népesség új keresleti oldalt teremthet a turisztikai piac keresleti oldalán (silver economy).
- Turizmust kiszolgáló mezőgazdasági és kisipari termelés erősítése a régióban a már meglévő jó példák segítségével
- Egyéni és kisvállalkozások támogatásával, szolgáltatásaik helyben történő igénybevételeivel (lokalitás preferálása) növekvő helyi vásárlóerő, növekvő piaci és önkormányzati bevételek

Veszélyek

- Fejlesztési források csökkenésével visszaeső gazdasági teljesítmény
- Területpolitikai beavatkozások nélkül súlyosan leszakadó háttértelepülések
- A térségi versenyképességet, és fejlődést veszélyeztető munkaerőhiány
- Gyorsan fejlődő belföldi és külföldi versenytársakkal szemben a régió elveszíti versenyelőnyét
- Az idegenforgalmi érdeklődés csökkenése a régió iránt
- Vízminőség romlása
- A „fekete” és „szürke” gazdaság erősödése
- Tartós recesszió a világ gazdaságban, amelynek hatására a kereslet mérséklődhet
- Romló közbiztonság negatívan érintheti a vállalkozások komfortérzetét, valamint az ez iránt érzékeny turizmus-ipart
- A régió egy lábbon állásából eredő kiszolgáltatottság
- Területileg koordinálatlan helyben összeegyeztethetetlen fejlesztések egymást ellehetetlenítő hatásai

Infrastruktúra, közlekedés

Erősségek

- Jó a régió megközelíthetősége
- Az általános térségi jellemzők (a közlekedésre vonatkozóan) jobbak az országosnál
- A vízi- és légi közlekedés alpinfrastruktúrája jelentős
- Balaton körüli kerékpárút nagymértékben kiépült
- Az ivóvíz és energia ellátás megoldott az északi és a déli térségben is
- Megfelelő a villamos távvezetékek, a gáz, úthálózat, vasút, telefon sűrűsége és hosszúsága
- Szennyvízelvezetési problémák megoldódtak, a közműolló értéke emelkedik
- Jó vasúti feltárás a tó körüli települések többségén
- Erős autóbuszos kiszolgálás a tóparttól Veszprém és Hévíz felé
- Vasútállomások és vasúti pályák (déli part) országos viszonylatban jó állapota
- Jól működő tavi hajózási szolgáltatás

Gyengeségek

- Csapadékvíz elvezetés megoldatlansága
- Hiányzik a régió komplex információs rendszere
- Sok helyen rossz minőségű a régióba bevezető utak állapota
- Nagymértékű közúti átmenő forgalom jelentős zaj és légszennyezést okoz
- 71-es számú, 7-es számú főút a kapcsolódó csomópontokkal elviselhetetlenül zsúfolt a nyári szezonban (hiányos közlekedési rendszer), súlyos közúti lég- és zajszennyezés
- Belterületi utak számos településen rossz állapotúak
- Északi parti vasútvonal villamosításának hiánya
- Egy 1,8 km-es pályaszakasz kiépítetlensége miatt nincs balatoni körvasút
- Megfelelő kapacitású info-kommunikációs infrastruktúra hiánya
- Sok helyen megoldatlan a mozgáskorlátozottak számára kiépített akadálymentesítés
- Rossz átszállási kapcsolatok, a járművek közötti kapcsolatok gyengék, gyenge utastájékoztatás

Lehetőségek

- M7-es autópálya a főváros felől gyors megközelítést tesz lehetővé
- Városhálózat fejlesztés
- Vasúti járművek korszerűsítése
- 71-es számú főút tehermentesítése
- A 8-as számú főút gyorsforgalmi úttá fejlesztése
- A Balatoni Közlekedési Stratégia következetes végrehajtása
- Kelet – délkeleti és nyugat-északnyugat irányú megközelítés javítása
- Turisztikai attrakciónak számító közlekedési eszközök fejlesztése
- Integrált ütemes kínálat az üdülőkörzet teljes közlekedési hálózatán
- Egységes tarifarendszer
- Egységes forgalomirányítási és utastájékoztatási rendszer
- Környező turisztikai vonzerők jobb bekapcsolása a tópart közlekedési rendszerébe
- Hatékonyabb közlekedési szolgáltatási rendszer kialakítása az üzemeltetők pályáztatásával
- Iránytaxi hálózat létrehozása
- Balatoni bérkerékpár-hálózat létrehozása

Veszélyek

- Az elkerülő utak fejlesztésének elmaradása és a vendégforgalom növekedése esetén a közúti közlekedési rendszer szezonális túlszűfolttsága megbéníthatja a térséget
- Az indokolt közlekedési fejlesztések elmaradása negatív hatással lesz a térség Közép-európai konkurens turisztikai célterületekhez mérhető versenyképességére
- Környezeti károkat okozhat az indokolt közmű fejlesztések elmaradása
- Jó tömegközlekedési kapcsolatok hiányában tovább növekvő gépkocsiforgalom (zaj, torlódások, légszennyezés, területfoglalás)

- Környező turisztikai látványosságok és a háttértelepülések elszorvadása a megfelelő közlekedési kapcsolat hiányában
- Degradálódó vasúti területek (rozsdazóna az üdülőövezetben)

Intézményrendszer

Erősségek

- Magas szintű térségi beágyazottsággal, ismeretekkel rendelkező Balaton Fejlesztés Tanács
- Erőteljes felhatalmazásokkal bíró turizmuspolitikai intézményrendszer
- Spontán regionalizáció térségi intézményeinek megléte (Balatoni Szövetség, BCSSZSZ, NABE, Balatoni Kör stb.)

Gyengeségek

- Gyenge felhatalmazású, csekély feladat- és hatáskörökkel rendelkező megyékből levezetett Balaton Fejlesztési Tanács
- Megfelelő területi önkormányzati kompetenciák híján nem, vagy alacsony hatásfokkal ellátottak a helyben jelentkező feladat- és hatáskörök
- Regionális nyilvánosság intézményeinek hiánya, ill. részlegessége
- A turizmuspolitika, a Magyar Turisztikai Ügynökség balatoni decentruma nem épült ki

Lehetőségek

- Kompetencia-megosztásokon és partnerségen alapuló térségi intézményrendszer kialakítása
- Integrált térségi menedzsment erősítése, az integrált, regionális szintű feladatellátások bővítése a szubszidiaritás szempontjainak érvényesítésére

Veszélyek

- Az önkormányzati középszint feladat- és hatásköreinek további csökkenése, ezáltal a térségi tanács felhatalmazásainak csökkenése
- Intézményi konfliktusok szélesedése a nem megfelelő hatékonysággal ellátott feladatok torlódása nyomán